

บทที่ 3

ประเทศไทย : การก่อตั้ง การคงอยู่ และพัฒนาการ

1. ความเป็นมาของพรรคการเมืองไทย

พิจารณาจากลักษณะรูปแบบการปกครอง กฎหมายรัฐธรรมนูญการเลือกตั้ง ตลอดจนสภาวะการณ์ทางการเมืองประกอบกันแล้ว สามารถแบ่งแยกถึงความเป็นมาของพรรคการเมืองไทยออกได้ 7 สมัย คือ

1. สมัยก่อนเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475
2. พรรคการเมืองในช่วงปี พ.ศ. 2475 - 2489
3. พรรคการเมืองในช่วงปี พ.ศ. 2489 - 2498
4. พรรคการเมืองภายใต้ พ.ร.บ. พรรคการเมือง ปี 2498 คือช่วงปี พ.ศ. 2498 - 2501
5. พรรคการเมืองภายใต้ พ.ร.บ. พรรคการเมือง ปี 2511 คือช่วงปี พ.ศ. 2511 - 2514
6. พรรคการเมืองภายใต้ พ.ร.บ. พรรคการเมือง ปี 2517 คือช่วงปี พ.ศ. 2517 - 2519
7. พรรคการเมืองระหว่างปี พ.ศ. 2522 ถึงปัจจุบัน

สมัยก่อนเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475

ประเทศไทยแม้ว่าจะปกครองด้วยระบอบสมบูรณาญาสิทธิราช ซึ่งองค์พระประมุขผู้ปกครองมีอำนาจเด็ดขาด แต่ก็ยังมีการติดต่อสัมพันธ์ไมตรีกับต่างประเทศ เสมอมา นับตั้งแต่สมัยกรุงสุโขทัยมาถึงกรุงรัตนโกสินทร์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เป็นต้นมา รัชกาลที่ 4 ทรงเป็นนักพัฒนาพระองค์หนึ่ง เพราะทรงศึกษาและรับเอาวิทยาการต่างประเทศทุกแขนง อีกทั้งทรงส่งเสริมให้พระราชโอรส และข้าราชการบริหารได้รับการศึกษาในต่างประเทศด้วย

การพัฒนาประเทศไทยในสมัยระบอบราชาธิปไตยกระจายออกไปในหมู่ชนที่มีการศึกษาในระดับสูง และมีการติดต่อกับชาวต่างประเทศ ต่อมาในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงมีแนวความคิดที่จะนำการปกครองระบอบประชาธิปไตยมาใช้ในประเทศไทย แต่ก็ถูกคัดค้านจากคณะที่ปรึกษาว่าสภาพบ้านเมืองขณะนั้นยังไม่พร้อมที่จะรองรับการปกครองในระบอบนี้ แนวความคิดดังกล่าวจึงต้องระงับไป แล้วทรงหันมาส่งเสริมสามัญชนในทางด้านเศรษฐกิจ และการศึกษาเพื่อเป็นฐานรองรับการปกครองระบอบประชาธิปไตยในอนาคต ¹

กระแสความคิดในเรื่องการปกครองระบอบประชาธิปไตยได้แพร่กระจายออกไปอย่างกว้างขวางในสังคมไทย ทำให้มีบุคคลคณะหนึ่งรวบรวมกันทำการกบฏวัติ เพื่อเปลี่ยนแปลงการปกครองในสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ซึ่งรู้จักกันในชื่อ "กบฏ" ร.ศ. 130" (พ.ศ. 2454) และต่อมาพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ทรงสร้างเมืองประชาธิปไตย สมมุติ หรือ "ดุสิตธานี" ขึ้น โดยมีวัตถุประสงค์ให้เป็นการทดลองการปกครองรูปแบบประชาธิปไตย ระหว่างพระองค์กับข้าราชการ บริหาร มีการตั้งพรรคการเมือง การประชุมสภา การถกเถียงอภิปรายในรูปแบบประชาธิปไตย อย่างไรก็ตามการทดลองนี้ก็ไม่ประสบผลสำเร็จเท่าใดนักและต่อมาไม่นานก็ล้มเลิกไป

ในสมัยพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว มีกลุ่มนักเรียนไทยในต่างประเทศร่วมกับกลุ่มข้าราชการระดับสูงในกรุงเทพมหานคร ทำการเปลี่ยนแปลงการปกครองเป็นระบอบประชาธิปไตยได้สำเร็จ แนวความคิดในรูปแบบการปกครองประชาธิปไตยจึงกระจายออกไปกว้างขวางกว่าเดิม และพัฒนาต่อเนื่องตลอดมา

โดยสรุปแล้ว จะเห็นว่าพรรคการเมืองตามความหมายทฤษฎีตะวันตกยังไม่เกิดขึ้นในประเทศไทยนับตั้งแต่ก่อนเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 ย้อนหลังไป เพราะการปกครองในระบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์นั้น เข้มแข็งมาก และแนวความคิดในเรื่องการปกครองระบอบประชาธิปไตยก็เริ่มเป็นที่รู้จักของคนไทยในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ พรรคการเมืองที่รัชกาลที่ 6 ทรง

¹ โปรดดูรายละเอียดใน ปรินซ์ ฟงซ์ไกรเด็ค, พรรคการเมืองและปัญหาพรรคการเมืองไทย (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, 2524).

ตั้งขึ้น ก็ไม่ถือว่าเป็นพรรคการเมืองในความหมายที่แท้จริง เพราะไม่ได้เป็นพรรคการเมืองที่เกิดจากการรวมกลุ่มของบุคคลต่างๆ ที่ต้องการรวมกลุ่มกันเข้าไปมีอำนาจในการบริหารประเทศ แต่อย่างใด "พรรคการเมืองดุสิตธานี" จึงเป็นเพียงเสมือนภาพจำลองของพรรคการเมืองเท่านั้น

พรรคการเมืองในช่วงปี พ.ศ.2475 - 2489

ในสมัยรัชกาลที่ 7 ได้มีกลุ่มบุคคลซึ่งประกอบด้วย พลเรือน ทหาร ตำรวจ รวมตัวกันในชื่อ "คณะราษฎร" นำโดย พระยาพหลพลพยุหเสนา พระยาทรงสุรเดช พระยาฤทธิอาคเนย์ พระยาประศาสน์พิทยายุทธ หลวงพิบูลสงคราม หลวงทัศนัยนิยมศึก ซึ่งเป็นกลุ่มทหารบก หลวงสินธุสงครามชัย หัวหน้ากลุ่มทหารเรือ และหลวงประดิษฐมนูธรรมหรือนายปรีดี พนมยงค์ หัวหน้ากลุ่มพลเรือน ทำการปฏิวัติ เปลี่ยนแปลงการปกครองเป็นระบอบประชาธิปไตย เมื่อวันที่ 24 มิถุนายน 2475 บุคคลดังกล่าวนามมานี้ นอกจากจะทำการสถาปนาระบอบประชาธิปไตยในทางการเมืองได้สำเร็จแล้ว ต่อมายังมีส่วนสำคัญในการรวมตัวกันก่อตั้งพรรคการเมืองขึ้นอีกด้วย

"คณะราษฎร" ได้จัดทะเบียนถูกต้องตามกฎหมายเป็น "สมาคมคณะราษฎร" ในเวลาต่อมา อาจถือได้ว่า "สมาคมคณะราษฎร" เป็นพรรคการเมืองพรรคแรกของประเทศไทยก็ได้ เพราะบุคคลกลุ่มต่างๆ ที่มารวมกลุ่มกันในระยะแรกต่างมีความมุ่งหวังจะทำการเปลี่ยนแปลงการปกครองเหมือนกัน และหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครองแล้ว สมาชิกของสมาคมคณะราษฎรส่วนใหญ่ก็ได้เข้าไปทำหน้าที่บริหารประเทศในตำแหน่งต่างๆ นับตั้งแต่นายกรัฐมนตรีลงมาจนถึงสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาคมนี้ได้ทำการเปิดรับสมาชิกทั่วราชอาณาจักรด้วย

การที่คณะราษฎรซึ่งดำเนินการในรูปแบบของพรรคการเมือง แต่ไม่เรียกกลุ่มตนเองว่าพรรคการเมือง กลับเลือกใช้คำว่า "สมาคม" แทน ก็เพราะคำว่า "พรรคการเมือง" ยังเป็นคำใหม่เกินไปสำหรับประเทศไทยสมัยนั้น และถ้าตั้งเป็นพรรคการเมืองแล้ว อาจมีบุคคลบางกลุ่มตั้งพรรคขึ้นมาแข่งขันได้ ซึ่งคณะราษฎรมีความเห็นว่าไม่ควรจะมีพรรคการเมืองจำนวนมาก เพราะบ้านเมืองยังอยู่ในภาวะหัวเลี้ยวหัวต่อ เหตุนี้สมาคมคณะราษฎร จึงเป็นพรรคการเมืองเดียวผูกขาดอำนาจการปกครองประเทศในสมัยนั้น²

² กระบุด ทองธรรมชาติ, รัฐสภาในระบอบการปกครองของไทย (พระนคร : โรงพิมพ์สมาคมสังคมนักข่าวแห่งประเทศไทย, 2514), หน้า 18-19.

อย่างไรก็ตาม ก็มีบุคคลกลุ่มหนึ่งซึ่งนำโดย หลวงวิจิตรวาทการ ยื่นขอจดทะเบียนตั้งสมาคม "คณะชาติ" ขึ้นต่อรัฐบาลของพระยามโนปกรณนิติธาดา โดยมีเป้าหมายในการดำเนินงานในลักษณะเดียวกับสมาคมคณะราษฎร และเพื่อคอยคัดค้านอำนาจของคณะราษฎรด้วย ซึ่งก็ถูกทางรัฐบาลปฏิเสธ โดยอ้างว่าบ้านเมืองยังอยู่ในภาวะไม่เรียบร้อย

แม้ว่าสมาคมคณะราษฎรจะเป็นพรรคการเมืองเพียงพรรคเดียวที่มีอำนาจในการปกครองประเทศขณะนั้น แต่เนื่องจากสายงานประกอบอาชีพต่างกัน และประกอบกับมีแนวความคิดในการพัฒนาประเทศชาติแตกต่างกันมาก ทำให้คณะราษฎรต้องแตกแยกกันเองออกเป็นกลุ่มๆ และทวีความรุนแรงขึ้น จนพระยามโนปกรณนิติธาดา นายกรัฐมนตรีต้องปิดสมัยประชุมสภา ยุบคณะรัฐมนตรี และงดใช้รัฐธรรมนูญบางมาตรา ต่อมาวันที่ 20 มิถุนายน 2476 คณะราษฎรกลุ่มหนึ่งซึ่งนำโดย พระยาพหลพลพยุหเสนา พ.ท. หลวงพิบูลสงคราม และ น.ท. หลวงศุภชลาศัย ได้ทำการรัฐประหาร แต่งตั้งให้พระยาพหลพลพยุหเสนา ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี และเมื่อพระยาพหลฯ วางมือจากการเมือง สมาคมคณะราษฎรก็แตกแยกเป็น 3 กลุ่มใหญ่ๆ คือ กลุ่มที่สนับสนุน พ.ท. หลวงพิบูลสงคราม กลุ่มสนับสนุน หลวงประดิษฐมนูธรรม และกลุ่มสนับสนุน นายควง อภัยวงศ์ แต่จากการช่วงชิงอำนาจระหว่างผู้นำกลุ่มสมาคมคณะราษฎรในยุคนี้ มักจะออกมาในรูปของกลุ่มอำนาจสำคัญสองฝ่ายคือ ฝ่ายทหาร กับฝ่ายพลเรือน โดยฝ่ายทหารซึ่งเป็นทหารบกเสียส่วนใหญ่ มีการจัดองค์กรและสายการบังคับบัญชาที่ดี จึงมักได้รับชัยชนะจากการรัฐประหารหลายครั้ง เช่น การรัฐประหาร 2476, 2490 เป็นต้น

พรรคการเมืองช่วงปี พ.ศ.2489 - 2498

นับตั้งแต่หลังเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ.2475 เป็นต้นมาจนถึงสมัยสงครามโลกครั้งที่ 2 (พ.ศ.2484-2488) ประเทศไทยมีพรรคการเมืองเดียวคือ คณะราษฎร เท่านั้น

ต่อมามีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งพระราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2489 ซึ่งเป็นรัฐธรรมนูญฉบับที่ 3 หลวงประดิษฐมนูธรรม ซึ่งมีความประสงค์จะให้มีการจัดตั้งพรรคการเมืองขึ้นเป็นผู้มีอิทธิพลคนหนึ่งในการร่างรัฐธรรมนูญนี้ ก็สามารถทำให้รัฐธรรมนูญ พ.ศ.2489 มีความเป็นประชาธิปไตยมากขึ้น กล่าวคือ ในหมวดที่ว่าด้วยสิทธิและหน้าที่ของปวงชนชาวไทยมาตรา 14 บัญญัติไว้ว่า "บุคคลย่อมมีเสรีภาพบริบูรณ์ในร่างกาย ทรัพย์สินและการพูด การเขียน การพิมพ์

การโฆษณา การศึกษาอบรม การชุมนุมสาธารณะ การตั้งสมาคม การตั้งพรรคการเมือง การอาชีพ
 ทั้งนี้ภายใต้บังคับแห่งกฎหมาย" จึงมีกลุ่มบุคคลจำนวนมากก่อตั้งพรรคการเมืองเพื่อส่งผู้สมัครลง
 แข่งขันในการเลือกตั้งที่จะจัดให้มีขึ้น แต่อย่างไรก็ตามพรรคการเมืองที่ก่อตั้งขึ้นในระยะนี้ก็ยังไม่มี
 พระราชบัญญัติพรรคการเมืองรองรับแต่อย่างใด

พรรคการเมืองที่ก่อตั้งในช่วงประกาศใช้รัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2489 ได้แก่ ³

1. พรรคก้าวหน้า นับเป็นพรรคการเมืองพรรคแรกที่ตั้งขึ้นในสมัยนั้น ม.ร.ว. คึกฤทธิ์
 ปราโมช เป็นหัวหน้าพรรค สมาชิกที่ร่วมก่อตั้งพรรคส่วนมากจะเป็นนักการเมืองที่มีความคิดเห็น
 ตรงข้ามกับคณะราษฎร และหลายคนเป็นอดีตนักโทษการเมืองถูกคุมขัง และเนรเทศไปอยู่ตามเกาะ
 ต่างๆ และได้รับการปลดปล่อยออกมาในสมัยนายควง อภัยวงศ์ เป็นนายกรัฐมนตรี สมาชิกที่ร่วม
 ก่อตั้งพรรคก้าวหน้า ได้แก่ นายสอ เศรษฐบุตร นายสุวิชัย พันธุ์เศรษฐี พระยาสุรพันธ์ เสนี
 ดร. โขติ คุ่มพันธ์ ม.ร.ว. นิมิตรมงคล นวรัตน์ เป็นต้น แนวนโยบายของพรรคก้าวหน้าเป็น
 แบบเสรีนิยม ต่อมาได้ยุบพรรคไปรวมกับพรรคประชาชนตั้งเป็นพรรคประชาธิปไตยร่วมกับนายควง
 อภัยวงศ์

2. พรรคสหชีพ จัดตั้งขึ้นโดยกลุ่มลูกศิษย์นายปรีดี พนมยงค์ จากมหาวิทยาลัย
 ธรรมศาสตร์และการเมือง และบรรดาสมาชิกเสรีไทยส่วนหนึ่ง รวมทั้งสมาชิกคณะราษฎรบางคนด้วย
 แต่งตั้งให้ นายทองอินทร์ ภูริพัฒน์ เป็นหัวหน้าพรรค ผู้ร่วมก่อตั้งพรรคนี้ได้แก่ นายสงวน ตุลารักษ์
 นายถวิล อุดร นายจำลอง ดาวเรือง นายเตียง ศิริขันธ์ นายทอง กันธารธรรม ดร. ทองเปลว
 ชลภูมิ พรรคนี้นโยบายเน้นหนักด้านสังคมนิยม และเพื่อสนับสนุนนายปรีดี พนมยงค์

³ ปรีชา พงษ์ไกรเลิศ, พรรคการเมืองและปัญหาพรรคการเมืองไทย, อ่างแก้ว และ กนก วงศ์ระหงษ์, คู่มือการเมืองไทย : 2475-2525

ข้อมูลพื้นฐานทางการเมืองไทย (กรุงเทพฯ : บริษัทประชาชน จำกัด (แผนกการพิมพ์), 2526), หน้า 284-287.

3. พรรคแนวรัฐธรรมนูญ มีหลวงธำรงนาวาสวัสดิ์ เป็นหัวหน้าพรรค เกิดจากการรวมตัวกันของสมาชิกพฤฒิสภาและสมาชิกเสรีไทยกลุ่มหนึ่ง ที่ให้การสนับสนุนนายปรีดี พนมยงค์ แต่ไม่เข้าเป็นสมาชิกพรรคสหชีพ เพราะไม่เห็นด้วยกับนโยบายสังคมนิยมของพรรคสหชีพ
4. พรรคประชาธิปไตย มีนายควง อภัยวงศ์ เป็นหัวหน้าพรรค เกิดจากบรรดาสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรฝ่ายตรงข้ามกับนายปรีดี พนมยงค์ เพื่อให้ความสนับสนุนนายควง อภัยวงศ์ หลังจากออกจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรี เพราะแพ้คะแนนเสียงในสภาผู้แทนราษฎรพรรคนี้มีนโยบายเสรีนิยม
5. พรรคประชาชน แยกตัวออกมาจากพรรคประชาธิปไตย เนื่องจากมีความแตกแยกภายในพรรคประชาธิปไตย จากกรณีการคัดเลือกตัวผู้สมัครรับเลือกตั้งแทนตำแหน่งที่ว่างของจังหวัดสมุทรปราการ มีนายเลียง ไชยกาล เป็นหัวหน้าพรรค และมีสมาชิกพรรคสหชีพ และแนวรัฐธรรมนูญส่วนหนึ่งมาร่วมด้วย มีนโยบายเสรีนิยม
6. พรรคอิสระ เป็นกลุ่ม ส.ส. อิสระ กลุ่มเล็ก ประกอบด้วย นายวิจิตร ลุฑิตานนท์ ร.ท. ประเสริฐ สุตบรรทัด นายเสวต เบี่ยมพงษ์สานต์ นายธรรมบุญ เทียนเงิน นายสานนท์ สายสว่าง นายสุจิตร์ หิรัญพุกษ์ มีนโยบายไม่ฝักใฝ่กับฝ่ายหนึ่งฝ่ายใด

พรรคการเมืองต่างๆ ดังกล่าวนี้ มีบทบาทในทางการเมืองเพียงช่วงเวลานั้นๆ เพราะเมื่อวันที่ 8 พฤศจิกายน 2490 คณะรัฐประหารซึ่งนำโดย พล.ท. ผิน ชุณหะวัณ (หลวงชำนานู ยุทธศาสตร์) นาวาอากาศเอกกาล กาจสงคราม (หลวงกาจสงคราม) และ พ.อ. เผ่า ศรียานนท์ ก็ทำการยึดอำนาจการปกครอง แม้จะไม่มีประกาศยกเลิกพรรคการเมือง แต่ก็มีผลทำให้พรรคการเมืองที่สนับสนุนนายปรีดี พนมยงค์ ต้องสลายตัวไป เพราะตัวนายปรีดี พนมยงค์ ลี้ภัยการเมืองไปอยู่ต่างประเทศ

หลังการรัฐประหาร ก็มีการก่อตั้งพรรคการเมืองขึ้นอีก ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นพรรคที่ให้การสนับสนุน จอมพล ป. พิบูลสงคราม ได้แก่

1. พรรคธรรมาธิปไตย มีหลวงวิจิตรวาทการ เป็นหัวหน้าพรรค นายเชียม ปุณโชติ เป็นเลขาธิการพรรค มีนโยบายเน้นหนักในเรื่องชาตินิยม แต่ก็ เป็นเพียงพรรคเล็ก ๆ มีสมาชิกอยู่ไม่กี่คน จึงไม่มีบทบาททางการเมืองมากนัก

2. พรรคชาติสังคมนิยมประชาธิปไตย สมาชิกส่วนใหญ่มาจากคณะรัฐประหาร 2490 หัวหน้าพรรคคือ พล.ท. บัญญัติ เทพหัสดินทร์

3. พรรคกสิกร มีนายวรการบัญชา ส.ส. จังหวัด เชียงราย ซึ่งถูกระบุว่า ร่วมกับพลเอกสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ให้เงินสนับสนุนคณะรัฐประหาร 2490 เป็นหัวหน้าพรรคแต่ พรรคนี้ก็มีสมาชิกจำนวนไม่มาก

4. สหพรรค มีจอมพล ป. พิบูลสงคราม เป็นหัวหน้าพรรค ก่อตั้งขึ้นหลังจาก จอมพล ป. พิบูลสงคราม ได้กลับเข้าดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีอีกครั้งหนึ่งเมื่อปี พ.ศ. 2492 สมาชิกส่วนใหญ่มาจากพรรคประชาชน และพรรคประชาธิปไตย พรรคนี้มีนโยบายเน้นหนักในเรื่องชาตินิยม และถ่วงดุลย์กับพรรคประชาธิปไตยซึ่งเข้มแข็งมากในฐานะฝ่ายค้านขณะนั้น

ต่อมาเมื่อ 21 มิถุนายน 2494 ได้เกิดกบฏแมนฮัตตัน โดยกลุ่มทหารเรือจับตัว จอมพล ป. พิบูลสงคราม นายกรัฐมนตรี ไปควบคุมไว้บนเรือศรีอยุธยา รัฐบาลทำการปราบปรามกลุ่มกบฏอย่างรุนแรง และเหตุการณ์นี้นำไปสู่การรัฐประหารวันที่ 29 พฤศจิกายน 2494 ซึ่งเป็นกลุ่มนายทหารกลุ่มของจอมพล ป. พิบูลสงคราม และกลุ่มรัฐประหาร 2490 นั้นเอง มีประกาศห้ามชุมนุมทางการเมือง ทำให้พรรคการเมืองดังกล่าวมาทั้งหมดข้างต้นต้องสลายตัวไปหรือไม่สามารถดำเนินกิจกรรมทางการเมืองได้

โดยสรุปแล้ว จะเห็นว่าพรรคการเมืองที่จัดตั้งขึ้นมาทั้งหมดในช่วงนี้ มักเกิดจากการรวมกลุ่มกันของบรรดานักการเมืองในรัฐสภา และสมาชิกของกลุ่มคณะราษฎร เพื่อให้การสนับสนุนผู้นำทางการเมืองคนสำคัญในขณะนั้น ซึ่งได้แก่ นายปรีดี พนมยงค์ นายควง อภัยวงศ์ และ จอมพล ป. พิบูลสงคราม การรวมกลุ่มกันก็เพื่อแสวงหาผลประโยชน์เฉพาะตัวมากกว่าจะเป็นการร่วมแนวนโยบายหรืออุดมการณ์ทางการเมือง พรรคจึงมีโครงสร้างแบบหลวม ๆ มีการเปลี่ยนแปลง

ตัวบุคคลอยู่เสมอ พรรคส่วนใหญ่จึงไม่มีพัฒนาการที่ต่อเนื่อง และมักก่อตั้งเป็นการเฉพาะกิจ เพราะมีการยุบเลิกเมื่อสมาชิกถอนตัวออกจากพรรค ในช่วงปี พ.ศ.2489-2498 มีการเลือกตั้งทั่วไป 3 ครั้ง มีรัฐบาลบริหารประเทศ 10 ชุด กลุ่มทหารทำการยึดอำนาจและก่อการกบฏรวม 7 ครั้ง ซึ่งนับว่าเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้พรรคการเมืองไม่มีพัฒนาการที่เหมาะสม

พรรคการเมืองภายใต้ พ.ร.บ. พรรคการเมืองปี 2498

พ.ร.บ. พรรคการเมือง พ.ศ.2498 นับเป็นกฎหมายพรรคการเมืองฉบับแรกของไทย จึงมีพรรคการเมืองเกิดขึ้นมากมายในช่วงปี พ.ศ.2498-2501 โดยเฉพาะอย่างยิ่งเกิดพรรคการเมืองสำคัญ 2 พรรคคือ พรรคประชาธิปัตย์ และพรรคเสรีมนังคศิลา การต่อสู้ทางการเมืองระหว่างพรรคต่างๆ เป็นไปอย่างเข้มข้นจนเกิดรัฐประหาร 2501 พรรคต่างๆ จึงหมดบทบาทลง

จากปี พ.ศ.2494 ถึง พ.ศ.2498 คณะรัฐประหารยังมีอำนาจครอบงำทางการเมืองอยู่มาก พรรคการเมืองจึงไม่ได้รับอนุญาตให้จัดตั้งขึ้นในช่วงนี้ จอมพล ป. พิบูลสงคราม นายกรัฐมนตรี ซึ่งเดินทางทัศนาศรรอบโลก ได้แนวคิดการจัดตั้งพรรคการเมืองในประเทศพัฒนาทั้งหลาย จึงเสนอร่างพระราชบัญญัติพรรคการเมืองต่อสภาผู้แทนราษฎร และได้รับอนุมัติให้ประกาศใช้ เป็นกฎหมายในเดือนกันยายน 2498 และปรากฏว่ามีกลุ่มคนขอจดทะเบียนจัดตั้งพรรคการเมืองมากถึง 23 พรรค และจัดตั้งเพิ่มจนถึงปี พ.ศ.2501 รวมแล้ว 30 พรรคด้วยกัน ในที่นี้จะขอเน้นกล่าวถึงเฉพาะพรรคการเมืองที่สำคัญบางพรรค ส่วนพรรคการเมืองที่มีบทบาททางการเมืองน้อยจะกล่าวถึงพอเป็นสังเขปเท่านั้น โดยจะแยกพิจารณาเป็นสองช่วงเวลา ดังนี้คือ

ก. พรรคการเมืองที่จัดตั้งขึ้นช่วงก่อนการเลือกตั้งทั่วไป 26 กุมภาพันธ์ 2500 ที่สำคัญได้แก่

1. พรรคเสรีมนังคศิลา ก่อตั้งและจดทะเบียนเมื่อ 29 กันยายน 2498 โดยมีจอมพล ป. พิบูลสงคราม เป็นหัวหน้าพรรค พล.ต.อ. เผ่า ศรียานนท์ เป็นเลขาธิการพรรค นับว่าเป็นพรรคการเมืองใหญ่และมีความสำคัญมากที่สุดขณะนั้น เพราะเป็นพรรครัฐบาล มี ส.ส. อยู่ในสังกัดมากที่สุด นโยบายของพรรคก็เช่นเดียวกับนโยบายที่รัฐบาลใช้ในการบริหารประเทศ คือนโยบายเศรษฐกิจแบบเสรีนิยม และนโยบายการเมืองแบบประชาธิปไตย

2. พรรคประชาธิปไตย เป็นกลุ่มพรรคประชาธิปไตยเดิมซึ่งตั้งขึ้นในช่วงปี พ.ศ. 2489-2494 ครั้งนี้ นายควง อภัยวงศ์ ยังดำรงตำแหน่งหัวหน้าพรรคเหมือนเดิม นายใหญ่ สวัสดิชาติ เป็นเลขาธิการพรรค สมาชิกคนอื่น ๆ ได้แก่ นายบุญเท่ง ทองสวัสดิ์ นายพอง สิทธิธรรม หลวงอังคณาบุรุษ ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช เป็นต้น นอกจากนี้ก็มีกลุ่มทหารเรือที่ต้องออกจากราชการเพราะกรณีกบฏแมนฮัตตันเข้าร่วมด้วย เช่น พล ร.ต. ทหาร ข้าราชการ พล ร.ต. ชลิต กุลกำธร พล ร.ต. แชน บัจจุสานนท์ เป็นต้น พรรคนี้มีนโยบาย เศรษฐกิจแบบเสรีนิยม ส่งเสริมเสรีภาพส่วนบุคคล นับว่าเป็นพรรคฝ่ายค้านที่เข้มแข็งมากในช่วงเวลานั้น

3. พรรคเสรีประชาธิปไตย มีนายเมธ รัตนประสิทธิ์ เป็นหัวหน้าพรรคและสมาชิกที่เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในการเลือกตั้งปี 2495 เช่น นายบุญคุ้ม จันทศรีสุริยวงศ์ นายจารุบุตร เรืองสุวรรณ นายประสิทธิ์ จุลละเทศ เป็นต้น มีแนวนโยบายโน้มเอียงไปในทางสังคมนิยมเสรีในการเลือกตั้งทั่วไป 26 กุมภาพันธ์ 2500 ได้รับเลือกตั้ง 11 คน เป็นอันดับสามรองจากพรรคเสรีนิยมและพรรคประชาธิปัตย์ แต่การเลือกตั้งทั่วไป 12 ธันวาคม 2500 ลดลงเหลือ 5 คน

4. พรรคเศรษฐกิจ มีนายเทพ โชติประดิษฐ์ เป็นหัวหน้าพรรค นายแคล้ว นรปติ เป็นเลขาธิการพรรค นายทิม ภูริพัฒน์ เป็นรองหัวหน้าพรรค ตั้งขึ้นเมื่อวันที่ 4 ตุลาคม 2498 เป็นความพยายามที่จะรวบรวมนักการเมืองไทยในพรรคสหชีพที่ยังหลงเหลืออยู่เพื่อให้เกิดความต่อเนื่องในบทบาทของกระบวนการสังคมนิยมในสภา พรรคนี้จึงมีนโยบายเน้นหนักไปในด้านสังคมนิยม ในการเลือกตั้งทั่วไป 26 กุมภาพันธ์ 2500 ได้รับเลือกตั้ง 9 คน การเลือกตั้งทั่วไป 15 ธันวาคม 2500 ได้รับเลือกตั้ง 6 คน

5. พรรคธรรมาธิปไตย ตั้งขึ้นเมื่อวันที่ 7 ธันวาคม 2498 มี ร.ต.อ. เปี่ยมบุญโชติ เป็นหัวหน้าพรรค นายล้วน เวลชาลีกันนท์ เป็นเลขาธิการพรรค มีนโยบายสนับสนุนจอมพล ป. พิบูลสงคราม และเคยจัดตั้งมาก่อนครั้งหนึ่งโดยหลวงวิจิตรวาทการในการเลือกตั้งทั่วไป 26 กุมภาพันธ์ 2500 ได้รับเลือกตั้ง 9 คน แต่ในการเลือกตั้ง 12 ธันวาคม 2500 ไม่ได้ส่งสมาชิกลงสมัคร

พรรคอื่นๆ นอกจากนี้ เป็นพรรคขนาดเล็ก ไม่มีบทบาททางการเมืองมากนัก บางพรรคก็ไม่ส่งสมาชิกลงสมัคร บางพรรคส่งสมัครแต่ไม่ได้รับเลือกตั้ง พรรคต่างๆ ดังกล่าวนี้ได้แก่ พรรคชาวนา พรรคสังคมนิยมประชาธิปไตย พรรคกรรมกร พรรคสงเคราะห์อาชีพและการกุศล พรรคชาตินิยม พรรคสหประชาชาติ พรรคสังคมนิยม พรรคขบวนการไฮด์ปาร์ค พรรคชาติประชาธิปไตย พรรคหนุ่มไทย พรรคราษฎร พรรคสหพันธ์เกษตรกร พรรคคนดี พรรคอิสระ พรรคประชาชน พรรคศรีอริยเมตไตรย พรรคไทยมุสลิม พรรคสยามประเทศ รวมแล้ว 23 พรรค

ข. พรรคการเมืองที่จัดตั้งขึ้นในช่วงหลังจากการเลือกตั้งทั่วไป 26 กุมภาพันธ์ 2500

เนื่องจากปรากฏว่าในการเลือกตั้งทั่วไป 26 กุมภาพันธ์ 2500 ได้มีการใช้อิทธิพลทางการเมืองทำการทุจริตในการเลือกตั้งเพื่อช่วยเหลือผู้สมัครของพรรค เสรีนิยมคึกคักซึ่งเป็นพรรครัฐบาล ส่งผลให้เกิดกระแสการต่อต้านจากประชาชนอย่างกว้างขวาง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกรุงเทพมหานคร ประกอบกับเกิดการแตกแยกระหว่างผู้นำภายในพรรค เสรีนิยมคึกคักเองด้วย คือ พล.ต.อ. เผ่า ศรียานนท์ ลูกน้องคนสนิทของ จอมพล ป. พิบูลสงคราม หัวหน้าพรรคกับจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ซึ่งกำลังได้รับความนิยมยกย่องจากประชาชน และในที่สุด จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ก็มีโอกาสนำกลุ่มคณะทหาร ทำการรัฐประหารยึดอำนาจการปกครองเมื่อวันที่ 18 กันยายน 2500 ทำให้ จอมพล ป. พิบูลสงคราม ต้องหลบหนีออกนอกประเทศ และพรรค เสรีนิยมคึกคักก็แตกแยกและอ่อนแอลง การรัฐประหารครั้งนี้ไม่ได้มีประกาศยุบเลิกพรรคการเมือง แต่ประกาศให้มีการเลือกตั้งทั่วไปขึ้นใหม่ในวันที่ 15 ธันวาคม 2500 และในช่วงก่อนการเลือกตั้งครั้งนี้ กลุ่มของ จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ และกลุ่มนักการเมืองกลุ่มต่างๆ ก็ได้จัดตั้งพรรคการเมืองขึ้นใหม่รวม 7 พรรค คือ พรรคสหภูมิ พรรคขบวนการสหพันธ์รัฐสภาถนอมนิยม พรรคอิสาน พรรคชาติสังคมนิยม พรรคปิฎกภูมิ พรรคประชาราษฎร์ และพรรคสหพันธ์ประชาธิปไตย โดยมีรายละเอียดเกี่ยวกับพรรคบางพรรคดังนี้คือ

1. พรรคสหภูมิ เนื่องจากภายในพรรค เสรีนิยมคึกคักนั้น พล.ต.อ. เผ่า ศรียานนท์ สามารถกุมอำนาจส่วนใหญ่ไว้ได้ ประกอบกับความขัดแย้งกันเองระหว่าง พล.ต.อ. เผ่า ศรียานนท์ และจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ทำให้จอมพลสฤษดิ์ หาทางจัดตั้งพรรคการเมืองของกลุ่มตัวเองขึ้นมา พรรคสหภูมิจึงเป็นพรรคที่เกิดจากกลุ่มผู้สนับสนุนจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ และมาจากพรรค เสรีนิยมคึกคักส่วนหนึ่งด้วย พรรคนี้เป็นพรรครัฐบาลและถือได้ว่าเป็นพรรคทหาร เพราะทหาร

มีบทบาทสำคัญในพรรคนี้ ในตอนแรกนายสุกิจ นิมมานเหมินทร์ เป็นหัวหน้าพรรค นายสงวน จันทรสาขา ซึ่งเป็นน้องชายของจอมพลสฤษดิ์ เป็นเลขาธิการพรรค

2. พรรคชาติสังคมนิยม มาจากการรวมตัวของสมาชิกพรรคสหภูมิและสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่สนับสนุนรัฐบาล และจอมพลสฤษดิ์ ธีระรัชต์ เข้าไว้ในพรรคเดียว พรรคนี้ก่อตั้งหลังการเลือกตั้งทั่วไป 15 ธันวาคม 2500 เพียงไม่กี่วัน มีนายสุกิจ นิมมานเหมินทร์ เป็นหัวหน้าพรรค พลเอกถนอม กิตติขจร เป็นรองหัวหน้าพรรค พลโทประภาส จารุเสถียร เป็นเลขาธิการพรรค นายสงวน จันทรสาขา เป็นผู้ช่วยเลขาธิการพรรค ในระยะต่อมาจอมพลสฤษดิ์ ธีระรัชต์ จึงเข้าดำรงตำแหน่งหัวหน้าพรรค

พรรคอื่นๆ อีก 5 พรรค ไม่ปรากฏว่ามีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในสภาแต่อย่างใด ถือว่าเป็นพรรคการเมืองเล็กๆ แทบไม่มีบทบาททางการเมืองเลย

อย่างไรก็ตาม เมื่อจอมพลสฤษดิ์ ธีระรัชต์ และคณะนายทหารกลุ่มหนึ่งทำการรัฐประหารยึดอำนาจในวันที่ 20 ตุลาคม 2501 พรรคการเมืองที่ตั้งขึ้นในช่วงปี พ.ศ. 2498-2500 ก็ถูกยุบเลิกไปหมดสิ้น และห้ามชุมนุมทางการเมืองด้วยตามคำสั่งของคณะปฏิวัติจึงใช้อำนาจเด็ดขาดสูงสุดในช่วงปี พ.ศ. 2501-2511

พรรคการเมืองภายใต้ พ.ร.บ. พรรคการเมือง พ.ศ. 2511

จากช่วงปี พ.ศ. 2501-2511 ซึ่งคณะรัฐประหารกลุ่มของจอมพลสฤษดิ์ ธีระรัชต์ ยึดอำนาจ และจัดตั้งรัฐบาลบริหารประเทศสืบต่อมาจนถึงรัฐบาลของจอมพลถนอม กิตติขจร จอมพลประภาส จารุเสถียร พรรคการเมืองไม่ได้การอนุญาตให้จัดตั้งขึ้นแต่อย่างใด แต่กลุ่มนักการเมืองเก่าที่เสียโอกาสและเสียผลประโยชน์ทางการเมือง ตลอดจนนักวิชาการ นิสิต นักศึกษา และประชาชน ที่เล็งเห็นความสำคัญของพรรคการเมืองในระบอบประชาธิปไตย ก็เริ่มเคลื่อนไหวเรียกร้องให้มีประกาศใช้รัฐธรรมนูญฉบับใหม่แทนธรรมนูญการปกครองประเทศ ซึ่งใช้อยู่ในขณะนั้น กระแสการเรียกร้องดังกล่าวทำให้รัฐบาลจอมพลถนอม กิตติขจร ต้องประกาศใช้รัฐธรรมนูญ 2511 ซึ่งใช้เวลาร่างยาวนานที่สุด กฎหมายรัฐธรรมนูญฉบับใหม่นี้ยินยอมให้มีการจัด

ตั้งพรรคการเมืองขึ้นได้ พรรคการเมืองเก่าจึงเกิดขึ้นมาอีกครั้งหนึ่ง และมีกลุ่มนักการเมืองทั้งใหม่และเก่าร่วมกันจัดตั้งพรรคการเมืองขึ้นกว่าสิบพรรค

อย่างไรก็ตาม การรวมกลุ่มกันจัดตั้งพรรคการเมืองในช่วงนี้ก็มีลักษณะไม่แตกต่างกันไป จากสมัยก่อนๆ มากนัก กล่าวคือ ส่วนใหญ่จะเป็นการรวมกลุ่มกันของผู้ที่หวังผลประโยชน์ส่วนตัว และเพื่อต่อรองเรียกร้องในทางการเมืองมากกว่าการรวมตัวกันด้วยแนวคิดและอุดมการณ์ทางการเมืองในแนวทางเดียวกัน พรรคการเมืองในสมัยนี้ตั้งขึ้น 2 ช่วงเวลา คือ ก่อนการเลือกตั้งทั่วไป 10 กุมภาพันธ์ 2512 และหลังการเลือกตั้งทั่วไป 10 กุมภาพันธ์ 2512 ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้คือ

1. พรรคสหประชาไทย มีจอมพลถนอม กิตติขจร เป็นหัวหน้าพรรค พล.อ. ประภาส จารุเสถียร นายพจน์ สารสิน พล.ต.อ. ประเสริฐ รุจิรวงศ์ เป็นรองหัวหน้าพรรค พล.อ.อ. ทวี จุลละทรัพย์ เป็นเลขาธิการพรรค พล.อ. กฤษณ์ สีวะรา พล.ท. แสง เสถาณรงค์ พล.ต.ท. พิชัย กุลละวณิชย์ เป็นรองเลขาธิการ ส่วนใหญ่สมาชิกพรรคมาจากพรรคสหภูมิ เดิม โดย จอมพลถนอม รวบรวมกลุ่มผู้สนับสนุนรัฐบาลก่อตั้งเป็นพรรคขึ้น สมาชิกภายในพรรคส่วนใหญ่แยกกันออกเป็นกลุ่มมาสนับสนุนผู้นำของแต่ละกลุ่มคือกลุ่มของ พล.อ. กฤษณ์ สีวะรา กลุ่มของ พล.อ. ประภาส จารุเสถียร กลุ่มของจอมพลถนอม กิตติขจร เป็นต้น มีการแย่งชิงตำแหน่งรัฐมนตรีจนเกิดความขัดแย้งขึ้นภายในพรรค
2. พรรคประชาธิปไตย เป็นนักการเมืองกลุ่มเดิมจากปี พ.ศ. 2489 เป็นส่วนใหญ่ ครั้งนี้ ม.ร.ว. เสนีย์ ปราโมช เป็นหัวหน้าพรรค เพราะนายควง อภัยวงศ์ หัวหน้าพรรคคนเก่าได้ถึงแก่กรรม คุณหญิงเลขา อภัยวงศ์ นายบุญเท่ง ทองสวัสดิ์ เป็นรองหัวหน้าพรรค นายใหญ่ คิวตชาติ เป็นเลขาธิการ ซึ่งต่อมาลาออกจากพรรค นายธรรมบุญ เทียนเงิน เป็นเลขาธิการพรรคแทน นอกจากนี้ก็มีคนรุ่นใหม่เข้ามาสู่พรรคประชาธิปไตยเป็นจำนวนมากด้วยในการเลือกตั้งทั่วไปปี 2512 พรรคประชาธิปไตยได้รับเลือกตั้ง 54 คน รองจากพรรคสหประชาไทย ซึ่งได้รับเลือกตั้งมากที่สุด 76 คน พรรคประชาธิปไตยเป็นพรรคฝ่ายค้านและมีบทบาทเข้มแข็งในรัฐสภา

3. พรรคแนวประชาธิปไตย มี ดร. ไพฑูรย์ เครือแก้ว เป็นหัวหน้าพรรค และ เลขานุการพรรค นายบุญเย็น วอทอง พ.ต. สมาน ทองอร่าม เป็นรองหัวหน้าพรรคนับเป็น พรรคการเมืองที่เกิดจากการรวมตัวกันของนักการเมืองหน้าใหม่และปัญญาชนในสมัยนั้น

4. พรรคแนวร่วมเศรษฐกิจ มี นายเทพ โชติณัฐ เป็นหัวหน้าพรรค นายพรชัย แสงชัย เป็นเลขานุการพรรค นายแคล้ว นรปติ นายสุเทพ สัตตะกุล นายวิศิษฐ์ ศรีภักตรา เป็นรองหัวหน้าพรรค ตั้งขึ้นเมื่อวันที่ 24 ธันวาคม 2511 เป็นพรรคที่มีนโยบายไปในทาง สังคมนิยม ส่วนใหญ่จะมาจากพรรคเศรษฐกิจในยุคก่อน

นอกจากนี้ก็มีพรรคประชาชน ซึ่งมีนายเลียง ไชยกาล เป็นหัวหน้าพรรค พรรคเสรี- ประชาธิปไตย นายจารุบุตร เรืองสุวรรณ เป็นหัวหน้าพรรค พรรคสัมมาอาชีพช่วยชาวนา พระช่วง เกษตรศิลปการ เป็นหัวหน้าพรรค พรรคแรงงาน มีนายเชื้อ กาฬแก้ว เป็นหัวหน้าพรรค พรรคประชาพัฒนา มี ร.อ. ม.ร.ว. วีระพงษ์ ทองแถม เป็นหัวหน้าพรรค พรรคชาวนา-ชาวไร่ มีนายไพบูลย์ ตรีชน เป็นหัวหน้าพรรค พรรคอิสระธรรม มีหลวงชัยสภา เป็นหัวหน้าพรรค พรรค สยามใหม่ มี พล.ต. กระแส เสนาพลสิทธิ์ เป็นหัวหน้า และพรรคชาติประชาธิปไตย มี ม.ร.ว. น้ำเพชร เกษมสันต์ เป็นหัวหน้าพรรค

พรรคการเมืองต่างๆ ดังกล่าวนี้เป็นพรรคก่อตั้งก่อนการเลือกตั้ง ส่วนพรรคที่ก่อตั้ง หลังการเลือกตั้งทั่วไป 10 กุมภาพันธ์ 2512 ได้แก่

1. พรรคอิสระ มีนายโกศล ไกรฤกษ์ เป็นหัวหน้าพรรค นายบุญธรรม ชุมดวง เป็นเลขานุการพรรค มาจากกลุ่ม ส.ส. อิสระ ที่ไม่สังกัดพรรคการเมืองใดรวมตัวกันก่อตั้งขึ้น

2. พรรคชาตินิยม มี นายวิมพี วิมลมาตย์ เป็นหัวหน้าพรรค และ เลขานุการ พรรค

3. พรรคท้องถิ่นก้าวหน้า มี นายชานานู ยวบูรณ์ เป็นหัวหน้าพรรค นางแรม พรหมโอบล บุญประสพ เป็นเลขานุการพรรค ก่อตั้งปี พ.ศ.2514

4. พรรคสังคมนิยมประชาธิปไตย มี พ.อ. สมคิด ศรีสังคม เป็นหัวหน้าพรรค นายบุญเย็น วอทอง เป็นเลขาธิการพรรค จะเห็นว่า หัวหน้าพรรคมาจากพรรคเสรีประชาธิปไตย ส่วนเลขาธิการพรรคมาจากพรรคแนวประชาธิปไตย พรรคนี้ก่อตั้งเมื่อปี พ.ศ.2514

อย่างไรก็ตามพรรคที่ก่อเพิ่มอีก 4 พรรคนี้ ก็ไม่มีบทบาทในการเลือกตั้งแต่อย่างใด เพราะเมื่อวันที่ 17 พฤศจิกายน 2514 จอมพลถนอม กิตติขจร พร้อมคณะนายทหารกลุ่มหนึ่งก็ทำรัฐประหารยึดอำนาจ ประกาศยุบเลิกพรรคการเมือง และห้ามชุมนุมทางการเมือง พรรคการเมืองจึงต้องสลายตัว และไม่มีโอกาสแสดงบทบาททางการเมืองต่อมาอีกหลายปี จนกระทั่งเกิดเหตุการณ์ 14-16 ตุลาคม 2516 ที่ทำให้ผู้นำคณะรัฐประหารปี 2514 ต้องหลบหนีออกไปนอกประเทศ บรรยากาศทางการเมืองมีความเป็นประชาธิปไตยมากขึ้น และหลังจากมีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญปี พ.ศ.2517 ซึ่งนับว่าเป็นรัฐธรรมนูญที่เป็นประชาธิปไตยมากที่สุดฉบับหนึ่งของไทย ต่อมาก็มีพระราชบัญญัติพรรคการเมืองปี 2517 ออกประกาศใช้ด้วย ทำให้มีพรรคการเมืองเกิดขึ้นมากมายกว่า 40 พรรค ซึ่งนับได้ว่าเป็นยุคที่พรรคการเมืองเกิดขึ้นมากที่สุด

พรรคการเมืองภายใต้ พ.ร.บ. พรรคการเมือง พ.ศ.2517

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงมีพระบรมราชโองการแต่งตั้งให้ นายสัญญา ธรรมศักดิ์ เป็นนายกรัฐมนตรี สืบต่อจากรัฐบาลเผด็จการจอมพลถนอม กิตติขจร และจอมพลประภาส จารุเสถียร รัฐธรรมนูญซึ่งประกาศใช้ในปี พ.ศ.2517 ได้กำหนดบังคับให้ผู้สมัครรับเลือกตั้งต้องสังกัดพรรคการเมือง ซึ่งรัฐธรรมนูญฉบับก่อนหน้า มิได้มีกฎข้อบังคับเช่นนี้ ทั้งนี้ก็คงเพราะต้องการให้ ส.ส. มีระเบียบวินัยดีขึ้น ไม่มุ่งแสวงหาผลประโยชน์เพื่อตนเองมากเกินไป

มีพรรคการเมืองที่ตั้งขึ้นระหว่างปี พ.ศ.2517-2519 รวมแล้ว 46 พรรค⁴ ส่วนใหญ่จะเป็นพรรคการเมืองใหม่ ซึ่งผู้ก่อตั้งเป็นนักการเมืองเก่า หรืออดีต ส.ส. ที่แยกตัวออกมาจากพรรคเก่า ในการเลือกตั้งทั่วไปวันที่ 26 มกราคม 2518 มีพรรคการเมืองส่งสมาชิกเข้าแข่งขัน

⁴ กนก วงษ์ตระหง่าน, คู่มือการเมืองไทย : 2475-2525 ข้อมูลพื้นฐานทางการเมืองไทย, หน้า 292-296.

42 พรรค แต่ได้รับเลือกตั้งทั้งสิ้น 22 พรรค ในจำนวนนี้มีเพียง 9 พรรคเท่านั้นที่ได้รับเลือกตั้งเกินกว่า 10 คน และมีพรรคขนาดใหญ่เด่นขึ้นมา 3 พรรคคือ พรรคประชาธิปัตย์ ธรรมสังคม และพรรคชาติไทย

รายละเอียดเกี่ยวกับพรรคการเมืองต่างๆ มีดังนี้คือ

1. พรรคประชาธิปัตย์ มี ม.ร.ว. เสนีย์ ปราโมช เป็นหัวหน้าพรรค นายธรรมบุญเทียนเงิน เป็นเลขาธิการพรรค เป็นกลุ่มนักการเมืองเก่าของพรรคประชาธิปัตย์ เมื่อปี พ.ศ. 2512 รวมตัวกันขึ้นมาอีกครั้งหนึ่ง ขณะที่สมาชิกเก่าหลายคนแยกตัวออกไปตั้งพรรคใหม่ และมีสมาชิกบางคนคือ พล.ต.ท. ประชา บุรณนิต และนางศิริระ ปัทมาคม ได้พยายามยื่นของจดทะเบียนพรรคประชาธิปัตย์แข่งกับกลุ่มของ ม.ร.ว. เสนีย์ ปราโมช แต่ในที่สุดศาลก็ได้ชี้ขาดว่า กลุ่มของ ม.ร.ว. เสนีย์ ปราโมช เป็นฝ่ายชนะ สามารถใช้ชื่อพรรคว่า "ประชาธิปัตย์" ได้ ในการเลือกตั้งปี 2518 พรรคประชาธิปัตย์ส่งผู้สมัครทั้งหมด 231 คน เป็นอดีต ส.ส. 32 คน ได้รับเลือกตั้งทั้งสิ้น 72 คน นับว่าได้รับเลือกตั้งมากที่สุด^๕

2. พรรคธรรมสังคม ก่อตั้งโดยกลุ่มนักการเมืองที่มาจากพรรคสหประชาไทยโดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มที่สนับสนุน พล.อ. กฤษณ์ สีวะรา และมีกลุ่มนักธุรกิจสำคัญในประเทศเข้ามาเกี่ยวข้องกับพรรคด้วย ซึ่งเป็นที่น่าสังเกตว่า ลักษณะที่นักธุรกิจเข้ามามีส่วนร่วมกับการเมือง เช่นนี้ มีอยู่ในพรรคขนาดใหญ่เกือบทุกพรรค เมื่อแรกก่อตั้งนายวิฑูรย์ กล่อมประทุม เป็นหัวหน้าพรรค พ.ต.ท. บุญเลิศ เลิศปรีชา เป็นเลขาธิการพรรค นายนิพนธ์ ศศิธร นายทองหยด จิตตะวีระ เป็นรองหัวหน้าพรรค ต่อมาเมื่อเลือกตั้งทั่วไปปี 2519 ได้เปลี่ยนหัวหน้าพรรคเป็น พล.อ.อ. ทวี จุลละทรัพย์

ในการเลือกตั้งทั่วไป 26 มกราคม 2519 พรรคธรรมสังคมส่งผู้สมัครทั้งสิ้น 237 คน มากที่สุดกว่าทุกพรรค เป็นนักการเมืองเก่า 65 คน ได้รับเลือกตั้งทั้งหมด 45 คน

^๕ พล.ต. ประมาธ อัครเกษาร, บันทึกความจำเมื่อข้าพเจ้าเป็นหัวหน้าพรรค (กรุงเทพฯ : หจก. จงเจริญการพิมพ์, 2520), หน้า 23.

3. พรรคชาติไทย ก่อตั้งโดยกลุ่มอดีตนายทหาร อดีตสมาชิกคณะรัฐประหาร 2490 และเป็นningar เมืองเก่าจากพรรคเสรีมนังคศิลา รู้จักกันดีในกลุ่มningar เมือง "ชอยราชครู" ซึ่งเป็นที่ตั้งบ้านเรือนของผู้คนสำคัญของพรรค พรรคชาติไทยก็มีนักธุรกิจและนักอุตสาหกรรมฝ้ามาร่วมด้วยจำนวนมากพรรคหนึ่ง เช่น น.ท.ทินกร พันธุ์กระวี นายบริหาร ศิลปอาชา นายอนุวรรตน์ วัฒนพงศ์ศิริ นางนงนุช ต้นลัจจา เป็นต้น

พล ต. ประมาณ อติเรากสาร เป็นหัวหน้าพรรค พล ต. ชาติชาย ชูณะวัฒน์ เป็นเลขาธิการพรรค นายติลก บุญเสริม เป็นรองเลขาธิการ พล ต. ศิริ สิริโยธิน เป็นรองหัวหน้าพรรค ในการเลือกตั้งทั่วไปปี 2518 พรรคชาติไทยส่งสมาชิกสมัครรับเลือกตั้ง 210 คน เป็นอดีต ส.ส. 29 คน ได้รับเลือกตั้งรวม 28 คน (โปรดดูรายละเอียดเกี่ยวกับพรรคชาติไทยในหัวข้อที่ 2.)

4. พรรคกิจสังคม มี ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช เป็นหัวหน้าพรรค นายบุญชู วิจารณ์เสถียร เป็นเลขาธิการพรรค นายเกษม ศิริสัมพันธ์ เป็นรองเลขาธิการ นายบุญเพ่ง ทองสวัสดิ์ เป็นรองหัวหน้าพรรค จดทะเบียนก่อตั้งเมื่อวันที่ 21 พฤศจิกายน 2517 ผู้ก่อตั้งส่วนใหญ่ก็นับได้ว่าเป็นningar เมืองเก่า และเคยร่วมก่อตั้งพรรคการเมืองมาหลายพรรคเป็นต้นว่า ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช หัวหน้าพรรค ก็เป็นอดีตผู้ก่อตั้งและเลขาธิการพรรคประชาธิปไตยในยุคแรก พรรคกิจสังคมก็มีนักธุรกิจเข้าร่วมก่อตั้งหลายคน เช่น นายบุญชู วิจารณ์เสถียร นายพงษ์ สारสิน เป็นต้น

ในการเลือกตั้งทั่วไปปี 2518 พรรคกิจสังคมส่งผู้สมัครรับเลือกตั้ง 230 คน เป็นอดีต ส.ส. 12 คน ได้รับการเลือกตั้งรวม 18 คน แต่สามารถจัดตั้งรัฐบาลสหพรรคซึ่งประกอบด้วยพรรคการเมือง 16-17 พรรคได้สำเร็จ

5. พรรคเกษตรสังคม เป็นพรรคที่รวบรวมเอานัगर เมืองเก่า เข้าไว้มากที่สุดพรรคหนึ่ง มีทั้งningar เมืองที่มาจากพรรคสหประชาไทย พรรคประชาธิปไตย พรรคเสรีมนังคศิลา การรวมตัวจึงไม่เข้มแข็งเท่าใดนัก สมาชิกผู้ก่อตั้งพรรคประกอบด้วย

นายเสวต เปี่ยมพงษ์สานต์ อดีต ส.ส. พรรคเสรีมนังคศิลา เป็นหัวหน้าพรรคคนแรก ครั้นต่อมาได้ลาออกไปเข้าพรรคประชาธิปัตย์ นายสวัสดิ์ คำประกอบ ซึ่งออกมาจากพรรคประชาธิปัตย์ ขึ้นเป็นหัวหน้าพรรคแทน

นายจารุบุตร เรืองสุวรรณ อดีตหัวหน้าพรรคขบวนการสหพันธ์รัฐสภาลงนิยม เมื่อปี พ.ศ.2500-2501 เป็นเลขาธิการพรรค

นายอุตร ตันติสุนทร เป็นรองเลขาธิการ

6. พรรคสังคมนิยม กลุ่มผู้ก่อตั้งก็เป็นอีกกลุ่มหนึ่งที่แยกตัวออกมาจากพรรคสหประชาไทยในกลุ่มของจอมพลประกาส จารุเสถียร มินายประสิทธิ์ กาญจนวัฒน์ เป็นหัวหน้าพรรค นายฉันท จันทุม เป็นเลขาธิการพรรค พรรคสังคมนิยมส่งผู้สมัครรับเลือกตั้งในการเลือกตั้งทั่วไปปี 2518 จำนวน 146 คน ได้รับเลือกตั้ง 16 คน

7. พรรคพลังใหม่ นับเป็นพรรคการเมืองที่เกิดจากการรวมตัวกันของนักการเมืองหน้าใหม่ และเป็นคนรุ่นใหม่ซึ่งมีความตั้งใจจริงในการเข้ามาสู่การเมือง พรรคนี้มีแนวนโยบายไปทางสังคมนิยม สมาชิกส่วนใหญ่เป็นนักวิชาการ นักวิชาชีพ นักหนังสือพิมพ์ ข้าราชการระดับกลางที่มีความคิดก้าวหน้า โดยมี น.พ. กระแส ชนะวงศ์ เป็นหัวหน้าพรรค นายปราโมทย์ นาคทรพร เป็นเลขาธิการพรรค นายประสาน ต่างใจ เป็นรองเลขาธิการ นายประสิทธิ์ ฌรงค์เดช นายสันฐาน สุริยะคำ เป็นรองหัวหน้าพรรค พรรคพลังใหม่ส่งผู้สมัครรับเลือกตั้งในการเลือกตั้งทั่วไปปี 2518 จำนวน 106 คน ได้รับเลือกตั้ง 12 คน

8. พรรคสังคมนิยมแห่งประเทศไทย เป็นพรรคที่มีแนวทางการสังคมนิยมของคนรุ่นใหม่ อีกพรรคหนึ่ง และได้รับการสนับสนุนจากนิสิต นักศึกษา นักวิชาการ และนักเขียน กรรมการที่ต่อต้านรัฐบาลยุคเผด็จการอย่างกว้างขวาง แนวนโยบายสังคมนิยมของพรรคนี้ค่อนข้างจะแข็งกร้าวกว่าพรรคพลังใหม่มาก จนเกิดการปะทะกับกลุ่มที่มีแนวอุดมการณ์ในทางตรงกันข้ามในระยะเวลาต่อมา

พันเอกสมคิด ศรีสังคม อดีตหัวหน้าพรรคเสรีประชาธิปไตย เมื่อปี 2500
เป็นหัวหน้าพรรค

ดร. บุญสนอง บุญโยทยาน เป็นเลขาธิการพรรค ต่อมาถูกลอบฆาตกรรม
ระหว่างรณรงค์หาเสียงเลือกตั้ง นายวิรัตน์ ศักดิ์จิรพาพงษ์ เป็นรองเลขาธิการ

นายไชแสง สุกใส นายชม ภูมิภาค เป็นรองหัวหน้าพรรค

ในการเลือกตั้งทั่วไปปี 2518 ส่งผู้สมัครรวม 82 คน ได้รับเลือกตั้ง 15 คน

9. พรรคแนวร่วมสังคมนิยม เป็นพรรคที่มีแนวทางสังคมนิยมอีกพรรคหนึ่งสมาชิก
ประกอบด้วย

นายแคล้ว นรปติ เป็นหัวหน้าพรรค ซึ่งเป็นอดีตสมาชิกพรรคแนว
ร่วม เศรษฐกร พรรคที่มีแนวทางสังคมนิยมในยุคก่อน

นายพรชัย แสงชัยจี เป็นเลขาธิการพรรค นายเกริก ระวังภัย เป็นรอง
หัวหน้าพรรค

ในการเลือกตั้งทั่วไปปี 2518 ส่งผู้สมัครทั้งสิ้นรวม 75 คน ได้รับเลือกตั้ง 10 คน

นอกจากนี้แล้ว ก็มีพรรคการเมืองต่างๆ คือ

10. พรรคสันติชน มีนายวิริยะ เกิดศิริ เป็นหัวหน้าพรรค นายศักดิ์ดา จิตธรรมมา
เป็นเลขาธิการ นายตรงค์ สิงโตทอง นายประโยชน์ เนื่องจางง เป็นรองหัวหน้าพรรค
พรรคนี้ส่งผู้สมัครรับเลือกตั้งในการเลือกตั้งทั่วไปปี 2518 รวม 78 ได้รับเลือกตั้ง 8 คน

11. พรรคประชาธิปไตย มีนายชุมพล มณีเนตร เป็นหัวหน้าพรรค พ.ต.ต.ประชา พูนวิวัฒน์ เป็นเลขาธิการพรรค นายนิติ เวทย์ศิริยานันท์ นายเกษม นุชเจริญ เป็นรองหัวหน้าพรรค ได้รับเลือกตั้งในปี 2518 รวม 2 คน
12. พรรคไท มีนายแผ้วพิน ทพหัตถิน ๗ อยู่ธยา เป็นหัวหน้าพรรค นายสมบัติ ธารงธัญวงศ์ เป็นเลขาธิการพรรค นายอนันต์ ภักดิ์ประไพ เป็นรองหัวหน้าพรรคการเลือกตั้งทั่วไปปี 2518 ได้รับเลือกตั้ง 4 คน
13. พรรคฟื้นฟูชาติไทย มี พ.อ. (พิเศษ) สวัสดิ์ ศิริโพธิ์ เป็นหัวหน้าพรรค นายองอาจ หงษ์ภักดี เป็นเลขาธิการพรรค นายชุมพล ลิ้มปิสวัสดิ์ นายกมล เกษศิริ เป็นรองหัวหน้าพรรค และในการเลือกตั้งทั่วไปปี 2518 ได้รับเลือกตั้ง 3 คน
14. พรรคพัฒนาจังหวัด มีนายสฤกษ์ เพ็ญสภา เป็นหัวหน้าพรรค นายดิเรก เพ็ญสภา เป็นเลขาธิการพรรค นายวิสาน ภัทรประสิทธิ์ นายวิรัตน์ ภัทรประสิทธิ์ นายพิบูลย์ เนตยานันท์ เป็นรองหัวหน้าพรรค ในการเลือกตั้งทั่วไปปี 2518 ได้รับเลือกตั้ง 1 คน
15. พรรคพลังประชาชน มีนายบุญชนะ อัดถากร เป็นหัวหน้าพรรค นายเสริม โลกเลื่อง เป็นเลขาธิการพรรค นายสุกิจ บังจิมสวัสดิ์ เป็นรองหัวหน้าพรรค ในการเลือกตั้งทั่วไปปี 2518 ได้รับเลือกตั้ง 2 คน
16. พรรคประชาธิปไตย มีนายไชยศิริ เรืองกาญจน เศรษฐ เป็นหัวหน้าพรรค นายนิพนธ์ วิสิษฐยุทธศาสตร์ เป็นเลขาธิการพรรค นายมณู สันติวงศ์ เป็นรองหัวหน้าพรรค การเลือกตั้งทั่วไปปี 2518 ได้รับเลือกตั้ง 4 คน
17. พรรคอธิปัตย์ มี พล ต.ท. ประชา บุรณนิต เป็นหัวหน้าพรรค นายบุญเกิด หิรัญคำ เป็นเลขาธิการพรรค เลือกตั้งทั่วไปปี 2518 ได้รับเลือกตั้ง 2 คน

18. พรรคเศรษฐกิจ มีนายทิม ภูริพัฒน์ เป็นหัวหน้าพรรค นายอุดมศักดิ์ จรรย์วัตร เป็นเลขาธิการพรรค ในการเลือกตั้งทั่วไปปี 2518 ได้รับเลือกตั้ง 1 คน

19. พรรคเสรีชน พล.อ. ประพันธ์ กุลพิจิตร เป็นหัวหน้าพรรค นายประโพธิ ศรีชินวงศ์ เป็นเลขาธิการพรรค เลือกตั้งทั่วไปปี 2518 ได้รับเลือกตั้ง 1 คน

20. พรรคเกษตรกร มีนายอภิรัตน์ บริบูรณ์ เป็นหัวหน้าพรรค นายระบิล บริบูรณ์ เป็นเลขาธิการพรรค ในการเลือกตั้งทั่วไปปี 2518 ได้รับเลือกตั้ง 1 คน

21. พรรคแผ่นดินไทย มีนางสุนิรัตน์ เตลาน เป็นหัวหน้าพรรค นายบันเทิง ศรีทรงผล เป็นเลขาธิการพรรค ในการเลือกตั้งทั่วไปปี 2518 ได้รับการเลือกตั้ง 2 คน

22. พรรคแรงงาน มีนายเสรี สุชาติประคัลภ์ เป็นหัวหน้าพรรค นายสอาด ปิยะวรรณ เป็นเลขาธิการ ในการเลือกตั้งทั่วไปปี 2518 ได้รับการเลือกตั้ง 1 คน

ส่วนพรรคอื่นๆ นอกจากนี้ ได้แก่ พรรคกรรมกร พรรคกสิกรรมกร พรรคชาตินิยม พรรคขบวนการประชาชน พรรคไทยสันติภาพ พรรคไทยรวมไทย พรรคธรรมาธิปไตย พรรคแนวสันติ พรรคประชาสันติ พรรคประชาก้าวหน้า พรรคพิทักษ์ไทย พรรคพลังราษฎร พรรคมหาชน พรรครัฐบุรุษ พรรคราษฎร พรรคศรีอาริยะ พรรคแหลมทอง พรรคสังคมนักก้าวหน้า พรรคสงเคราะห์อาชีพและการกุศล พรรคสังคมพัฒนา พรรคสังคมนิยมเสรีประชาธิปไตย พรรคสยาม พรรคสังคมนิยมประชาธิปไตย และพรรคพลังสยาม

ปรากฏว่า ในการเลือกตั้งทั่วไปปี 2518 ไม่มีพรรคการเมืองใดได้รับเสียงข้างมากพอที่จะจัดตั้งรัฐบาลโดยลำพังพรรคเดียวได้ ในการประชุมสภาผู้แทนราษฎรวันที่ 13 กุมภาพันธ์ 2518 มีการขวเสี่ยงผู้ที่จะดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี ซึ่งพรรคประชาธิปไตยกับพรรคเกษตรสังคมนิยมร่วมกันจัดตั้งรัฐบาลเสียงข้างน้อยขึ้น และเสนอชื่อ ม.ร.ว. เสนีย์ ปราโมช เป็นนายกรัฐมนตรี แต่ไม่ได้รับความไว้วางใจจากสภา ต่อมา ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช หัวหน้าพรรคกิจสังคม ได้รวบรวมพรรคการเมืองต่างๆ รวม 16 พรรค อาทิเช่น พรรคธรรมสังคมนิยม

พรรคชาติไทย พรรคไท เป็นต้น เรียกว่า "รัฐบาลสหพรรค" ขอความไว้วางใจจากสภาผู้แทนราษฎรเมื่อวันที่ 13 มีนาคม 2518 สภาผู้แทนราษฎรได้ให้ความไว้วางใจให้ ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช เป็นนายกรัฐมนตรีจัดตั้งรัฐบาลบริหารประเทศ ซึ่งพรรคชาติไทยก็มีบทบาทสำคัญในการจัดตั้งรัฐบาลครั้งนี้ด้วย ⁶

แต่เนื่องจากรัฐบาลสหพรรค ประกอบด้วยพรรคการเมืองขนาดเล็กอีกจำนวนมาก พรรคกิจสังคมเองก็มี ส.ส. เพียง 18 คนเท่านั้น รัฐบาลจึงขาดเสถียรภาพอย่างยิ่ง ต้องมีการปรับปรุงคณะรัฐมนตรี มีการเปลี่ยนแปลงพรรคร่วมรัฐบาลและลักษณะอื่นๆ ที่เป็นอุปสรรคต่อการบริหารงานของรัฐบาล ในที่สุด ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช นายกรัฐมนตรี ก็ต้องประกาศยุบสภาเมื่อวันที่ 12 มกราคม 2519 และกำหนดให้มีการเลือกตั้งใหม่วันที่ 4 เมษายน 2519

การเลือกตั้งทั่วไป 4 เมษายน 2519 ก็มีพรรคการเมืองส่งสมาชิกลงสมัครรับเลือกตั้งจำนวนมากเช่นครั้งก่อน คือมี 39 พรรค ผู้สมัครทั้งสิ้นรวม 2,370 คน มีพรรคการเมืองได้รับการเลือกตั้ง 19 พรรคจากจำนวน ส.ส. ทั้งหมด 279 คน ⁷ แต่พรรคที่ได้รับการเลือกตั้งจำนวนมากก็เป็นพรรคใหญ่ 4 พรรค เหมือนการเลือกตั้งทั่วไปครั้งก่อนนี้คือ พรรคประชาธิปัตย์ ชาติไทย กิจสังคม และธรรมสังคมนอกจากนี้เฉพาะอย่างยิ่งพรรคประชาธิปัตย์ได้รับเลือกตั้งมากที่สุดเป็นประวัติการณ์ถึง 114 คน ขณะที่พรรคชาติไทยซึ่งได้รับเลือกตั้งเป็นอันดับที่สอง มีจำนวน ส.ส. เพียง 56 คน แต่ก็ได้รับการเลือกตั้งมากขึ้นกว่าครั้งก่อนถึงเท่าตัวคือ 28 คน

พรรคประชาธิปัตย์เป็นแกนนำจัดตั้งรัฐบาล "จตุรพรรค" ซึ่งประกอบด้วย พรรคชาติไทย พรรคธรรมสังคมน และพรรคสังคมนิยม มีคะแนนเสียง ส.ส. รวมกัน 206 เสียง โดย ม.ร.ว. เสนีย์ ปราโมช เป็นนายกรัฐมนตรี รัฐบาล "จตุรพรรค" บริหารมาจนถึง 6 ตุลาคม 2519 ก็เกิดการรัฐประหาร 2519 โดยคณะปฏิรูปการปกครองแผ่นดิน ซึ่งมีสาเหตุจากความวุ่นวายภายในพรรคการเมืองเอง เพราะ ส.ส. ร่วมรัฐบาลต่างแสวงหาประโยชน์เพื่อตนเอง

⁶ เรื่องเดียวกัน, หน้า 67-73.

⁷ เรื่องเดียวกัน, หน้า 129.

และกลุ่มของตนจนขาดระเบียบวินัยและไม่รับฟังมติพรรค ขณะเดียวกัน จอมพลถนอม กิตติขจร และจอมพลประภาส จารุเสถียร ซึ่งหลบหนีออกจากประเทศระหว่างเหตุการณ์ 14-16 ตุลาคม 2516 ก็ได้เดินทางกลับเข้ามาในประเทศไทยอีกครั้ง ทำให้บัณฑิต นักศึกษา และประชาชนชุมนุมกันคัดค้านอย่างรุนแรงและต่อเนื่อง คณะรัฐประหาร 2519 ประกาศยกเลิกรัฐธรรมนูญ 2517 ยุบเลิกพรรคการเมือง พรรคการเมืองต่างๆ จึงต้องหยุดกิจกรรมทางการเมืองและสลายตัวลงอีกวาระหนึ่ง

พรรคการเมืองตั้งแต่การเลือกตั้งทั่วไปปี 2522 - ปัจจุบัน

มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งให้ นายธานินทร์ กรัยวิเชียร เป็นนายกรัฐมนตรี สืบต่อจาก ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช แต่แล้วคณะรัฐประหารชุดเดิมาก็ทำการรัฐประหารยึดอำนาจอีกครั้งหนึ่ง เมื่อวันที่ 20 ตุลาคม 2520 หลังจากนั้น พล.อ.เกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์ หนึ่งในผู้นำคณะรัฐประหารก็ได้รับโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งให้เป็นนายกรัฐมนตรีระหว่างนี้ ก็มีการร่างรัฐธรรมนูญ และประกาศใช้รัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน เมื่อปี พ.ศ.2521 และประกาศใช้ พ.ร.บ. พรรคการเมืองไทยในปี พ.ศ.2524

รัฐธรรมนูญ ปี พ.ศ.2521 ให้มีการจัดตั้งพรรคการเมืองได้ และกำหนดให้ ส.ส. ต้องสังกัดพรรคการเมือง แต่มีบทเฉพาะกาลกำหนดอนุโลมไว้ว่า ผู้สมัครสามารถสมัครอิสระโดยไม่สังกัดพรรคได้ในช่วง 4 ปีแรกของการประกาศใช้รัฐธรรมนูญ การเลือกตั้งที่กำหนดให้มีขึ้นในวันที่ 22 เมษายน 2522 แม้จะมีพรรคการเมืองส่งสมาชิกเข้าสมัครรับเลือกตั้ง แต่ผู้สมัครส่วนใหญ่ซึ่งเป็นนักการเมืองหน้าเก่าก็สมัครอิสระ เป็นจำนวนมาก

พรรคการเมืองที่ก่อตั้งในช่วงนี้มีจำนวนน้อยกว่าช่วงปี พ.ศ.2517-2519 ทั้งนี้เพราะบทบัญญัติในรัฐธรรมนูญทำให้การจัดตั้งพรรคทำได้ยากขึ้น เพราะมีวัตถุประสงค์จะส่งเสริมให้มีพรรคขนาดใหญ่ มีระเบียบวินัยดีกว่าอดีต สมาชิกผู้ก่อตั้งส่วนใหญ่ก็เป็นนักการเมืองกลุ่มเดิม บางพรรคก็แยกตัวออกจากพรรคใหญ่ เช่น ประชาธิปัตย์ กิจสังคม เป็นต้น

ในช่วงระหว่างปี พ.ศ.2522-2524 ซึ่งยังไม่มี พ.ร.บ. พรรคการเมืองประกาศใช้ การรวมกลุ่มของนักการเมืองจึงยึดถือเป็นเพียงกลุ่มทางการเมืองเท่านั้น แม้จะมีลักษณะการรวมกันอย่างพรรคการเมือง กลุ่มต่างๆ ที่เกิดขึ้นช่วงนี้คือ

1. กลุ่มกิจประชาธิปไตย มี พล อ.อ. ทวี จุลละทรัพย์ เป็นหัวหน้าพรรค พ.อ. ยุตม ทวีวัฒน์ เป็นเลขาธิการพรรค ต่อมาได้ยุบกลุ่มไปรวมกับพรรคสยามประชาธิปไตย
2. กลุ่มกิจสังคม เป็นกลุ่ม เดิมของพรรคกิจสังคม เมื่อปี 2517-2519 มี ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช เป็นหัวหน้า นายเกษม ศิริสัมพันธ์ เป็นเลขาธิการ นายมนตรี พงษ์พานิช เป็นรองเลขาธิการ นายบุญชู โรจนเสถียร นายใหญ่ ศรีตชาติ เป็นรองหัวหน้า
3. กลุ่มพลังใหม่ มีนายแพทย์กระแส ชนะวงศ์ เป็นหัวหน้า นายชัชวาลย์ ชมพูแดง เป็นเลขาธิการ
4. กลุ่มเกษตรสังคม มีนายสวัสดิ์ คำประกอบ เป็นหัวหน้า นายประเทือง คำประกอบ เป็นเลขาธิการ ต่อมากลุ่มนี้สลายตัว เพราะสมาชิกบางคนไป เข้าสังกัดพรรคใหญ่ หัวหน้าพรรคและเลขาธิการไป เข้าสังกัดพรรคกิจสังคม
5. กลุ่มชาติไทย เป็นกลุ่ม เดิมจากพรรคชาติไทยเมื่อปี 2517-2519 มี พล ต.ประมาณ อติเรกสาร เป็นหัวหน้า นายบรรหาร ศิลปอาชา เป็นเลขาธิการ พล ต. ชาติชาย ชุณหะวัณ เป็นรองหัวหน้า
6. กลุ่มประชาธิปไตย สมาชิกส่วนใหญ่มาจากพรรคประชาธิปไตย เดิม แต่มีการเปลี่ยนแปลงตำแหน่งผู้นำภายในพรรค โดย พ.อ.(พิเศษ) ถนัด คอมันตร์ ได้รับเลือกเป็นหัวหน้าพรรค แทน ม.ร.ว. เสนีย์ ปราโมช ตอนแรกนายมารุต บุณนาศ รักษาการเลขาธิการ ต่อมา นายเฉลิมพันธ์ ศรีวิกรม์ เป็นเลขาธิการ นายชวน หลีกภัย นายอุทัย พิมพ์ใจชน นายขุนทอง ภูผิวเดือน นายเสวต เปี่ยมพงษ์สาน เป็นรองหัวหน้า
7. กลุ่มรวมไทย สมาชิกมาจากพรรคสหประชาไทยซึ่งตั้งสมัยจอมพลถนอม กิตติขจร เป็นนายกรัฐมนตรี กลุ่มนี้มี พล ต.ต. สง่า กิตติขจร เป็นหัวหน้า
8. กลุ่มรัฐบุรุษ มีนายประพันธ์ศักดิ์ กมลเพ็ชร เป็นหัวหน้า

9. กลุ่มธรรมสังคัม มี พล อ.อ.ทวิ จุลละทรัพย์ เป็นหัวหน้า นายทวิช กลุ่มประทุม เป็นเลขาธิการ ภายหลัง พล อ.อ.ทวิ ได้แยกตัวออกไปตั้งกลุ่มกิจประชาธิปไตย นายทวิช ได้เป็นหัวหน้าแทน

10. กลุ่มสังคัมประชาธิปไตย มี พ.อ. สมคิด ศรีสังคัม เป็นหัวหน้า นายแคล้ว นรปติ เป็นเลขาธิการ นายอินสอน บัวเขียว นายสุธี ภูพานธ์ เป็นรองหัวหน้า

11. กลุ่มเสรีธรรม มีนายบุญยั้ง นันทากวีวัฒน์ เป็นหัวหน้า ซึ่งย้ายออกมาจาก พรรคประชาธิปไตย กลุ่มนี้สนับสนุนนโยบาย พล อ. เกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์ นายกรัฐมนตรี

12. กลุ่มสังคัมชาตินิยม มีนายประสิทธิ์ กาญจนวัฒน์ เป็นหัวหน้า แต่ได้ประกาศ ยุบตัวเองไม่ส่งสมาชิกลงสมัครรับเลือกตั้งปี 2522

13. กลุ่มชาติประชาชน มี ร.ต.อ. บุญยงค์ วัฒนพงศ์ เป็นหัวหน้า

14. กลุ่มแนวมหาชน มี พล ต. สุดสาย เทพหัสดิน เป็นหัวหน้า นายวัฒนา อัศวเหม เป็นเลขาธิการ นายปิยะฉัตร วัชรภรณ์ เป็นรองเลขาธิการ นายมัน พันธโนทัย นายบุญส่ง สมใจ เป็นรองหัวหน้า ต่อมาหัวหน้าลาออกเมื่อวันที่ 15 มีนาคม 2524 นายวัฒนา อัศวเหม เป็นหัวหน้าแทน กลุ่มนี้เป็นอีกกลุ่มหนึ่งที่สนับสนุนนโยบายรัฐบาลคือ รัฐบาล พล อ. เปรม ติณสูลานนท์

15. กลุ่มปฏิวัติ มีนายอุทัย พิมพ์ใจชน เป็นหัวหน้า เป็นกลุ่มที่แยกตัวออกมาจาก พรรคประชาธิปไตย

16. กลุ่มประชากรราษฎร์ มีนายไชยศิริ เรืองกาญจนเศรษฐ เป็นหัวหน้า นายศิริ ปัทมาคม เป็นเลขาธิการ

17. กลุ่มสันติธรรม มีนายอนันต์ บุรณวิช เป็นหัวหน้าและ เลขานุการ นายจิระศักดิ์ พลชนะ เป็นรองหัวหน้า เป็นกลุ่มที่แยกตัวออกมาจากพรรคกิจสังคม

18. กลุ่มประชากรไทย มีนายสมักร สุนทรเวช เป็นหัวหน้า สมาชิกอื่นได้แก่ นายพิภพ อะสีติรัตน์ นายสนธิ กุลเจริญ น.พ.บุญเทียม เขมาภิรัตน์ เป็นต้น กลุ่มนี้เป็นอีกกลุ่มหนึ่งที่แยกตัวออกมาจากพรรคประชาธิปัตย์

การเลือกตั้งทั่วไป 22 เมษายน 2522 มีกลุ่มการเมืองส่งสมาชิกลงสมัครรับเลือกตั้ง หลายกลุ่ม รวมทั้งผู้สมัครอิสระด้วยจำนวนหนึ่ง ปรากฏว่ากลุ่มกิจสังคมได้รับเลือกตั้งมากที่สุด รองลงมาคือ กลุ่มชาติไทย ประชาธิปัตย์ และประชากรไทย ตามลำดับ

พล อ. เกரியศักดิ์ ชมะนันท์ ซึ่งมีเสียงสนับสนุนจากกลุ่ม ส.ส. อิสระ และสมาชิกวุฒิสภา ได้ขึ้นเป็นนายกรัฐมนตรีจัดตั้งรัฐบาลบริหารประเทศสืบเนื่องต่อมาตั้งแต่เดือนพฤศจิกายน 2520 - เดือนมีนาคม 2523 เมื่อเกิดวิกฤตการณ์น้ำมันขาดแคลนในช่วงปี 2523 จึงได้ประกาศลาออก พลเอกเปรม ติณสูลานนท์ ได้รับความเห็นชอบจากสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรให้ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีคนต่อมา การจัดตั้งรัฐบาลของพลเอกเปรม ติณสูลานนท์ ประกอบขึ้นจากกลุ่มของ พลเอกเปรมส่วนหนึ่ง และกลุ่มการเมืองซึ่งมีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรอีก 4 กลุ่ม เข้าร่วมด้วย คือ กลุ่มชาติไทย ประชาธิปัตย์ กิจสังคม และ ส.ส.อิสระ จำนวนหนึ่งคือ กลุ่มสยามประชาธิปัตย์

ปี พ.ศ.2524 ได้มีประกาศใช้ พ.ร.บ. พรรคการเมือง 2524 กลุ่มทางการเมืองต่าง ๆ จึงพากันยื่นขอจดทะเบียนเป็นพรรคการเมือง ในช่วงปี 2524 ถึงก่อนการเลือกตั้งทั่วไปปี 2526 มีพรรคการเมืองที่ยื่นขอจดทะเบียน ดังนี้คือ

1. พรรคประชาธิปัตย์ จดทะเบียนพรรควันที่ 11 มิถุนายน 2525 โดยเปลี่ยนหัวหน้าพรรคเป็น นายพิชัย รัตตกุล นายเล็ก นานา เป็นเลขานุการพรรค นายมาร์ต บุณนาค นายเฉลิมพันธ์ ศรีวิกรม์ นายชวน หลีกภัย นายไกรสร ดันติพงศ์ นายขุนทอง ภูผิวเดือน เป็นรองหัวหน้าพรรค

2. พรรคชาติไทย จัดทะเบียนพรรควันที่ 8 กรกฎาคม 2525 มี พล ต.ประมาณ อติเรกสาร เป็นหัวหน้าพรรค พล ต.ชาติชาย ชุณหะวัณ นายอนุวรรตน์ วัฒนพงศ์ศิริ เป็นรองหัวหน้าพรรค นายบรรหาร ศิลปอาชา เป็นเลขาธิการพรรค
3. พรรคกิจสังคม จัดทะเบียนพรรควันที่ 20 สิงหาคม 2525 มี พล อ.อ. สิทธิ เสวตศิลา รักษาการหัวหน้าพรรคแทน ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช นายทองหยด จิตตวิระ รักษาการเลขาธิการพรรค นายเกษม ศิริสัมพันธ์ ร.ต.อ. สุรัตน์ โอสถานะเคราะห์ นายไชยศิริ เรืองกาญจนเศรษฐ เป็นรองหัวหน้าพรรค
4. พรรคประชากรไทย จัดทะเบียนพรรควันที่ 26 กรกฎาคม 2525 มีนายสมัคร สุนทรเวช เป็นหัวหน้าพรรค นายสมรรค ศิริจันทร์ เป็นเลขาธิการพรรค มีนายโอฬาริก พัยคมาภรณ์ นายสลับ นาคะเสถียร เป็นรองหัวหน้าพรรค
5. พรรคปวงชนชาวไทย จัดทะเบียนพรรควันที่ 20 เมษายน 2525 มี ร.อ. สมหวังสาส เป็นหัวหน้าพรรค น.พ. ไพศาล สุพันธ์ไพฑาราม เป็นเลขาธิการ ดร. กมล ชาญเลขา นายเดช ตะละกัญ ร.ต. อานนท์ ศุภมิตร ดร. มนุ อมาตยกุล เป็นรองหัวหน้าพรรค
6. พรรคพลังใหม่ ร.ต. สมหวัง ศรีชัย เป็นหัวหน้าพรรค นายสุเทพ วงศ์คำแหง เป็นเลขาธิการพรรค นพ. ประทีป หุดางกูร นายบุญเรือง ถาวรสวัสดิ์ นางอุบล บุญชูโลธรร เป็นรองหัวหน้าพรรค พรรคนี้จดทะเบียนวันที่ 20 สิงหาคม 2525
7. พรรคสังคมประชาธิปไตย จัดทะเบียนพรรควันที่ 16 กันยายน มาจากการรวมตัวกันของพรรคสังคมนิยมแห่งประเทศไทย และพรรคแนวร่วมสังคมนิยม มี พ.อ. สมคิด ศรีสังคม เป็นหัวหน้าพรรค นายแคล้ว นรปติ เป็นเลขาธิการพรรค นายสุธี ภูวพันธ์ นายชาญ แก้วชูใส นายวิจิตร วงษาทนต์ เป็นรองหัวหน้าพรรค

8. พรรคประชาเสรี จดทะเบียนพรรควันที่ 8 มกราคม 2525 มี ดร. วัฒนา เขียววิมล เป็นหัวหน้าพรรค นพ. สมศักดิ์ เศรษฐกร เป็นเลขาธิการพรรค พล อ.ท. นันท วิสมิตะนันท์ พล อ.ท. ชลิต จุลโมกข์ นายประจวบ ช่วยศรี เป็นรองหัวหน้าพรรค

9. พรรคประชาราชกร มีนายไชยศิริ เรืองกาญจนเศรษฐ์ เป็นหัวหน้าพรรค นายสุรัตน์ โอสถานุเคราะห์ เป็นเลขาธิการพรรค นายธำรง ธนะเสนา นายชัย ชิดชอบ เป็นรองหัวหน้าพรรค จดทะเบียนพรรควันที่ 23 สิงหาคม 2525 ต่อมาได้ยุบเลิกพรรคเพราะ หัวหน้าพรรคและสมาชิกบางคนไปเข้าร่วมพรรคกิจสังคม เมื่อ 10 กุมภาพันธ์ 2526

10. พรรคแรงงานประชาธิปไตย จดทะเบียนพรรควันที่ 6 กันยายน 2525 มี นายประเสริฐ ทรัพย์สุนทร เป็นหัวหน้าพรรค นายยงยุทธ วัฒนวิกร เป็นเลขาธิการพรรค นายณรงค์ ตั้งเต็มทอง นายชาญ เทียนไชย เป็นรองหัวหน้าพรรค

11. พรรคเสรีนิยม จดทะเบียนพรรคเมื่อวันที่ 16 กันยายน 2525 มี ม.ร.ว. เสรณ์พรหม กมลลาสน์ เป็นหัวหน้าพรรค นายมารุต ชาญงค์ เป็นเลขาธิการพรรค และรองหัวหน้าพรรค

12. พรรคสหชาติ จดทะเบียนพรรควันที่ 25 มิถุนายน 2525 มี ดร. พัฒนา พัยคณิศ เป็นหัวหน้าพรรค นายนิพนธ์ ช่อชัยทิพย์ เป็นเลขาธิการ นายเอื้อ บุษปะเกษ นายพุลสวัสดิ์ กำลังงาม เป็นรองหัวหน้าพรรค

13. พรรคชาติประชาธิปไตย จดทะเบียนพรรควันที่ 9 สิงหาคม 2525 มี พล อ. เกรียงศักดิ์ ชมะนันท์ เป็นหัวหน้าพรรค ดร. อาทิตย์ อุไรรัตน์ เป็นเลขาธิการพรรค แต่ต่อมาได้ลาออกจากเลขาธิการ สมาชิกคนอื่น ๆ ได้แก่ นายอบ วสุรัตน์ นายปรีดา กรรณสูต นายวงศ์ พลนิกร นายประโยชน์ เนื่องจางง นายชูสง่า ฤทธิประศาสน์ นายวิเชิต ศุขะวิริยะ นายไพฑูรย์ แก้วทอง นายสมพงษ์ อมรวิวัฒน์ และ นายสุรพล อัศวศิริโยธิน เป็นต้น

14. พรรคสยามประชาธิปไตย หัวหน้าพรรคคือ พ.อ. พล เริงประเสริฐวิทย์ ซึ่งเป็น ส.ส. อีสระจากจังหวัดอุทัยธานี ดร. มั่น พัทธินัย เป็นเลขาธิการพรรค นายจรูญ วัฒนาร นายดาบชัย อัครราช นายถาวรณ ไชยสุวรรณ นายประมวล กุลมาตย์ นายพานิช ลัมภาคูปต์ นายสายันท์ สากิยะ เป็นรองหัวหน้าพรรค สมาชิกคนอื่นา คือ นายประสาร ด้านกุล นายเจ็ดศักดิ์ แสนวิเศษ นายพินิจ จันทสุรินทร์ นายอดุล ภูมิณรงค์ นายชวลิต วิเศษสิทธิกุล นายประสาพร เทพลิบ หลังการเลือกตั้งปี 2526 ได้ยุบพรรคไปรวมกับพรรคชาติไทย

ก่อนการเลือกตั้งทั่วไป 18 เมษายน 2526 มีพรรคการเมืองจัดตั้งเพิ่มอีก 2 พรรค คือ

15. พรรคประเทศไทย มีนายทวี ไกรคุปต์ เป็นหัวหน้าพรรค นายสันติ ชัยวิรัตน์ เป็นเลขาธิการพรรค นายจิระ มังคละรังษี นายมนตรี ด้านไพบูลย์ เป็นรองหัวหน้าพรรค

16. พรรคก้าวหน้า จัดทะเบียน 22 มีนาคม 2526 มีนายอุทัย พิมพ์ใจชน เป็นหัวหน้าพรรค นายบุญเกิด หิรัญคำ เป็นเลขาธิการพรรค พ.อ. ธงชัย นิพิทสุขการ นายอนันต์ ฉายแสง นายสนิท จองสกุล นายแก้ว บัวสุวรรณ เป็นรองหัวหน้าพรรค

รัฐบาลพลเอกเปรม ติณสูลานนท์ บริหารประเทศมาจนถึงต้นปี 2526 ก็เกิดปัญหาความขัดแย้งระหว่างกลุ่มการเมืองต่างๆ รวมทั้งสถาบันทหารซึ่งมีตัวแทนเป็นวุฒิสมาชิกจำนวนมากเกี่ยวกับประเด็นการแก้ไขรัฐธรรมนูญ กล่าวคือ ฝ่ายหนึ่งซึ่งมีพรรคประชากรไทยและวุฒิสมาชิกส่วนหนึ่ง ต้องการให้มีการแก้ไขรัฐธรรมนูญ เพื่อยืดบทเฉพาะกาลซึ่งจะหมดอายุการการใช้ในวันที่ 22 เมษายน 2526 ให้คงอยู่ต่อไปอีกระยะหนึ่ง กับอีกฝ่ายหนึ่งที่ต้องการให้บทเฉพาะกาลในรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2521 นี้สิ้นสุดลง ซึ่งจะ เป็นผลทำให้ ส.ส. อีสระต้องเข้าสังกัดพรรคการเมือง ฝ่ายนี้มีพรรคกิจสังคม ประชาธิปัตย์ เป็นแกนนำ ปรากฏว่าในการพิจารณาอาระที่สาม ฝ่ายที่ไม่ต้องการให้มีการแก้ไขขณะการออกเสียงลงมติ พล.อ. เปรม ติณสูลานนท์ จึงประกาศยุบสภาและกำหนดให้มีการเลือกตั้งเร็วขึ้น คือก่อนวันที่ 22 เมษายน 4 วัน เปิดโอกาสให้ผู้สมัครสามารถสมัครอีสระโดยไม่สังกัดพรรคได้

การเลือกตั้งทั่วไปวันที่ 8 เมษายน 2526 พรรคการเมืองที่จดทะเบียนไว้ 16 พรรค ส่งผู้สมัครเข้ารับเลือกตั้ง 14 พรรค และผู้สมัครอิสระจำนวน 417 คน พรรคที่ได้รับเลือกตั้ง จำนวนมากมีอยู่ 3 พรรค คือ กิจสังคม ชาติไทย และประชาธิปไตย และมีพรรคการเมือง 4 พรรค ไม่ได้รับการเลือกตั้งคือ พรรคพวงชนชาวไทย สหชาติ พลังใหม่ และแรงงาน ประชาธิปไตย

ในการจัดตั้งรัฐบาลหลังการเลือกตั้งนั้น พลเอกเปรม ติณสูลานนท์ ยังได้รับความไว้วางใจให้ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีอีกครั้งหนึ่ง โดยมีพรรคการเมือง เข้าร่วมจัดตั้งรัฐบาล นอกจากกลุ่มของนายกรัฐมนตรีเองอีก 4 พรรค คือ พรรคประชาธิปไตย พรรคประชากรไทย พรรคกิจสังคม และพรรคชาติประชาธิปไตย รัฐบาลโดยการนำของพลเอกเปรม ติณสูลานนท์ บริหารแผ่นดินไปจนถึงต้นปี พ.ศ. 2529 ก็ได้มีประกาศยุบสภาผู้แทนราษฎรอีกครั้งหนึ่ง และประกาศให้มีการเลือกตั้งทั่วไปขึ้นในวันที่ 27 กรกฎาคม 2529

สาเหตุของการยุบสภาครั้งนี้ก็เกิดมาจากความแตกแยกภายในพรรคกิจสังคมซึ่งเป็นพรรคแกนนำจัดตั้งรัฐบาล กล่าวคือ กลุ่มของนายบุญเท่ง ทองสวัสดิ์ รองหัวหน้าพรรคกิจสังคม ได้ฉีกมติพรรคไปลงมติกับพรรคฝ่ายค้าน ทำให้ร่าง พ.ร.บ. เกี่ยวกับการขนส่งฉบับหนึ่งที่รัฐบาลเสนอไม่ผ่านความเห็นชอบของสภา จนสาเหตุของความแตกแยกภายในพรรคกิจสังคมดังกล่าว ทำให้นายบุญเท่ง ทองสวัสดิ์ นำสมาชิกพรรคกิจสังคมกลุ่มหนึ่งออกมาตั้งพรรคใหม่ คือ พรรคสหประชาธิปไตย กลุ่มของนายบุญชู โรจนเสถียร รองหัวหน้าพรรคกิจสังคมก็แยกตัวออกมาตั้งพรรคกิจประชาคม กลุ่มของนายณรงค์ วงศ์วรรณ ก็แยกตัวออกจากพรรคกิจสังคมตั้ง พรรครวมไทยขึ้นเช่นกัน นอกจากนี้ นายปรีดา พัฒนถาบุตร ก็แยกตัวจากพรรคกิจสังคม เข้าร่วมพรรคเสรีนิยมอีกคนหนึ่ง

ก่อนการเลือกตั้งทั่วไปปี 2529 จึงมีพรรคการเมืองก่อตั้งขึ้นใหม่อีกหลายพรรค

ดังนี้คือ

1. พรรคสหประชาธิปไตย เป็นพรรคการเมืองที่เกิดจากการรวมตัวกันของกลุ่ม นายบุญเท่ง ทองสวัสดิ์ จากพรรคกิจสังคม และกลุ่มของนายโกศล ไกรฤกษ์ จากพรรคชาติไทย และ ส.ส. กลุ่มเดิมของพรรคสยามประชาธิปไตย โดยนายบุญเท่ง ทองสวัสดิ์ เป็นหัวหน้าพรรค
2. พรรคกิจประชาคม มีนายบุญชู โรจนเสถียร เป็นหัวหน้าพรรค นายศิระ บัทมาคม เป็นเลขาธิการพรรค พรรคนี้จดทะเบียนเมื่อวันที่ 23 สิงหาคม 2525 เดิมคือ พรรคประชาราษฎร์ เมื่อนายบุญชู เข้าไปร่วมจึงได้เปลี่ยนชื่อพรรค และคณะกรรมการบริหาร พรรคใหม่ สมาชิกอื่น ๆ ได้แก่ นายตรงค์ สิงห์โตทอง พล.ท. ชาญ อังสุโชติ นายสันต์ อรุโรวัย นายทวีป วรติลก เป็นต้น
3. พรรครวมไทย นายจากกลุ่มนายณรงค์ วงศ์วรรณ ที่แยกออกมาจากพรรคกิจสังคม แล้ว ยังร่วมด้วย ส.ส. กลุ่มของนายปิยะณัฐ วัชรภรณ์ ที่แยกตัวออกจากพรรคชาติไทยด้วย โดยนายณรงค์ วงศ์วรรณ เป็นหัวหน้าพรรค นายปิยะณัฐ วัชรภรณ์ เป็นเลขาธิการพรรค
4. พรรคราษฎร์ ชื่อเดิมคือพรรคสหชาติ เปลี่ยนชื่อ และ เปลี่ยนแปลง' คณะกรรมการ บริหารพรรค เมื่อกลุ่มนายทหารที่มีบทบาทในการปราบปรามกบฏ 8-9 กันยายน 2528 เข้ามา ร่วมด้วยหลังจากที่เกษียณอายุราชการแล้ว โดยครั้งนี้ พล.อ. เทียนชัย ศิริสัมพันธ์ เป็น หัวหน้าพรรค พล.อ.มานะ รัตนโกเศศ เป็นเลขาธิการพรรค
5. พรรคมวลชน เป็นพรรคนิยมแยกตัวออกมาจากพรรคประชาธิปไตย มี ร.ต.อ. เฉลิม อยู่บำรุง เป็นหัวหน้าพรรคปัจจุบัน คนก่อนคือ นายสมศักดิ์ ภาคีโพธิ์
6. พรรคเสรีนิยม เป็นพรรคเดิม แต่เปลี่ยนผู้นำของพรรคนิยม โดยนายปรีดา พัฒนถาบุตร อดีต ส.ส. จังหวัดเชียงใหม่ที่แยกตัวออกมาจากพรรคกิจสังคม เป็นหัวหน้าพรรคสมาชิก คนสำคัญคนหนึ่งคือ พ.อ. ณรงค์ กิตติขจร ซึ่งแยกตัวออกมาจากพรรคชาติไทย

เพราะบทบัญญัติที่เคร่งครัดของรัฐธรรมนูญปี 2521 และ พ.ร.บ. พรรคการเมือง ปี 2524 โดยเฉพาะอย่างยิ่งการวางหลักการว่า ส.ส. ต้องเข้าสังกัดพรรค และการจัดตั้งพรรคต้องมีสมาชิกรวมแล้วไม่น้อยกว่า 5,000 คน ซึ่งมาจากทุกภาคของประเทศ ภาคละไม่น้อยกว่า 5 จังหวัด และจังหวัดหนึ่งๆ ต้องมีสมาชิกไม่น้อยกว่า 50 คนด้วย พรรคการเมืองที่ก่อตั้งใหม่ก่อนการเลือกตั้งปี 2529 มักใช้ "การเรียนลัด" หรือ การเข้าร่วมกับพรรคที่ตั้งอยู่ก่อนแล้ว แต่ไม่ได้รับความนิยมเท่าใดนัก แล้วเปลี่ยนชื่อพรรค เปลี่ยนแปลงคณะกรรมการบริหารพรรคใหม่ เพราะง่ายกว่าการจะออกประกาศเชิญชวนให้ประชาชนผู้สนใจการเมืองตามจังหวัด และภาคต่างๆ สมัครเข้าเป็นสมาชิก ซึ่งต้องใช้เวลาและสิ้นเปลืองค่าใช้จ่ายมาก

ในการเลือกตั้งทั่วไป 27 กรกฎาคม 2529 มีพรรคการเมืองส่งสมาชิกลงสมัครรับเลือกตั้งรวม 16 พรรค โดยส่วนใหญ่คือมีถึง 13 พรรค ที่สามารถส่งผู้สมัครได้เกินกว่า 200 คน และมีอยู่ 4 พรรคที่ไม่สามารถส่งผู้สมัครได้ตามเกณฑ์ที่รัฐธรรมนูญกำหนดไว้ กล่าวคือ ต้องส่งเกินกึ่งหนึ่งของจำนวน ส.ส. ที่พึงมีพึงได้ในกาเลือกตั้งคือ 174 คน ได้แก่ พรรคประชาเสรี พรรคสังคมนิยมประชาธิปไตย พรรคประชาธิปไตย และพรรคเกษตรกร โดยมีรายละเอียดเกี่ยวกับพรรคทั้ง 4 ดังนี้คือ

1. พรรคประชาเสรี จัดทะเบียนพรรคเมื่อวันที่ 8 มกราคม 2525 มีนายวัฒนา เขียววิมล เป็นหัวหน้าพรรค นายสมศักดิ์ เศรษฐกร เป็นเลขาธิการพรรค
2. พรรคสังคมนิยมประชาธิปไตย จัดทะเบียนพรรคเมื่อวันที่ 16 กันยายน 2525 มี พ.อ. สมคิด ศรีสังคม เป็นหัวหน้าพรรค นายแคล้ว นรปติ เป็นเลขาธิการพรรค ต่อมา นายแคล้วได้ลาออกไปอยู่พรรคกิจประชาคม
3. พรรคประชาธิปไตย จัดทะเบียนพรรคเมื่อวันที่ 20 เมษายน 2526 มี นายเกรียงศักดิ์ เกวานนท์ เป็นหัวหน้าพรรคแทนนายชุมพล มณีเนตร และนายเชิดศักดิ์ มณีเนตร เป็นรองเลขาธิการพรรค เลขาธิการพรรคก่อนคือ พ.ต.อ. ทิพย์เจริญ ชูเวช

4. พรรคเกษตรกร จัดทะเบียนพรรคเมื่อวันที่ 14 กุมภาพันธ์ 2527 มีนายสอาด หอมสุวรรณ เป็นหัวหน้าพรรค นายวิรัตน์ มีบุปผา เป็นเลขาธิการพรรค

ด้วยเหตุดังกล่าว ทำให้พรรคการเมืองทั้ง 4 พรรคนี้ต้องถูกยุบเลิกตามกฎหมาย ส่วนพรรคการเมืองที่ส่งผู้สมัครได้ครบเกณฑ์ทั้ง 16 พรรคนั้น พรรคที่ได้รับเลือกตั้งมากที่สุดคือ พรรคประชาธิปไตย 100 คน รองลงไปได้แก่ พรรคชาติไทย กิจสังคม และสหประชาธิปไตย ได้รับเลือกตั้ง 63, 51 และ 38 คน ตามลำดับ พรรคอื่นๆ นอกจากนี้ได้รับเลือกตั้งไม่ถึงพรรคละ 30 คน และมีอยู่ถึง 4 พรรคที่ได้รับเลือกตั้งพรรคละ 1 คน ส่วนพรรครักไทยไม่ได้รับเลือกตั้งเลย

พรรคการเมืองสำคัญ 4 พรรคคือ พรรคประชาธิปไตย ชาติไทย กิจสังคม และราษฎร ร่วมกันจัดตั้งรัฐบาล มีเสียง ส.ส. รวม 232 เสียง โดยยกให้ พล.อ. เปรม ติณสูลานนท์ เป็นนายกรัฐมนตรีอีกครั้งหนึ่ง พรรคอื่นๆ อีก 11 พรรค รวม ส.ส. 115 เสียง ร่วมกันเป็น "ฝ่ายค้านร่วม" ควบคุมการทำงานของรัฐบาลนี้

รัฐบาลพลเอกเปรม ติณสูลานนท์ ชุดนี้ บริหารประเทศไปจนถึงประมาณเดือนเมษายน 2531 ก็เกิดปัญหาในการบริหารงานหลายประการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งปัญหาความขัดแย้งระหว่างสมาชิกพรรคการเมืองร่วมรัฐบาลเอง ซึ่งสามารถสรุปประเด็นปัญหาสำคัญต่างๆ ได้ดังนี้ คือ

1. ความขัดแย้งภายในพรรคประชาธิปไตย จากกรณีการเลือกตั้งคณะกรรมการบริหารพรรคชุดใหม่เมื่อวันที่ 10 มกราคม 2530 ทำให้พรรคนี้แบ่งออกเป็น 2 กลุ่มใหญ่อย่างชัดเจน คือกลุ่มของนายพิชัย รัตตกุล หัวหน้าพรรค และกลุ่มของนายเฉลิมพันธ์ ศรีวิกรม์ รองหัวหน้าพรรค ซึ่งรู้จักกันในนาม "กลุ่ม 10 มกรา" และกลุ่ม 10 มกราคมนี้เองได้ออกเสียงในสภาผู้แทนราษฎรคัดค้านกฎหมายของรัฐบาล แม้จะไม่สามารถทำให้รัฐบาลต้องพ่ายแพ้แต่ก็สิ้นคลอนเสถียรภาพของรัฐบาลอย่างยิ่ง

2. "ฝ่ายค้านร่วม" พยายามเปิดอภิปรายไม่ไว้วางใจคณะรัฐมนตรีหลายครั้งโดยเฉพาะอย่างยิ่ง ได้พุ่งเป้าหมายอภิปรายไม่ไว้วางใจไปที่ พล.อ. เปรม ติณสูลานนท์ นายกรัฐมนตรี โดยตรง ทำให้ฝ่ายรัฐบาลทำการเจรจา (Lobby) กับผู้ลงชื่อขอเปิดอภิปรายบางคนให้ถอนชื่อโดยมีผลประโยชน์ตอบแทน และสามารถเจรจาได้สำเร็จครั้งหนึ่ง ด้วยความช่วยเหลือจากนายทหารชั้นผู้ใหญ่บางคน แต่ฝ่ายค้านร่วมก็ยังพยายามขอเปิดอภิปรายไม่ไว้วางใจในการประชุมสมัยต่อมา มาอีก

พลเอกเปรม ติณสูลานนท์ จึงตัดสินใจยุบสภาผู้แทนราษฎรอีกครั้ง เมื่อวันที่ 29 เมษายน 2531 และประกาศให้มีการเลือกตั้งทั่วไปในวันที่ 24 กรกฎาคม 2531 ในการเลือกตั้งครั้งนี้มีพรรคการเมืองส่งสมาชิกกลงสมัครรับเลือกตั้ง 16 พรรค ส่วนใหญ่เป็นพรรคการเมืองเก่าจากการเลือกตั้งที่ผ่านมา คือ

1. พรรคชาติไทย ครั้งนี้เปลี่ยนหัวหน้าพรรคเป็น พล.ต.ชาติชาย ชุณหะวัณ เมื่อวันที่ 24 มิถุนายน 2529 โดยคำอนุญาตของนายทะเบียนพรรคการเมือง ส่วน พล.ต.ประมา อติเรกสาร หัวหน้าพรรคคนเดิม ได้เป็นประธานที่ปรึกษาพรรค เลขานุการพรรคคือ นายบรรหาร ศิลปอาชา คนเดิม พรรคนี้มีสมาชิกใหม่ซึ่งเป็นอดีต ส.ส. เข้าร่วมเพิ่มมากขึ้น นอกจากนี้ยังมีนักธุรกิจ นักอุตสาหกรรมให้การสนับสนุนจำนวนมากเช่นกัน และขณะเดียวกัน สมาชิกเดิมบางคนก็แยกตัวออกไปหลายคน เป็นต้นว่า พ.อ. พล เริงประเสริฐวิทย์ ซึ่งนำพรรคสยามประชาธิปไตยเข้าร่วมหลังการเลือกตั้งปี 2526 ก็แยกตัวออกไปตั้งพรรคสหประชาธิปไตยก่อนการเลือกตั้งทั่วไปปี 2529 นายทวี ไกรคุปต์ จากพรรคประชาไทย ก็แยกตัวไปเข้าร่วมกับพรรคกิจสังคมในการเลือกตั้งทั่วไปปี 2529 ก่อนการเลือกตั้งทั่วไปครั้งนี้ก็มีสมาชิกแยกตัวออกไปร่วมกับพรรคอื่นในทำนองเดียวกับหลายคน

2. พรรคกิจสังคม ผู้นำคนสำคัญของพรรคยังเป็นชุดเดิมเหมือนการเลือกตั้งทั่วไปปี 2529 แต่มีการเปลี่ยนแปลงตำแหน่งบ้างเล็กน้อย คือ นายมนตรี พงษ์พานิช เป็นเลขานุการพรรค พล.อ. ลิทธิ เสวตศิลา เป็นหัวหน้าพรรคแทน ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช ซึ่งประกาศวางมือทางการเมืองตั้งแต่ 22 มกราคม 2529 เป็นต้นมา พรรคนี้ก็มีลักษณะความเปลี่ยนแปลงคล้ายกับพรรคชาติไทย กล่าวคือ มีทั้งสมาชิกลาออกจากพรรคและสมัครเข้าใหม่จำนวนหลายคน แต่ก็ยังนับว่าเป็นพรรคใหญ่พรรคหนึ่ง

3. พรรคประชาธิปัตย์ มีจำนวนอดีต ส.ส. น้อยลงเกือบครึ่งหนึ่งของจำนวนที่ได้รับเลือกตั้ง 100 คน เมื่อปี 2529 เมื่อ "กลุ่ม 10 มกรา" แยกตัวออกไปตั้งพรรคใหม่ ในการเลือกตั้งครั้งนี้ นายพิชัย รัตตกุล ยังดำรงตำแหน่งหัวหน้าพรรค พ.ท. สนั่น ขจรประศาสน์ เป็นเลขาธิการพรรค แทนนายวิระ มุสิกพงศ์ ซึ่งเป็นเลขาธิการพรรคต่อจาก นายเล็ก นานา มาตั้งแต่วันที่ 8 พฤษภาคม 2529 อย่างไรก็ตาม พรรคประชาธิปัตย์ก็ยังมีชื่อเสียงดี เพราะความเป็นพรรคเก่าซึ่งผ่านการพัฒนาการมาหลายยุคสมัย

4. พรรครวมไทย ซึ่งจดทะเบียนพรรคเมื่อวันที่ 10 มีนาคม 2526 และส่งสมาชิก ลงสมัครรับเลือกตั้งเมื่อปี 2529 ยังคงอยู่ภายใต้การนำของผู้บริหารชุดเดิม คือ นายณรงค์ วงศ์วรรณ และนายปิยะนัฐ วัชรภรณ์ และฐานเสียงของพรรคนี้ก็อยู่ในภาคเหนือและภาคอีสาน บางจังหวัดเหมือนครั้งก่อน

5. พรรคประชากรไทย กลุ่มผู้นำพรรค และผู้สมัครรับเลือกตั้งส่วนใหญ่ก็เป็นอดีต ส.ส. ของพรรค และเป็นที่น่าสังเกตว่า กลุ่มของนายโกศล ไกรฤกษ์ ซึ่งย้ายออกจากพรรค กิจสังคม และลงสมัครในนามพรรคสหประชาชาติไปโดยในปี 2529 ได้เข้ามาร่วมกับพรรคนี้ ด้วยในการเลือกตั้งครั้งนี้

6. พรรคราษฎร ก็เช่นเดียวกับพรรคประชากรไทย คือไม่มีการเปลี่ยนแปลงภายใน พรรคมากนัก ส่วนใหญ่จะมีผู้สนใจสมัครรับเลือกตั้งในนามพรรคนี้เพิ่มมากขึ้น เช่น นายเชาวน์ วิศ สุตลาภา อดีตผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร นายไพจิต ศรีวรขาน เป็นต้น

7. พรรคปวงชนชาวไทย เป็นพรรคที่มีการเปลี่ยนแปลงมากในการเลือกตั้งครั้งนี้ กล่าวคือ พล.อ. อาทิตย์ กำลังเอก ได้ดำรงตำแหน่งหัวหน้าพรรค แทน พล.ต. ระวี วันเพ็ญ ซึ่งส่งผลให้มียอด ส.ส. เข้าร่วมพรรคเพิ่มขึ้นหลายคน นอกจากนี้ก็มีนักการเมืองหน้าใหม่สมัคร เข้ารับเลือกตั้งในนามพรรคปวงชนชาวไทยจำนวนมากด้วย

8. พรรคกิจประชาคม เป็นกลุ่มเดิม โดยการนำของนายบุญชู โรจนเสถียร

9. พรรคก้าวหน้า เป็นกลุ่มเดิม โดยการนำของนายอุทัย พิมพ์ใจชน

10. พรรคสหประชาธิปไตย หัวหน้าพรรคคนเดิมคือ พ.อ. พล เริงประเสริฐวิทย์ แต่อดีต ส.ส. ของพรรคกลุ่มหนึ่งนำโดยนายบุญเท่ง ทองสวัสดิ์ ได้แยกตัวออกไป และเข้าร่วมกับพรรครวมไทยในการเลือกตั้งครั้งนี้ พรรคสหประชาธิปไตยจึงมีอดีต ส.ส. ลงสมัครรับเลือกตั้งจำนวนน้อยลงในครั้งนี้

11. พรรคมวลชน พรรคนี้จดทะเบียนเมื่อวันที่ 13 มิถุนายน 2528 เป็นกลุ่มเดิมจากการเลือกตั้งทั่วไปปี 2529 หัวหน้าพรรคคือ ร.ต.อ. เฉลิม อยู่บำรุง

12. พรรคเสรีนิยม เป็นกลุ่มเดิมจากการเลือกตั้งทั่วไปปี 2529

ส่วนพรรคการเมืองที่ดัดขึ้นใหม่และส่งผู้สมัครเข้ารับการเลือกตั้งในครั้งนี้ด้วย ก็ได้แก่

13. พรรคประชาชน แยกตัวออกมาจากพรรคประชาธิปไตย โดยมีนายเฉลิมพันธ์ ศรีวิกรม์ เป็นหัวหน้าพรรค นายวิระ มุสิกพงศ์ เป็นเลขาธิการพรรค กลุ่มสมาชิกคนสำคัญที่แยกตัวออกมาจากพรรคประชาธิปไตย ได้แก่ พล อ. หาญ ลีนาพันธ์ นายจตุรงค์ ฉายแสง นายจตุรงค์ คชสืห์ ดร. ธีรพันธ์ พาลุสุข นายวันมูฮำหมัดนอร์ มะทา นายเด่น ทัศนะมินา นายโอภาส รองเงิน เป็นต้น

14. พรรคพลังธรรม เกิดจากการรวมตัวกันของกลุ่ม "รวมพลัง" ซึ่งก่อตัวสนับสนุน พล ต. จ่าลอง ศรีเมือง จนสามารถได้รับการเลือกตั้งเป็นผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครเมื่อปี พ.ศ. 2528 พรรคนี้สามารถหาสมาชิกได้ครบเกณฑ์ตามที่กฎหมายกำหนดไว้และยื่นจดทะเบียนพรรคก่อนหน้าก่อนเลือกตั้งไม่กี่วัน มีนโยบายในแนวทางใหม่คือ เน้นคุณภาพของ ส.ส. ว่าต้องเป็นคนดี มีคุณธรรม และความสามารถ ไม่โกงกินบ้านเมือง

15. พรรคพลังสังคมประชาธิปไตย มีนายชัชวาลย์ ชมพูนุท เป็นผู้นำคนสำคัญของพรรค ซึ่งก่อตั้งพรรคใหม่หลังจากพรรคพลังใหม่ถูกยุบเลิกไปหลังจากการเลือกตั้งปี 2529

16. พรรคเกษตร-อุตสาหกรรม เป็นพรรคใหม่อีกพรรคหนึ่ง ผู้ก่อตั้งเป็นนักการเมืองเก่าได้แก่ นายอนันต์ บูรณวิช นายอุบลศักดิ์ บัวหลวงงาม เป็นต้น

ผลการเลือกตั้ง ปรากฏว่าพรรคที่ได้รับเลือกตั้งจำนวนมากยังคงเป็นพรรคการเมืองใหญ่ 3 พรรคคือ ชาติไทย กิจสังคม และประชาธิปไตย ส่วนพรรคที่ไม่ได้รับเลือกตั้งเลย คือ พรรคเกษตร-อุตสาหกรรมไทย พรรคที่ส่งผู้สมัครเกินกว่า 200 คน มีอยู่ 13 พรรค และพรรคพลังธรรมส่งผู้สมัครมากที่สุดถึง 319 คน (โปรดดูรายละเอียดในตารางที่ 2)

ในการจัดตั้งรัฐบาลนั้น พรรคการเมืองใหญ่ทั้ง 3 พรรคดังกล่าวได้มอบความไว้วางใจให้กับพลเอกเปรม ติณสูลานนท์อีกครั้ง แต่พลเอกเปรม ได้ปฏิเสธไม่ยอมรับตำแหน่งนายกรัฐมนตรีในครั้งนี้ พรรคชาติไทยจึงรวมกับพรรคประชาธิปไตย กิจสังคม ราษฎร เป็นแกนนำจัดตั้งรัฐบาล และดึงเอาพรรคขนาดเล็ก 2 พรรคคือ มวลชน และสหประชาธิปไตยเข้าร่วมด้วย รวม ส.ส. จำนวน 220 เสียง ส่วนพรรคอื่นๆ ก็กลายเป็นฝ่ายค้าน และมีข้อที่น่าสงสัยเกิดอย่างหนึ่งคือ พรรคฝ่ายค้าน 4 พรรคคือ พรรคประชาชน รวมไทย ก้าวหน้า และกิจประชาคม ได้รวมตัวกันเป็นพรรคใหม่ ชื่อว่า "พรรคเอกภาพ" มีจำนวน ส.ส. รวมกัน 62 เสียง (อีก 9 เสียงของพรรคประชาชน โดยการนำของ พล.อ. หมาย ลีนาบนท์ ได้แยกออกไปร่วมกับพรรคชาติไทย) กลายเป็นพรรคที่มี ส.ส. มากที่สุด เป็นอันดับสองในรัฐสภาขณะนี้ ดังนั้นพรรคการเมืองที่จดทะเบียนถูกต้องตามกฎหมายและมีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรอยู่ในสภาขณะนี้ จึงมีอยู่ 14 พรรค คือ พรรคชาติไทย 96 เสียง กิจสังคม 54 เสียง ประชาธิปไตย 48 เสียง วมไทย 35 เสียง

ศูนย์วิทยุทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 2 แสดงจำนวนผู้สมัครที่พรรคต่างๆ ส่ง และได้เป็น ส.ส. พ.ศ.2531 แยกตามพรรค และภาค

พรรค	กทม.		กลาง		ใต้		เหนือ		อีสาน		รวม	
	ส่ง	ได้	ส่ง	ได้	ส่ง	ได้	ส่ง	ได้	ส่ง	ได้	ส่ง	ได้
ชาติไทย	3	-	77	39	6	3	49	14	110	31	257	87
กิจสังคม	5	1	69	9	27	6	31	9	81	29	213	54
ประชาธิปไตย	26	5	17	4	37	16	38	6	92	17	210	48
*รวมไทย	30	-	20	-	4	1	62	26	89	8	205	35
ประชากรไทย	37	20	52	8	16	-	21	3	81	-	207	31
ราษฎร	3	-	43	7	23	-	50	6	80	8	199	21
*ประชาชน	37	-	61	2	39	11	18	-	101	6	256	19
ปวงชนชาวไทย	28	-	49	1	7	-	48	1	112	15	244	17
พลังธรรม	37	10	76	3	41	1	46	-	119	-	319	14
*กิจประชาคม	37	-	60	2	18	2	35	2	66	3	216	9
*ก้าวหน้า	2	-	71	4	20	3	39	-	101	1	233	8
สหประชาธิปไตย	37	-	40	1	16	-	44	2	77	2	214	5
มวลชน	9	-	75	1	4	-	38	-	112	3	238	5
เสรีนิยม	31	-	27	1	12	-	16	-	103	3	189	3
พลังสังคมฯ	18	-	56	-	19	-	19	-	83	1	195	1
เกษตรฯ	37	-	34	-	18	-	50	-	87	-	214	1
รวม	377	37	827	82	306	43	604	69	1,492	126	3,606	357

ที่มา : รายงานวิจัยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ.2531 กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย หน้า 83.

* ภายหลังรวมตัวกันเป็นพรรคเอกภาพ โดยมี 9 เสียงของพรรคประชาชน นำโดย พลเอกหาญ ลีนาพันธ์ ไปสังกัดพรรคชาติไทย พรรคเอกภาพจึงมีเหลืออยู่ 62 เสียง มากเป็นอันดับสองในสภาผู้แทนราษฎร

ศูนย์วิทยุทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ประชากรไทย 31 เสียง ปวงชนชาวไทย 17 เสียง เอกภาพ 62 เสียง พลังธรรม 14 เสียง
 มวลชน 5 เสียง สหประชาชาติไทย 5 เสียง เสรีนิยม 3 เสียง ราษฏร 21 เสียง พรรค
 พลังสังคมประชาธิปไตย 1 เสียง และพรรคเกษตรอุตสาหกรรม 1 เสียง

2. ความเป็นมาของพรรคชาติไทย

หลังจากเกิดกรณีวิกฤติการณ์ 14-16 ตุลาคม 2516 ซึ่งนิสิต นักศึกษา ประชาชนลุกฮือ
 ขึ้นเดินขบวนเรียกร้องประชาธิปไตยแล้ว ก็ส่งผลต่อบรรยากาศทางการเมือง และพรรคการเมือง
 ดังนี้คือ

1. รัฐบาลเผด็จการของจอมพลถนอม กิตติขจร จอมพลประภาส จารุเสถียร ซึ่ง
 ครองอำนาจมาตั้งแต่ พ.ศ. 2505 ต่อเนื่องมาจนถึง พ.ศ. 2516 รวมเวลา 11 ปี ถูกโค่นล้มลง
 ผู้นำคนสำคัญต้องเดินทางหลบหนีออกไปอยู่ต่างประเทศ
2. มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ แต่งตั้ง นายสัญญา ธรรมศักดิ์ ดำรงตำแหน่ง
 นายกรัฐมนตรีสืบต่อจากรัฐบาลชุดก่อน เป็น "รัฐบาลเฉพาะกาล" บริหารประเทศช่วงระยะหนึ่ง
 รอให้มีการเลือกตั้งซึ่งจะจัดให้มีขึ้นเมื่อร่างรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ประกาศใช้แล้ว
3. มีการร่างรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ และประกาศใช้ในปี 2517 และต่อมายังมี
 ประกาศใช้ พ.ร.บ. พรรคการเมือง พ.ศ. 2517 ด้วย ซึ่งถือว่าเป็นยุคของ "การแบ่งบานของ
 ประชาธิปไตย" เพราะรัฐธรรมนูญฉบับนี้มีลักษณะเปิดกว้าง ส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมใน
 การปกครองประเทศ อนุญาตให้มีการจัดตั้งพรรคการเมือง โดยมี พ.ร.บ. พรรคการเมือง
 ประกาศรับรองให้พรรคการเมืองมีความถูกต้องตามกฎหมายด้วย
4. มีพรรคการเมืองจัดตั้งและจดทะเบียนจำนวนมากถึง 42 พรรค และจัดตั้ง
 เพิ่มขึ้นอีกหลายพรรคในระยะเวลาต่อมา นับได้ว่าเป็นยุคเฟื่องฟูที่สุดของพรรคการเมือง และส่วนใหญ่
 เป็นพรรคการเมืองใหม่ ส่วนพรรคการเมืองเก่า เช่น สหประชาไทยของจอมพลถนอม กิตติขจร
 ก็สลายตัวลง สมาชิกพรรคแยกย้ายกันไปร่วมกับพรรคอื่น และรวมตัวกันก่อตั้งพรรคใหม่

พรรคชาติไทยก็ถือได้ว่าเป็นพรรคการเมืองใหม่พรรคหนึ่ง ซึ่งก่อตั้งขึ้นในยุคนี้ โดยได้จดทะเบียนขึ้นเป็นพรรคการเมืองตามพระราชบัญญัติพรรคการเมือง พ.ศ.2517 เมื่อวันที่ 21 พฤศจิกายน 2517 มีชื่อภาษาอังกฤษว่า CHARTTHAI PARTY ใช้ภาพธงชาติ และแผนที่ประเทศไทยเป็นสัญลักษณ์ และมีเอกลักษณ์ในหลัก 3 ประการคือ สามัคคี ก้าวหน้า มั่นคง

มีผู้ร่วมก่อตั้งประกอบด้วย

พล ต. ประมวล อติเรกสาร อดีตสมาชิกคนสำคัญของคณะรัฐประหาร 2490 และ อดีตสมาชิกพรรค เสริมบังคศิลา ปัจจุบันลาออกจากราชการประกอบธุรกิจโรงงานอุตสาหกรรม

พล ต. ชาติชาย ชุณหะวัณ อดีตรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงการต่างประเทศ ปัจจุบัน ลาออกจากราชการ ประกอบอาชีพธุรกิจอุตสาหกรรมเช่นกัน ทั้งยังเป็นญาติสนิทกับ พล ต. ประมวล อติเรกสาร ในฐานะน้องภรรยาด้วย

พล ต. ศิริ สิริโยธิน อดีตเจ้ากรมการขนส่งทางบก และลาออกจากราชการสมัครรับเลือกตั้งในสังกัดพรรคเสริมบังคศิลา เมื่อปี พ.ศ.2499 อดีตรัฐมนตรีว่าการกระทรวงคมนาคม กระทรวงศึกษาธิการ และอดีตประธานสภานิติบัญญัติแห่งชาติ

นอกจากนี้ก็มีผู้ร่วมสนับสนุนการก่อตั้ง แต่ไม่ได้เข้ารับตำแหน่งภายในพรรคคือ พล.ท. ไพฑูรย์ อิงคตานุวัฒน์ ซึ่งเป็นเพื่อนนายทหารของผู้ก่อตั้งพรรคชาติไทย และนางนงนุช ตันสัจจา นักธุรกิจนางงามเวที นายบุญทรง ศรีเพ็ญพงศ์ เป็นต้น

ความคิดแรกเริ่มในการก่อตั้งพรรคชาติไทยเกิดขึ้นหลังจากมีสมานัตินบัญญัติแห่งชาติ เมื่อวันที่ 19 ธันวาคม 2526 โดยกลุ่มผู้ก่อตั้งพรรคชาติไทยมองว่าบรรยากาศทางการเมือง ช่วงรัฐบาลพระราชทานที่มีนายสัญญา ธรรมศักดิ์ เป็นนายกรัฐมนตรีนั้น "กระเส้ายจัด" ได้แผ่सरานไปทั่ว ซึ่งกลุ่มของชาติไทยเห็นว่า เป็นอันตรายต่อประเทศไทย สมควรที่จะตั้งพรรคของตนเอง ขึ้นแทนที่จะไปเข้าร่วมหรืออยู่กับพรรคการเมืองอื่น เพื่อป้องกันและต่อต้านการขยายตัวของพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย ซึ่งจะเป็นภัยร้ายแรงต่อประเทศไทยและราชบัลลังก์ จึงได้จัดตั้งพรรคขึ้น โดยกำหนดหลักการสำคัญๆ 6 ประการคือ ⁸

1. ยึดมั่นในชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ และการปกครองประเทศตามระบอบประชาธิปไตยโดยมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข
2. ต่อสู้และต่อต้านการดำเนินงานทุกรูปแบบของฝ่ายซ้ายหรือพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย ตามวิถีทางของระบอบประชาธิปไตย
3. แสดงตนโดยเปิดเผยที่จะไม่ย่อท้อต่อกลุ่มอิทธิพลต่างๆ ที่ไม่เคารพกฎหมาย
4. สร้างศรัทธาต่อประชาชน ให้เห็นว่านักการเมืองคือผู้เสียสละและสุจริต
5. พยายามดำเนินการเพื่อยกระดับความเป็นอยู่ของผู้มีรายได้น้อย
6. ช่วยประสานงานสามัคคีระหว่างประชาชนทุกหมู่เหล่า เพื่อให้ร่วมมือกันสร้างความเจริญทางเศรษฐกิจแก่ชาติ

สำหรับการตั้งชื่อพรรคว่า "ชาติไทย" นั้น เพราะเป็นคำที่มีความหมายและความสำคัญในตัวเอง กล่าวคือมีนัยแสดงถึงความเป็นชาติของคนไทย ความเป็นปึกแผ่นมั่นคง จึงเป็นมงคลนาม คำว่า "ชาติไทย" จะทำให้สมาชิกพรรคมีความพร้อม และความตั้งใจจริงที่จะทำงานเพื่อชาติไทย

⁸ เอกสารเผยแพร่ของพรรคชาติไทย : ประชุมตั้งพรรค 2525.

วัตถุประสงค์ในการก่อตั้งพรรคและนโยบายสำคัญ⁹

วัตถุประสงค์สำคัญของการก่อตั้งพรรคชาติไทย คือการสร้างสามัคคีระหว่างคนไทยด้วยกัน ทั้งนี้เพราะสถานการณ์บ้านเมืองในขณะนั้น มีการก่อตั้งกลุ่มต่างๆ จำนวนมาก แต่มีความขัดแย้งระหว่างกลุ่มต่างๆ สูง เช่น กลุ่มนิสิตนักศึกษา กลุ่มผู้ใช้แรงงาน กลุ่มนավล กลุ่มกระหิงแดง เป็นต้น โดยเน้นการประสานสามัคคีให้เกิดขึ้นในสังคมเพื่ออยู่รอดของชาติ

ประเด็นนโยบายนั้น ผู้นำพรรคและผู้ร่วมการก่อตั้งได้กำหนดเป็น 2 ประเด็นคือ

ก. นโยบายที่จะต้องกระทำโดยเร่งด่วน นโยบายนี้เป็นนโยบายเฉพาะหน้า มีสาระสำคัญคือ

1) รักษากฎหมายและความสงบเรียบร้อยในสังคม ส่งเสริมให้ประชาชนมีความปลอดภัยในชีวิต ร่างกาย และทรัพย์สิน ดำเนินชีวิตโดยปกติสุข และส่งเสริมให้เกิดความสามัคคีในชาติ

2) ลดความเหลื่อมล้ำระหว่างบุคคลทั้งทางเศรษฐกิจ และสังคมโดยการส่งเสริมให้มีการลงทุนในด้านที่เกิดประโยชน์แก่ประเทศชาติ กล่าวคือมีการจ้างงานจำนวนมาก ลดจำนวนผู้ว่างงานลง ตลอดจนการให้การสงเคราะห์แก่ผู้มีรายได้น้อย เพื่อให้คนรวยและคนจนอยู่ด้วยกันในสังคมโดยปกติสุข

ข. นโยบายทั่วไป เป็นนโยบายในระยะยาว โดยวัตถุประสงค์ในการส่งเสริมให้ประเทศชาติมีความมั่นคง และก้าวหน้าในด้านต่างๆ ทั้งทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคม และการทหาร

⁹ พอ. ค. ประมาณ อติเรกสาร, บันทึกความจำเมื่อข้าพเจ้าเป็นหัวหน้าพรรค, หน้า 24-27.

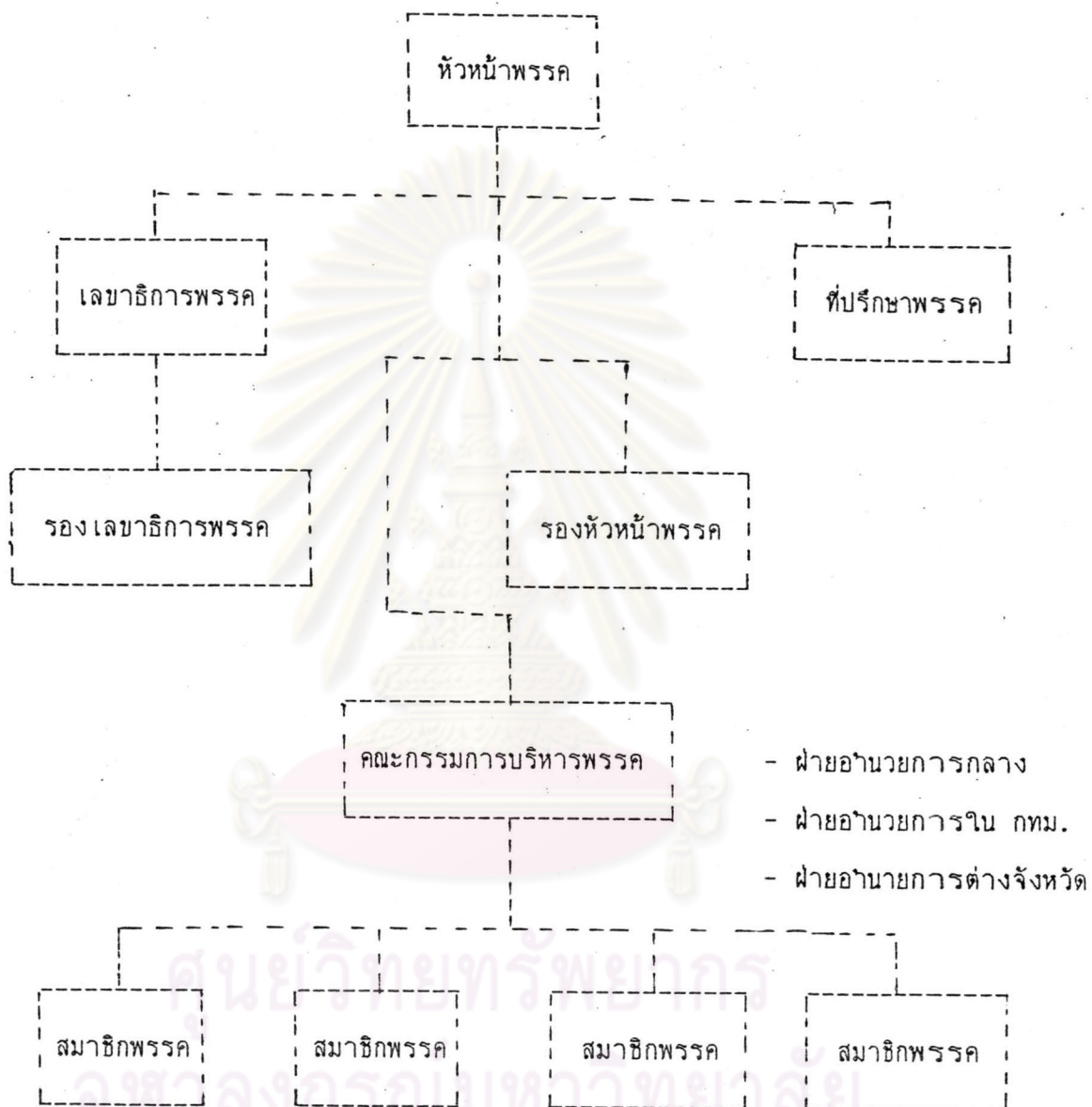
บรรดาผู้ก่อตั้งพรรคได้มีการประชุมจัดทำข้อบังคับพรรค แบ่งออกเป็น 11 หมวด ได้แก่ บททั่วไป, สมาชิกภาพ, การบริหารพรรค หัวหน้าพรรค รองหัวหน้าพรรค และเลขาธิการพรรค, การแก้ไขเพิ่มเติมนโยบายและข้อบังคับของพรรค, การเลิกพรรค และบทเฉพาะกาล

และได้ยื่นขอจดทะเบียนพรรคการเมือง กับกระทรวงมหาดไทย วันที่ 19 พฤศจิกายน 2517 และนายทะเบียนได้รับจดทะเบียนพรรคการเมืองวันที่ 21 พฤศจิกายน 2517

ส่วนการจัดหาสมาชิกเพื่อลงสมัครรับเลือกตั้ง ซึ่งจะมีขึ้นในต้นปี พ.ศ.2518 ได้แบ่งความรับผิดชอบเป็น 3 ฝ่ายคือ ฝ่ายอำนวยการกลาง จะควบคุมดูแลการจัดสมาชิกลงสมัครและการหาเสียงเลือกตั้งทั่วประเทศ ฝ่ายอำนวยการในกรุงเทพมหานครควบคุมดูแลเฉพาะภายในเขตกรุงเทพมหานคร และฝ่ายอำนวยการในต่างจังหวัด ควบคุมดูแลในส่วนภูมิภาค โดยมีหลักการในการคัดเลือกผู้สมัครว่า ต้องเป็นบุคคลที่มีประวัติดี มาจากหลายสาขาอาชีพ มีความสนใจในทางการเมือง และสมัครเข้าเป็นสมาชิกพรรคชาติไทย

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

องค์กรพรรคชาติไทย เมื่อแรกก่อตั้ง สามารถสรุป เป็นแผนภูมิได้ดังนี้คือ

ฐานเศรษฐกิจของประเทศไทย

ประเทศไทยมีฐานอำนาจทาง เศรษฐกิจอุตสาหกรรมที่สำคัญโดยพิจารณาจากบุคคลสำคัญของพรรคที่เกี่ยวข้องกับธุรกิจต่างๆ และกลุ่มธุรกิจที่ทำให้การสนับสนุนพรรคคือ ¹⁰

พลตรีประมาณ อติเรกสาร เกี่ยวข้องกับธุรกิจต่างๆ คือ

1. บริษัทไอสวรรค จำกัด
2. บริษัทเครื่องหนังไทย จำกัด
3. บริษัทโรแยลไมเสด เอ็กซ์พอร์ต จำกัด
4. บริษัทอุตสาหกรรมทอผ้าไทย จำกัด
5. บริษัทไทยเท็กซ์ไทล์ฟินิชซิ่ง จำกัด
6. บริษัทอุตสาหกรรมน้ำตาลชลบุรี จำกัด
7. บริษัทน้ำตาลสุพรรณบุรี จำกัด
8. บริษัทกระเจกไทยอาชาสี จำกัด
9. บริษัทไทยเทียนเท็กซ์ไทล์ จำกัด
10. บริษัท รสพ. ประกันภัย จำกัด
11. บริษัทคาเธ่ย์ทรัสต์ จำกัด
12. บริษัทราชประสงค์ จำกัด
13. บริษัททิชซี จำกัด
14. บริษัทสแตนดาร์ดกาเมนต์ จำกัด
15. บริษัทเทียนโพลีเอสเตอร์ จำกัด
16. บริษัทกระสอบอีสาน จำกัด

¹⁰ "ฐานเศรษฐกิจชาติไทย" หลักไท (13 พฤษภาคม 2525):13-15, "ธุรกิจชาติไทย" ตะวันใหม่ (23 มีนาคม 2522):3-4, "ชาติไทย" สยามนิกร (10 มีนาคม 2522):10, สมามคมเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, เส้นทางเศรษฐกิจรัฐบาลเปรม (เอกสารประกอบนิทรรศการ, 19-21 กันยายน 2523):18-20, "เศรษฐกิจชาติไทย" สู่อานล 2, 89, (30 มค. - 5 กพ. 2526) : 5-9, พรรคชาติไทย ประชาชาติธุรกิจ, ฉบับพิเศษ (ครั้งแรก ปี 2531):6-11.

17. บริษัทปาดังสินการคำ จำกัด
18. บริษัทปราจีนป่าไม้ จำกัด
19. บริษัทอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย จำกัด
20. บริษัทไทยอาซาฮีโซดาไฟ จำกัด
21. บริษัทผดุงสินพาณิชย์ จำกัด
22. บริษัทเทพรส จำกัด
23. บริษัทกรุงศรีอยุธยา จำกัด
24. ธนาคารกรุงเทพ จำกัด
25. บริษัทอดีเรกสาร เอนเตอร์ไพรส์

พลตรีชาติชาย ชุณหะวัณ มีกิจการอยู่ในบริษัท เอราวัณทรัสต์ จำกัด บริษัทเอราวัณ อินเตอร์เนชั่นแนล บริษัทคาเซย์ทรัสต์ จำกัด เริ่มก่อสร้างธุรกิจด้วยการเป็นนายหน้าให้กับ ต่างประเทศในการติดต่อทำธุรกิจกับสาธารณรัฐประชาชนจีน

กลุ่มชอยราชครูที่ยังคงเหลืออยู่ 3 คน คือ พลตรีประมาณ อดีเรกสาร พลตรี ศิริ สิริโยธิน และพลตรีชาติชาย ชุณหะวัณ ได้ค่อยๆ ขยายฐานทางเศรษฐกิจในช่วงระหว่างปี 2500-2516 จนสามารถสร้างให้กลุ่มชอยราชครูมีอำนาจทางเศรษฐกิจและใช้อำนาจทางเศรษฐกิจที่มี อยู่ไปสร้างอำนาจและอิทธิพลทางการเมืองได้นับตั้งแต่ปี 2516 ซึ่งระบบการเมืองเปิดกว้างขึ้น กว่าแต่ก่อนจนถึงปัจจุบัน

นายบรรหาร ศิลปอาชา เข้าร่วมกับกลุ่มชอยราชครูหลังกลุ่มอื่น ประมาณปี 2518 แต่ ด้วยความสามารถและบทบาททางการเมืองของนายบรรหารเอง กอปรกับพลังทางเศรษฐกิจที่ท่วม เทเงินทองให้พรรคอย่างมาก จึงทำให้นายบรรหารฯ มีความสำคัญขึ้นเป็นอันมาก จนได้ตำแหน่ง เลขาธิการพรรคชาติไทย ก่อนที่จะเข้ามาร่วมกลุ่มชอยราชครู นายบรรหารฯ ประกอบธุรกิจ เกี่ยวกับกิจการค้าไม้ โรงเลื่อย นายหน้าค้าสารเคมีให้การประปาโดยผ่านทางจอมพลประภาส จารุเสถียร ดำเนินกิจการบริษัทไทยประกันชีวิตร่วมกับกลุ่มรัตนรักษ์แห่งธนาคารกรุงศรีอยุธยา รวมทั้งมีกิจการบริษัทเงินทุนร่วมด้วยกิจการที่นายบรรหารฯ ดำเนินการอยู่มี

1. บริษัทไทยโอเวอร์ซีเทรดส์
2. บริษัทบ้านเมืองการพิมพ์ (หนังสือพิมพ์บ้านเมืองที่ใหญ่อันดับสามของประเทศ)
3. กรรมการบริษัทชลประทานซีเมนต์
4. บริษัทสหศรีก่อสร้าง
5. บริษัทสหศรีชัยเคมีคอลล์
6. บริษัทบีเอส อินเตอร์เนชั่นแนล
7. บริษัทปูนซีเมนต์นครหลวง
8. บริษัทประกันชีวิตศรีอยุธยา
9. บริษัททททอง
10. บริษัทราชดารีเวชกิจ (ร่วมกับตระกูลโสภณพาณิชย์ตั้งโรงพยาบาลบำรุงราษฎร์)

นายบุญทรง ศรีเพ็ญ อดีตรัฐมนตรีว่าการกระทรวงพาณิชย์ ได้มีความสนับสนุนกับกลุ่มชอยราชครู เพราะมีการประกอบธุรกิจชนิดเดียวกัน และให้การสนับสนุนซึ่งกันและกันมาตลอด นับตั้งแต่การรัฐประหาร 2500 ความสนิทสนมกันอย่างลึกซึ้งของ 2 กลุ่มนี้ ได้มีความสำคัญต่อการก่อตั้งพรรคชาติไทยมาก ซึ่งนายบุญทรง ศรีเพ็ญ นับเป็นบุคคลสำคัญคนหนึ่งในการประสานนักธุรกิจเพื่อก่อตั้งพรรคชาติไทยร่วมกับกลุ่มชอยราชครู และความผูกพันนี้ยังคงดำเนินต่อไปอย่างราบรื่น โดยกลุ่มตระกูลศรีเพ็ญเองก็ไม่ได้ต้องการเข้าไปมีบทบาทในพรรคชาติไทยมากนัก เพราะอาศัยทางกลุ่มชอยราชครูดำเนินการในด้านนี้ก็เพียงพอแล้ว กิจกรรมที่นายบุญทรงฯ ดำเนินธุรกิจอยู่คือ

1. บริษัทคาเธ่ย์เทรดส์ จำกัด
2. บริษัทไทยอานาซีโซดาไฟ จำกัด
3. บริษัทกระจกไทยอานาซี จำกัด
4. ธนาคารศรีนคร จำกัด
5. บริษัทเยื่อไทย จำกัด
6. บริษัทไทยพลาสติกและเคมีภัณฑ์ จำกัด
7. บริษัทบุญศรี จำกัด (ค้าที่ดินและทำบ้านจัดสรร)
8. บริษัทกูดเฮียร์ (ประเทศไทย)

9. บริษัท ร.ส.พ. ประกันภัยจำกัด
10. บริษัทบุญทรง จำกัด
11. โรงงานทอผ้ากรุงเทพ จำกัด

นายสุรพันธ์ ชินวัตร มีธุรกิจคือ

1. บริษัท ท. ชินวัตรไหมไทย จำกัด
2. บริษัท พี.ที คอร์ปอเรชั่น จำกัด
3. บริษัทชินวัตรเทรดดิ้ง จำกัด

นายประมวล สภาวสุ มีธุรกิจคือ

1. บริษัทประมวลก่อสร้าง จำกัด
2. บริษัท (ไม้ทราบชื่อ) ธุรกิจด้านวิศวกรรมที่ปรึกษา

นายสอาด ปิยวรรณ มีธุรกิจคือ

บริษัทลาปางชัย จำกัด

นายเสนาะ เทียนทอง มีธุรกิจคือ

บริษัท ส. เทียนทอง จำกัด

นายทวิช กลิ่นประทุม มีธุรกิจคือ

1. บริษัทเทรลเลอร์ทรานสปอร์ต จำกัด
2. บริษัทบางกอบเครนเนจ จำกัด

บทบาทของพรรคชาติไทยในการเลือกตั้งทั่วไป 26 มกราคม 2518

การเลือกตั้งครั้งนี้มีพรรคการเมืองส่งสมาชิกสมัครรับเลือกตั้ง 42 พรรค มีจำนวนผู้สมัครทั้งสิ้น 2,199 คน พรรคชาติไทยส่งผู้สมัครทั่วประเทศ 210 คน ได้รับการเลือกตั้ง 28 คน และยังสามารถเข้าร่วมจัดตั้งรัฐบาลกับพรรคต่างๆ เรียกว่า "รัฐบาลสหพรรค" โดย พรรค

กิจสังคม เป็นแกนนำได้อีกด้วย บทบาทของพรรคชาติไทยในการเลือกตั้งครั้งนี้ สามารถแยกประเด็นพิจารณาได้ดังนี้คือ

1. ผู้สมัครและผู้ที่ได้รับการเลือกตั้ง จะเห็นว่าพรรคชาติไทยแม้จะก่อตั้งขึ้นเป็นครั้งแรก แต่ก็ถือได้ว่าเป็นพรรคใหญ่พรรคหนึ่ง เพราะส่งผู้สมัครรับเลือกตั้งมากถึง 210 คน และในจำนวนนี้เป็นอดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจำนวน 29 คน โดยพรรคชาติไทยส่งผู้สมัครมากเป็นอันดับ 4 รองจากพรรคธรรมสังคม พรรคประชาธิปัตย์ และพรรคกิจสังคมตามลำดับ ถ้าจะกล่าวถึงในรายละเอียด จะเห็นว่า พรรคชาติไทยส่งผู้สมัครครบทั้ง 4 ภาค กล่าวคือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือส่งผู้สมัครทั้งสิ้น 76 คน ภาคเหนือจำนวน 35 คน ภาคกลางจำนวน 69 คน และภาคใต้ 30 คน ¹¹

ผู้สมัครพรรคชาติไทยได้รับการเลือกตั้งทั่วประเทศจำนวน 28 คน โดยได้รับเลือกตั้งจากภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 7 คน จากภาคเหนือ 3 คน ภาคกลาง 15 คน และภาคใต้ 3 คน ดังรายละเอียด ในตารางที่ 4 ดังนี้คือ

ตารางที่ 3 แสดงรายชื่อสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรพรรคชาติไทยในการเลือกตั้ง 26 มกราคม 2518

ลำดับ	ชื่อ - สกุล	จากจังหวัด	หมายเหตุ
1	นายประทวน รมยานนท์	กรุงเทพฯ	
2	พ.อ. ประกอบ ประยูรโภคราช	กรุงเทพฯ	
3	นายแถม ตีบุญมี	ขอนแก่น	
4	นายณรงค์ บุษย์วิทย์	ชุมพร	
5	นายประจวบ ศิริวรรณ	ชลบุรี	
6	นายจรรยา กมลเพชร	ชัยภูมิ	

¹¹ ชัยอนันต์ สมุทวณิช, การเลือกตั้งพรรคการเมือง รัฐสภา และคณะพรรค, (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์บรรณกิจ 2524), หน้า 23-27.

ลำดับ	ชื่อ - สกุล	จากจังหวัด	หมายเหตุ
7	นายทรงธรรม ปัญญาดี	เชียงราย	
8	นายประยงค์ โมกขพันธ์	นครปฐม	
9	พล ต. ชาติชาย ชูณหะวัณ	นครราชสีมา	
10	นายสนิท วงศ์เบญจรัตน์	นครราชสีมา	
11	นายสุขุม เลาว์ฉัยศิริ	นครราชสีมา	
12	นายมงคล สุคนธขจร	นครราชสีมา	
13	นายสมาน มณีราชกิจ	บุรีรัมย์	
14	นายทวีศักดิ์ อับดุลบุตร	ปัตตานี	
15	นายกำธร ลาชโรจน์	ปัตตานี	
16	นายปิยะ อังกินันท์	เพชรบุรี	
17	น.ท. ทินกร พันธุ์กระวี	พิษณุโลก	
18	นายชู อุ่นสมัย	ร้อยเอ็ด	
19	นายอำพัน หิรัญโชติ	ร้อยเอ็ด	
20	นายประเสริฐ สายพิมพ์	ลพบุรี	
21	นายดาบชัย อัครราช	สกลนคร	
22	นายสวัสดิ์ ขวัญเมือง	สิงห์บุรี	
23	นายสละ หนูเงิน	สระบุรี	
24	พล ต. ประมาณ อติเรกสาร	สระบุรี	
25	นายวิรัช วัฒนไกร	สุพรรณบุรี	
26	นายประภัทร โพธิ์สุธน	สุพรรณบุรี	
27	นายพจน์ เกิดผล	สุโขทัย	
28	นายอดิศักดิ์ โภคกุลกานนท์	อุบลราชธานี	

ที่มา : พรรคชาติไทย, พรรคชาติไทย 29 มีนาคม 2524 (กรุงเทพฯ : ห้างหุ้นส่วนเทพนิมิตร
การพิมพ์, 2525), หน้า 33.

ในจำนวนผู้ที่ได้รับการเลือกตั้งทั้ง 28 คน ของพรรคชาติไทย เป็นผู้ที่มีอายุตั้งแต่ 25-64 ปี ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพธุรกิจและการค้า รองลงมาคือเกษตรกร ข้าราชการบำนาญ และนายความ การศึกษาระดับ ม.ศ.3 หรือ ม.6 มีจำนวนมากที่สุดรองลงมาคือระดับปริญญาตรี และ ป.7 หรือ ม.3 ¹²

2. ประเด็นในการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้ง

การเลือกตั้งทั่วไป 26 มกราคม 2518 อาจถือได้ว่าเป็นการต่อสู้ทางการเมืองระหว่างกลุ่มที่มีแนวนโยบายไปในทางสังคมนิยมและคอมมิวนิสต์ หรือ "พรรคฝ่ายซ้าย" ซึ่งได้แก่ พรรคสังคมนิยมแห่งประเทศไทย พรรคแนวร่วมสังคมนิยม และพรรคพลังใหม่ เป็นต้น กับกลุ่มที่มีนโยบายไปในทางเสรีนิยมและอนุรักษนิยม หรือ "พรรคฝ่ายขวา" ซึ่งมีพรรคชาติไทย รวมอยู่ในกลุ่มนี้

ประเด็นการหาเสียงเลือกตั้งของพรรคชาติไทยก็คือ การสร้างความสามัคคี และทำให้สังคมสงบสุข โดยไม่มีการเดินขบวน การประท้วงก่อความวุ่นวายต่างๆ การส่งเสริมให้มีการลงทุนทั้งในและต่างประเทศเพื่อลดอัตราการว่างงาน และยกระดับรายได้ของประชาชน ซึ่งนโยบายดังกล่าวของพรรคชาติไทย นับว่าเป็นนโยบายของพรรคอนุรักษนิยมฝ่ายขวาเต็มตัว จนถูกโจมตีจากพรรคการเมือง และกลุ่มฝ่ายซ้ายว่า เป็นพรรคของเผด็จการทหาร "พวกทรราชย์ โหดร้าย เช่นฆ่าประชาชน เป็นพรรคของนายทุน ขุนศึก คักดินา สมุนผู้รับใช้จักรวรรดินิยมอเมริกา" ¹³ ทั้งนี้เพราะบุคคลสำคัญของพรรคชาติไทยคือ หัวหน้าพรรค รองหัวหน้าพรรค และเลขาธิการพรรค เป็นต้น ล้วนแล้วแต่เป็นนักการเมืองที่เคยร่วมคณะรัฐประหาร และร่วมรัฐบาลของจอมพลถนอม กิตติขจร ตลอดจนเป็นนักธุรกิจโรงงานอุตสาหกรรมทอผ้าด้วย

¹² เรื่องเดียวกัน, หน้า 113-116.

¹³ พล.ต. ประมาธ อติเรกสาร, บันทึกความจำเมื่อข้าพเจ้าเป็นหัวหน้าพรรค, หน้า 26-33.

3. การเข้าร่วมจัดตั้งรัฐบาล

เพราะผลการเลือกตั้งเมื่อปี 2518 ไม่มีพรรคการเมืองใดได้รับเสียงข้างมาก จนสามารถจัดตั้งรัฐบาลได้โดยลำพังพรรคเดียว กล่าวคือ ในจำนวน 42 พรรคที่ส่งผู้สมัคร เข้ารับการเลือกตั้งนั้น มีอยู่ถึง 22 พรรคที่ได้รับเลือกตั้ง ดังนั้นพรรคประชาธิปัตย์และพรรคเกษตรสังคม ได้ร่วมกันจัดตั้งรัฐบาลเสียงข้างน้อย โดยให้ ม.ร.ว. เสนีย์ ปราโมช หัวหน้าพรรคประชาธิปัตย์ ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี แต่รัฐบาลนี้ไม่ได้รับความไว้วางใจจากสภาผู้แทนราษฎร พรรคชาติไทยร่วมกับพรรคกิจสังคมและพรรคอื่น ๆ อีก 16-17 พรรค¹⁴ อาทิเช่น พรรคสังคมนิยมแห่งประเทศไทย พรรคสันติชน พรรคสังคมชาตินิยม พรรคพลังประชาชน พรรคไท เป็นต้น จัดตั้งรัฐบาล "สหพรรค" หรือรวมพรรคเล็กพรรคน้อยขึ้นโดยให้ ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช หัวหน้าพรรคกิจสังคมดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีปรากฏว่ารัฐบาลชุดนี้ ได้รับความไว้วางใจจากสภาผู้แทนราษฎร เมื่อวันที่ 19 มีนาคม 2518 นับเป็นรัฐบาลชุดที่ 36 ของประเทศไทย ซึ่ง พรรคชาติไทยมีส่วนสำคัญในการร่วมจัดตั้ง

พรรคชาติไทยได้รับตำแหน่งรัฐมนตรีในรัฐบาลชุดนี้ 7 ตำแหน่ง โดยมีบุคคลสำคัญของพรรคเข้ารับตำแหน่ง 6 คน คือ

1. พล.ต. ประมาณ อติเรกสาร เป็นรองนายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม
2. พล.ต. ชชาติชาย ชุณหะวัณ เป็นรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงการต่างประเทศ
3. พล.ต. ศิริ สิริโยธิน เป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงคมนาคม
4. พ.อ. ประกอบ ประยูรโภคราช เป็นรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงมหาดไทย
5. น.ท. ทินกร พันธุ์กระวี เป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง
6. นายดาบชัย อัครราช เป็นรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์

¹⁴ เรื่องเดียวกัน, หน้า 35-40.

คณะรัฐมนตรีของประเทศไทยร่วมทำงานกับคณะรัฐมนตรีของรัฐบาล "สหพรรค" มาจนถึงวันที่ 12 มกราคม 2519 ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช นายกรัฐมนตรีก็ประกาศยุบสภาผู้แทนราษฎร และจัดให้มีการเลือกตั้งทั่วไปขึ้นในวันที่ 4 เมษายน 2519 ทั้งนี้เพราะสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสังกัดพรรคการเมืองร่วมรัฐบาลและพรรคฝ่ายค้านขาดระเบียบวินัยจนก่อให้เกิดความวุ่นวายในรัฐสภา และทำให้รัฐบาลที่มีเสถียรภาพน้อยอยู่แล้ว เพราะรวมพรรคการเมืองจำนวนมากขาดเสถียรภาพยิ่งขึ้น ซึ่งจะเห็นได้จากการปรับปรุงคณะรัฐมนตรีของรัฐบาลชุด ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช เมื่อวันที่ 20 เมษายน 2518 ให้นำรัฐมนตรีพ้นจากตำแหน่ง 6 คน ปรับปรุงคณะรัฐมนตรีและแต่งตั้งรัฐมนตรีเพิ่มเติมอีก 15 ตำแหน่ง วันที่ 11 กุมภาพันธ์ 2519 ปรับปรุงรัฐมนตรีอีกครั้งหนึ่งโดยนำรัฐมนตรีพ้นจากตำแหน่ง 3 คน ¹⁵

อย่างไรก็ตาม คณะรัฐมนตรีทั้ง 6 คน และตำแหน่งทั้ง 7 ตำแหน่งของพรรคชาติไทย ไม่มีการปรับปรุงหรือเปลี่ยนแปลงแต่อย่างใด คงอยู่กับรัฐบาล ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช ไปจนยุบสภา

ในการเข้าร่วมรัฐบาลครั้งนี้ พรรคชาติไทยได้มีผลงานในรูปของการเสนอร่างพระราชบัญญัติในสภาดังนี้

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

¹⁵ กนก วงษ์ตระหง่าน, คู่มือการเมืองไทย : 2475-2525 ข้อมูลพื้นฐานทางการเมืองไทย, หน้า 142-144.

ตารางที่ 4 แสดงผลงานในสภาของพรรคชาติไทย ในรัฐบาลสหพรรค ปี 2518

ลำดับที่	เรื่อง	ผู้เสนอ	ผลการพิจารณา
1	ร่าง พ.ร.บ. จัดตั้งจังหวัดภูเขียว	นายจรูญ กมลเพชร	ระงับ (เกี่ยวด้วยการเงิน)
2	ร่าง พ.ร.บ. จัดตั้งจังหวัดชุมแพ	นายแถม ตินุยมิ	"-----"
3	ร่าง พ.ร.บ. จัดตั้งศาลจังหวัดที่ อำเภอพะเยา จังหวัดเชียงราย พ.ศ.....	จ.ส.อ. ทรงธรรม บัญญัติ (และนาย ประสิทธิ์ พันธุ์จินดา)	"-----"
4	ร่าง พ.ร.บ. การสื่อสารแห่ง ประเทศไทย พ.ศ.....	คณะรัฐมนตรี	ตกไปเพราะยุบสภา
5	ร่าง พ.ร.บ. ทนายความ (ฉบับ ที่...) พ.ศ.....	นายมงคล สุนทรขจร กับคณะ เป็นผู้เสนอ	"
6	ร่าง พ.ร.บ. การขนส่งทางบก พ.ศ.....	คณะรัฐมนตรี	"
7	ร่าง พ.ร.บ. แก้ไขเพิ่มเติม ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความ อาญา (ฉบับที่) พ.ศ.....	จ.ส.อ. ทรงธรรม บัญญัติ	"
8	ร่าง พ.ร.บ. ระเบียบบริหาร ราชการส่วนจังหวัด (ฉบับที่....) พ.ศ.....	นายประเสริฐ สายพิมพ์	"
9	ร่าง พ.ร.บ. พรรคการเมือง (ฉบับที่....) พ.ศ.....	จ.ส.อ. ทรงธรรม บัญญัติ	"
10	ร่าง พ.ร.บ. การค้าประเวณี พ.ศ.....	จ.ส.อ. ทรงธรรม บัญญัติ	พ.ศ.....
11	ร่าง พ.ร.บ. ระเบียบข้าราชการ พลเรือน พ.ศ.....	นายปิยะ อังกินันท์	"

ลำดับที่	เรื่อง	ผู้เสนอ	ผลการพิจารณา
12	ร่าง พ.ร.บ. ห้ามส่งไม้ทุกชนิด ออกนอกประเทศ พ.ศ....	จ.ส.อ. ทรงธรรม ปัญญาตี กับคณะ	"
13	ร่างรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักร ไทย แก้ไขเพิ่มเติม พุทธศักราช	จ.ส.อ. ทรงธรรม ปัญญาตี กับคณะ	"

ที่มา : งานนิติ กองการประชุม สำนักงานเลขาธิการรัฐสภา

บทบาทของพรรคชาติไทยในการเลือกตั้งทั่วไป 4 เมษายน 2519

ระหว่างการก่อตั้งพรรคปี 2517 ถึง พ.ศ. 2519 สำนักงานพรรคชาติไทยยังคงตั้งอยู่ที่อาคารข้างโรงภาพยนตร์ศาลาเฉลิมไทย ถนนราชดำเนิน กรุงเทพมหานคร สำหรับการเตรียมการในการเลือกตั้งทั่วไปครั้งนี้ พรรคชาติไทยยังคงมีแนวนโยบายเหมือนการเลือกตั้งก่อน โดยสามารถแยกประเด็นพิจารณาได้ดังนี้คือ

1. ผู้สมัครและผู้ที่ได้รับการเลือกตั้ง

มีการเปิดรับบุคคลทุกชนชั้นเข้าสมัครรับเลือกตั้ง โดยเฉพาะอย่างยิ่งถ้าเป็นบุคคลที่มีศักยภาพสูงก็จะได้รับเลือกตั้ง เช่น อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ผู้ที่มีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักของคนโดยทั่วไป พรรคจะส่งสมาชิกคนสำคัญไปทาบทามให้มาลงสมัครรับเลือกตั้งในนามของพรรค ซึ่งก็ประสบปัญหาพอสมควร กล่าวคือ บุคคลที่มีลักษณะดังกล่าวมักถูกทาบทามจากพรรคการเมืองหลายพรรค และต่างก็มีข้อเสนอดีๆ เพื่อให้เกิดความสนใจ บุคคลผู้มีชื่อเสียงหลายคนที่พรรคชาติไทยทาบทามไว้จึงไม่ได้ลงสมัครในนามพรรคชาติไทย¹⁶

¹⁶ พอ.ท. ประมาธ อติเรกสาร, บันทึกความจำเมื่อข้าพเจ้าเป็นหัวหน้าพรรค, หน้า 24-27.

การเลือกตั้งครั้งนี้มีพรรคการเมืองส่งสมาชิกเข้าสมัครรับเลือกตั้งมากเช่นครั้ง
ก่อน แต่ได้รับการเลือกตั้งจำนวน 17 พรรค รวมสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจำนวน 279 คน
พรรคชาติไทยส่งสมาชิกลงสมัครรับเลือกตั้งมากกว่าครั้งก่อน คือ มีจำนวน 215 คน ได้รับการ
เลือกตั้งรวม 56 คน ดังมีรายชื่อ และรายละเอียดในตารางที่ 6 ดังนี้

ตารางที่ 5 แสดงรายชื่อสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรพรรคชาติไทยในการเลือกตั้งทั่วไป 4 เมษายน
2519

ลำดับ	ชื่อ - นามสกุล	จากจังหวัด	หมายเหตุ
1	นายยงยุทธ ตันพิริยะกุล	กาญจนบุรี	
2	นายประวิทย์ วอนเพียร	กาญจนบุรี	
3	นายทองคำ บาดาล	กาฬสินธุ์	
4	นายแถม ตีบุญมี	ขอนแก่น	
5	พ.ท. บำเพ็ญ คชวัฒน์	ฉะเชิงเทรา	
6	พล.ต. ศิริ ลิริโยธิน	ชลบุรี	
7	นายชูสง่า ฤทธิประศาสน์	เชียงราย	
8	นายหลง ศิริพันธ์	เชียงราย	
9	นายสุรพันธ์ ชินวัตร	เชียงใหม่	
10	นายอุดร ตันติสุนทร	ตาก	
11	นายณรงค์ จิตตโกศา	นครปฐม	
12	นายวีรवर สิทธิธรรม	นครพนม	
13	พล.ต. ชชาติชาย ชุณหะวัณ	นครราชสีมา	
14	นายสุขุม เล่าวิญญ์ศิริ	นครราชสีมา	
15	นายมงคล สุนทรขจร	นครราชสีมา	
16	นายสมชาย โฉทะชาติ	น่าน	
17	นายอนุวรรตน์ วัฒนพงศ์ศิริ	บุรีรัมย์	

ลำดับ	ชื่อ - นามสกุล	จากจังหวัด	หมายเหตุ
18	นายสุนัย พงศ์อารยะ	บุรีรัมย์	
19	นายสมโภชน์ ศิริกุล	บุรีรัมย์	
20	นายไพโรจน์ ดิยะวนิช	บุรีรัมย์	
21	นายชูชีพ หาญสวัสดิ์	ปทุมธานี	
22	นายสำเภา ประจวบเหมาะ	ประจวบคีรีขันธ์	
23	นายเสนาะ เทียนทอง	ปราจีนบุรี	
24	น.ท. ทินกร พันธุ์กระวี	พิษณุโลก	
25	นายภิมุข อังกินันท์	เพชรบุรี	
26	นายรัตน์ พรหมขวัญ	แพร่	
27	คุณหญิงบัวเหี่ยว รั้งศิริ	แพร่	
28	นายนคร ตันจันทร์พงศ์	แพร่	
29	นายทวนทอง อีสสระวงศ์	มหาสารคาม	
30	นางสมมุติ สัจจะพงศ์	มหาสารคาม	
31	นายจรูญ วัฒนากกร	ราชบุรี	
32	พ.ต.อ. กฤษ สัจขทรัพย์	เลย	
33	นายมานิตย์ พรหมมานนท์	ศรีสะเกษ	
34	นายสุกิจ ศรีสาคร	ศรีสะเกษ	
35	นายบัวใส ศรีสถาน	สกลนคร	
36	นายดาบชัย อัครราช	สกลนคร	
37	ร.อ. ละเมียน ปุณยะมาน	สงขลา	
38	พล ต. ประมาณ อติเรกสาร	สระบุรี	
39	นายถวิล จันทรวีหัต	สระบุรี	
40	นายสละ หนูเงิน	สระบุรี	
41	นายบุญธรรม ชุมดวง	สุโขทัย	

ลำดับ	ชื่อ.- นามสกุล	จากจังหวัด	หมายเหตุ
42	นายพจน์ เกิดผล	สุโขทัย	
43	นายบรรหาร ศิลปอาชา	สุพรรณบุรี	
44	นายประภัทร โพธิสุธน	สุพรรณบุรี	
45	นายสกลธี วัชรวิทย์	สุพรรณบุรี	
46	นายสงวนศักดิ์ ศิริชนะ	หนองคาย	
47	นายทองมาก รามสูต	หนองคาย	
48	นายชื่น รวีวรรณ	หนองคาย	
49	นายสโกกร สามเสน	อุดรธานี	
50	นายศิลปชัย น้อยปรี	อุดรธานี	
51	นายเฉลิม สุขเสริม	อุบลราชธานี	
52	นายโกศล มารมย์	อุบลราชธานี	
53	นายไพฑูรย์ โทตระไวทยะ	อุบลราชธานี	
54	นายประสิทธิ์ จันทวาร	อุบลราชธานี	
55	นายอดิศักดิ์ โภคกุลทนต์	อุบลราชธานี	
56	นายยิ่ง สิทธิธรรม	อุบลราชธานี	

ที่มา : พรรคชาติไทย, พรรคชาติไทย 29 มีนาคม 2524 (กรุงเทพฯ : ห้างหุ้นส่วนจำกัด เทพนิตการพิมพ์, 2524), หน้า 34-35.

2. ประเด็นในการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้ง

นโยบายในการหาเสียงเลือกตั้งของพรรคชาติไทย ยังคงเป็นนโยบายเดิมในการเลือกตั้งเมื่อครั้งก่อน กล่าวคือ แบ่งเป็นนโยบายเร่งด่วนและนโยบายระยะยาว โดยมีสาระโดยสรุปคือ มุ่งรักษากฎหมายและความสงบเรียบร้อยในสังคม ให้ประชาชนมีความปลอดภัยในชีวิต และทรัพย์สิน สร้างความสามัคคีภายในชาติ และส่งเสริมให้ประเทศมีความเจริญก้าวหน้า มั่นคงทั้งในด้านเศรษฐกิจ การเมือง และสังคม ตลอดจนการทหาร

การรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งทั้งในกรุงเทพมหานครและต่างจังหวัด จะแบ่งฝ่ายปฏิบัติการเกี่ยวกับการเลือกตั้งออกเป็น 3 ฝ่าย คือ

1. ฝ่ายอำนวยการกลาง รับผิดชอบการเลือกตั้งทั่วประเทศ
2. ฝ่ายอำนวยการในกรุงเทพมหานคร และ
3. ฝ่ายอำนวยการในต่างจังหวัด

ในช่วงระหว่างปี พ.ศ. 2518-2519 นั้น มีความเปลี่ยนแปลงหลายประการในประเทศ ซึ่งเกี่ยวข้องกับการบริหารงานของรัฐบาลซึ่งมีพรรคชาติไทยเป็นส่วนร่วมอยู่ด้วย เป็นต้นว่า กลุ่มนิสิต นักศึกษา และประชาชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเขตกรุงเทพมหานคร เดินขบวนเรียกร้องให้ถอนฐานทัพสหรัฐอเมริกาซึ่งตั้งอยู่ในหลายจังหวัดออกไป และในที่สุดรัฐบาลก็เจรจาให้สหรัฐถอนฐานทัพออกไปจากประเทศไทยทั้งหมด เมื่อวันที่ 5 มิถุนายน 2519 ภายในประเทศก็มีการต่อสู้กันด้วยอาวุธอย่างรุนแรงระหว่างฝ่ายรัฐบาลและพลพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย (พคท.) ส่วนกรณีของอดีต 3 ผู้นำรัฐบาลเผด็จการคือ จอมพลถนอม กิตติขจร จอมพลประภาส จารุเสถียร และพันเอกณรงค์ กิตติขจร นั้น พล.ต. ประมาธ อติเรกสาร หัวหน้าพรรคชาติไทย ในฐานะรองนายกรัฐมนตรี และรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม ได้แถลงเมื่อวันที่ 29 มีนาคม 2519 ก่อนการเลือกตั้งครั้งนี้ว่า อดีตสามผู้นำดังกล่าวไม่มีความผิดในการทำหน้าที่ปราบปรามผู้ก่อการจลาจลเมื่อ 14-16 ตุลาคม 2516 แต่อย่างใด ¹⁷

พฤติกรรมของผู้นำ และแนวนโยบายของพรรคชาติไทยในลักษณะของกลุ่มอนุรักษ์นิยมดังกล่าวทำให้ถูกโจมตีจากพรรคฝ่ายซ้าย และขบวนการนิสิต นักศึกษา และผู้ใช้แรงงานอย่างมาก แต่อย่างไรก็ตาม พรรคชาติไทยก็ได้รับการเลือกตั้งเพิ่มขึ้นกว่าครั้งก่อนเท่าตัว ซึ่งพรรคชาติไทยถือว่าได้รับความสำเร็จสูงสุดแล้ว สำหรับพรรคการเมืองที่มีอายุเพียง 15 เดือน โดย พล.ต. ประมาธ อติเรกสาร หัวหน้าพรรควิเคราะห์ไว้ว่า ¹⁸

¹⁷ กนก วงษ์ตระหง่าน, ข้อมูลการเมืองไทย : 2475-2525 ข้อมูลพื้นฐานทางการเมืองไทย, หน้า 79.

¹⁸ พล.ต. ประมาธ อติเรกสาร, บันทึกความจำเมื่อข้าพเจ้าเป็นหัวหน้าพรรค, หน้า 26-33.

1. พรรคชาติไทยได้มีโอกาสร่วมรัฐบาลทำให้มีผลงาน เกิดแก่ประชาชน
2. พรรคชาติไทยได้ยื่นหยัดต่อสู้ฝ่ายนิยมซ้ายอย่างมั่นคง
3. ฝ่ายนิยมซ้ายและศูนย์กลางนิสิตนักศึกษา ได้แสดงออกให้ประชาชนเห็นว่า เป็นเครื่องมือของคอมมิวนิสต์ จึงเกิดกลุ่มผู้รักชาติขึ้นต่อต้าน เป็นการเสริมคะแนนนิยมให้แก่พรรคชาติไทยยิ่งขึ้น
4. คำขวัญที่พรรคชาติไทยยึดถือมีส่วนช่วยแสดงความจริงใจ เรียกร้องความรักชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ และต่อต้านคอมมิวนิสต์ อันตรงกับจิตใจของประชาชน คำขวัญดังกล่าวก็คือ "ถ้าสิ้นชาติ สิ้นแผ่นดิน สิ้นกษัตริย์ เห็นสุดจะยืนหยัดอยู่ได้"

3. การร่วมในการจัดตั้งรัฐบาล

หลังการเลือกตั้งแล้ว พรรคชาติไทย พรรคประชาธิปัตย์ พรรคธรรมสังคม และพรรคสังคมนิยม ได้ประชุมลงนามในแถลงการณ์ร่วมระหว่างพรรคทั้ง 4 เพื่อจัดตั้งรัฐบาลผสม เมื่อวันที่ 17 เมษายน 2519 โดยให้ ม.ร.ว. เสนีย์ ปราโมช ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี พรรคชาติไทยได้รับตำแหน่งรัฐมนตรี 9 ตำแหน่ง โดยมีบุคคลสำคัญในพรรคดำรงตำแหน่งรัฐมนตรี 8 คน คือ ¹⁹

1. พล ต. ประมาณ อติเรกสาร เป็น รองนายกรัฐมนตรี และรัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์
2. พล ต. ชชาติชาย ชูณหะวัณ เป็น รัฐมนตรีว่าการกระทรวงอุตสาหกรรม
3. พล ต. ศิริ สิริโยธิน เป็น รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ
4. นายชูสง่า ฤทธิประศาสน์ เป็น รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงมหาดไทย
5. นายอนุวรรตน์ วัฒนพงศ์ศิริ เป็น รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์
6. น.ท. ทินกร พันธุ์กระวี เป็น รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงการคลัง
7. นายดาบชัย อัครราช เป็น รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงศึกษาธิการ
8. นายบรรหาร ศิลปอาชา เป็น รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงอุตสาหกรรม

¹⁹ พรรคชาติไทย, พรรคชาติไทย 29 มีนาคม 2524, หน้า 34-35.

สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของพรรคอีกคนหนึ่งคือ นายมงคล สุคนธจรรยา ได้รับเลือกตั้งให้ดำรงตำแหน่งรองประธานสภาผู้แทนราษฎรด้วย

คณะรัฐมนตรีชุดนี้ซึ่งพรรคชาติไทยมีส่วนร่วมในการจัดตั้งบริหารระหว่างวันที่ 21 เมษายน 2519 ถึง 5 ตุลาคม 2519 โดยในระหว่างนี้มีการปรับปรุงคณะรัฐมนตรี 2 ครั้งคือ ครั้งแรก เปลี่ยนแปลงตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม เนื่องจาก พล.อ. กฤษณ์ สีวะรา ถึงแก่อนิจกรรม ครั้งที่สอง เมื่อวันที่ 25 กันยายน 2519 เนื่องจาก ม.ร.ว. เสนีย์ ปราโมช ลาออกจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรี แต่ได้รับการแต่งตั้งให้เป็นนายกรัฐมนตรีอีกครั้งหนึ่ง คณะรัฐมนตรีในส่วนของพรรคชาติไทยส่วนใหญ่ยังคงดำรงตำแหน่งเดิม มีเพียงการสลับตำแหน่งกันระหว่าง นายชูสง่า ฤทธิประศาสน์ รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงมหาดไทย กับนายดาบชัย อัครราช รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ เท่านั้น

ระหว่างนี้ก็เกิดการประท้วงการกลับเข้ามาในประเทศของ จอมพลถนอม กิตติขจร โดยนิสิต นักศึกษา และประชาชนจำนวนมาก ซึ่งรัฐบาลไม่สามารถแก้ไขปัญหานี้ได้อย่างทันที่ การประท้วงดังกล่าวจึงนำไปสู่การรัฐประหารอีกครั้งหนึ่ง โดยคณะปฏิรูปการปกครองแผ่นดิน ซึ่งนำโดย พล.ร.อ. สงัด ชลออยู่ และพลเอกเกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์ เมื่อวันที่ 6 ตุลาคม 2519

คณะปฏิรูปการปกครองแผ่นดินได้ทำการประกาศกฎอัยการศึก ยกเลิกรัฐธรรมนูญ และยกเลิกพระราชบัญญัติพรรคการเมือง พรรคการเมืองต่างๆ รวมทั้งพรรคชาติไทยจึงถูกยุบเลิก โดยผลของกฎหมายและหมดยุทธศาสตร์ทางการเมือง

ในการเข้าร่วมรัฐบาลครั้งนี้ พรรคชาติไทยได้มีผลงานในสภาดังนี้

ตารางที่ 6 แสดงผลงานในสภาของพรรคชาติไทย ในรัฐบาลจตุรพรรค ปี 2519

ลำดับที่	เรื่อง	ผู้เสนอ	ผลการพิจารณา
1.	ร่างพระราชบัญญัติยกเลิกประกาศของ คณะปฏิวัติ ฉบับที่ 290 ลงวันที่ 27 พฤศจิกายน พ.ศ.2515 พ.ศ.....	(นายสงสุข ภัคเกษม) นายประภัทร โพธิ์สุธน (นายสุธน ชื่นสมจิตต์) (นายสนิท กุลเจริญ)	ตกไปเพราะคำสั่ง คณะปฏิรูปฯ เกี่ยว ด้วยการเงิน
2.	ร่างพระราชบัญญัติเงินประจำตำแหน่ง กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน แพทย์ประจำตำบล สารวัตรกำนัน และผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน พ.ศ.....	นายทองคำ บาตาล กับคณะ	"
3.	ร่างพระราชบัญญัติวิทยาลัยประชาชน พ.ศ.....	นายโกศล มารมย์ กับคณะ	"
4.	ร่างพระราชบัญญัติการจัดตั้งองค์การ ไธนาของรัฐ พ.ศ.....	นายโกศล มารมย์ กับคณะ	"
5.	ร่างพระราชบัญญัติเงินประจำตำแหน่ง กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน แพทย์ประจำตำบล สารวัตรกำนัน และผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน พ.ศ.....	นายไพฑูรย์ โหตระ- ไวศยะ กับคณะ	"
6.	ร่างพระราชบัญญัติเงินค่าชดเชยแก่ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน แพทย์ประจำตำบล สารวัตรกำนัน และผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน ผู้พ้นจากตำแหน่ง พ.ศ.....	นายไพฑูรย์ โหตระ- ไวศยะ กับคณะ	"
7.	ร่างพระราชบัญญัติป่าไม้ (ฉบับที่.... พ.ศ.....	นายยิ่ง สิทธิธรรม	ตกไปเพราะคำสั่ง คณะปฏิรูปการ ปกครองแผ่นดิน

ลำดับที่	เรื่อง	ผู้เสนอ	ผลการพิจารณา
8.	ร่างพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติม ประมวลกฎหมายอาญา (ฉบับที่.....) พ.ศ.....	นายศิลป์ชัย นุ่มปรี	ตกไปเพราะคำสั่ง คณะปฏิรูปการ ปกครองแผ่นดิน
9.	ร่างพระราชบัญญัติตั้งจังหวัดชุมแพ	นายแถม ดิบุญมี	"
10.	ร่างพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติม ประมวลกฎหมายอาญา (ฉบับที่.....) พ.ศ.....	นายไพฑูรย์ โหตระ- ไวศยะ	"
11.	ร่างพระราชบัญญัติส่งเสริมการประกอบ วิชาชีพ	นายยิ่ง สิทธิธรรม	"
12.	ร่างพระราชบัญญัติรณนัต (ฉบับที่...) พ.ศ.....	นายมานิตย์ พรหมานนท์ (และนายประชา ตงศิริ)	"
13.	ร่างพระราชบัญญัติว่าด้วยการป้องกัน โจรกรรมโคกระบือ พ.ศ.....	พ.ต.อ. กฤษ สังขทรัพย์	"
14.	ร่างพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติม ประมวลกฎหมายที่ดิน (ฉบับที่....) พ.ศ.....	นายทองคำ บาดาล	"
15.	ร่างพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัย ขอนแก่น	นายเฉลิม สุขเสริม	"
16.	ร่างพระราชบัญญัติลักษณะปกครอง ท้องที่ (ฉบับที่.....) พ.ศ.....	นายสุกิจ ศรีสาคร	"
17.	ร่างพระราชบัญญัติรณนัต (ฉบับที่...) พ.ศ.....	นายสกนธ์ วัชรไทย กับคณะ	"
18.	ร่างพระราชบัญญัติห้ามการเป็นตัวแทน จำหน่ายสุราและบุหรี่ พ.ศ.....	นายศิลป์ชัย นุ่มปรี และนายวิวรร สิทธิธรรม	"

ลำดับที่	เรื่อง	ผู้เสนอ	ผลการพิจารณา
19.	ร่างพระราชบัญญัติส่งเสริมผู้สำเร็จการศึกษาวิชาชีพครู พ.ศ.....	นายทองคำ บาดาล กับคณะ	ตกไปเพราะคำสั่ง คณะปฏิรูปการ ปกครองแผ่นดิน
20.	ร่างพระราชบัญญัติควบคุมคนอพยพเข้ามาในราชอาณาจักร พ.ศ.....	นายวิรุวรรณ สิทธิธรรม (และนายประชา ตงศิริ)	"
21.	ร่างพระราชบัญญัติดอนสภาพที่ดินอันเป็นป่าสงวนและที่สาธารณสมบัติของแผ่นดินทุกจังหวัด พ.ศ.....	นายมานิตย์ พรหมมานนท์ กับคณะ	"
22.	ร่างพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 216 ลงวันที่ 29 กันยายน พ.ศ.2515 (ฉบับที่....) พ.ศ.....	นายสะไกร สามเสน กับคณะ	"
23.	ร่างพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือน (ฉบับที่....) พ.ศ.....	นายทวนทอง อีสสระวงศ์	"
24.	ร่างพระราชบัญญัติอาวุธปืน เครื่องกระสุนปืน วัตถุระเบิด ดอกไม้เพลิง และสิ่งเทียมอาวุธปืน (ฉบับที่....) พ.ศ.....	นายมานิตย์ พรหมมานนท์	ตกไปเพราะขอถอน
25.	ร่างพระราชบัญญัติน้ำบาดาล พ.ศ....	คณะรัฐมนตรี	"
26.	ร่างพระราชบัญญัติน้ำมันเชื้อเพลิง พ.ศ.....	"	"
27.	ร่างพระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า (ฉบับที่....) พ.ศ.....	"	"

ลำดับที่	เรื่อง	ผู้เสนอ	ผลการพิจารณา
28.	ร่างพระราชบัญญัติป่าไม้ (ฉบับที่....) พ.ศ.....	คณะรัฐมนตรี	ตกไปเพราะขาดถอน
29.	ร่างพระราชบัญญัติว่าด้วยการเก็บรักษา น้ำมันเชื้อเพลิง (ฉบับที่....) พ.ศ.....	"	"
30.	ร่างพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวล กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่.....) พ.ศ.....	นายยิ่ง สิทธิธรรม กับคณะ	"
31.	ร่างพระราชบัญญัติปกครองท้องถิ่น (ฉบับที่.....) พ.ศ.....	นายยิ่ง สิทธิธรรม กับคณะ	"
32.	ร่างพระราชบัญญัติการศึกษาเกษตร กรรม	นายโกศล มารมย์ กับคณะ	"
33.	ร่างพระราชบัญญัติการขนส่ง (ฉบับที่....) พ.ศ.....	นายศิลป์ชัย นุ่มปรี	"
34.	ร่างพระราชบัญญัติธนาคารพาณิชย์ (ฉบับที่....) พ.ศ.....	นายสุรพันธ์ ชินวัตร กับคณะ	"
35.	ร่างพระราชบัญญัติห้ามสิ่งผลิตผลทาง การเกษตรเข้ามาในราชอาณาจักร พ.ศ.....	นายสุรพันธ์ ชินวัตร	"
36.	ร่างพระราชบัญญัติกำจัดสิ่งปฏิกูลและ ขยะมูลฝอย พ.ศ.....	นายประสิทธิ์ จันทวารา	"
37.	ร่างพระราชบัญญัติมาตราซึ่ง ตวง วัด (ฉบับที่.....) พ.ศ.....	นายไพฑูรย์ โหตระ- ไวศยะ กับคณะ	"

ลำดับที่	เรื่อง	ผู้เสนอ	ผลการพิจารณา
38.	ร่างพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลจังหวัด อำนาจเจริญ พ.ศ.....	นายประสิทธิ์ จันทวารา และนายยิ่ง สิทธิธรรม	ตกไปเพราะขาดอน
39.	ร่างพระราชบัญญัติจัดตั้งองค์การไรรณา ของรัฐ พ.ศ.....	นายโกศล มารมย์ กับคณะ	"
40.	ผู้ติด่วนมาก เรื่อง ขอให้นำกระทู้ ถามด่วนมากเรื่องการซื้อเครื่องบิน 5 ลำ	นายทองคำ บาดาล	"
41.	ผู้ติด เรื่องทุจริตรถการซื้อข้าวเปลือก ประกันราคา ปี 2518	นายมานิตย์ พรหมานนท์	"
42.	ผู้ติดขอให้งดการสร้างทางพิเศษใน กรุงเทพมหานคร	นายมานิตย์ พรหมานนท์	"
43.	ผู้ติด เรื่องการเกิดภาวะฝนแล้ง	นายทองคำ บาดาล	"
44.	ผู้ติดขอให้ตั้งกรมการพิจารณา ปัญหาการเปิดพรมแดน	นายวีรวัชร สิทธิธรรม	"
45.	ผู้ติดให้รัฐบาลช่วยเหลือราษฎรที่ได้รับ อุทกภัยในท้องที่ 6 อำเภอของจังหวัด ศรีสะเกษ	(นายนิสิต เวทย์ศิริ- ยานันท์) และนาย มานิตย์ พรหมานนท์	"
46.	ผู้ติดขอให้ประชุมสภาสัปดาห์ละ 2 วัน	นายทองคำ บาดาล	"

ที่มา : งานผู้ติด กองการประชุม สำนักงานเลขาธิการรัฐสภา

บทบาทของพรรคชาติไทยในการเลือกตั้งทั่วไป 22 เมษายน 2522

พรรคชาติไทยเริ่มรวมตัวกันอีกครั้งหนึ่งเพื่อเตรียมตัวลงแข่งขันในการเลือกตั้งปี 2522 หลังจากมีประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งพระราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2521 ซึ่งเปิดโอกาสให้มีการรวมตัวชุมนุมกันทางการเมืองได้อีกวาระหนึ่งหลังจากถูกคำสั่งห้ามเป็นเวลา 2 ปีกับ 2 เดือน แต่ในระยะแรกยังไม่มียุทธศาสตร์พรรคการเมืองประกาศใช้ พรรคการเมืองต่างๆ ที่จัดตั้งขึ้นในช่วงนี้ รวมทั้งพรรคชาติไทยจึงมีลักษณะเป็นเพียง "กลุ่มการเมือง" เท่านั้น

กลุ่มผู้ร่วมตัวของพรรคชาติไทยในระยะนี้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้นำคนสำคัญของพรรคยังคงเป็นบุคคลกลุ่มเดิมในปี 2517-2519 เป็นส่วนใหญ่ หลักการของพรรคและแนวนโยบายในการหาเสียงก็ยังคงยึดแนวทางของพรรคฝ่ายขวาเช่นเดิม แต่มีการขยายข้อความ และเพิ่มเติมรายละเอียดมากขึ้น ซึ่งจะขอแยกเป็นประเด็นต่างๆ ในการศึกษา ดังนี้คือ

1. กลุ่มผู้ร่วมตัวกันก่อตั้งพรรคขึ้นใหม่ ประกอบด้วย พล.ต. ประमाण อติเรกสาร หัวหน้าพรรค พล.ต. ชชาติชาย ชุณหะวัณ รองหัวหน้าพรรค นายอนุวรรตน์ วัฒนธพงษ์ศิริ รองหัวหน้าพรรค นายบรรหาร ศิลปอาชา เลขาธิการพรรค น.ท. ทินกร พันธุ์กระวี พ.ต.อ. กฤษ สังขทรัพย์ นายมงคล สุคนธขจร พล.ต. ศิริ สิริโยธิน เป็นต้น และการรวมตัวกันในครั้งนี้ได้มีสมาชิกใหม่ซึ่งพรรคได้เปิดรับ และติดต่อทาบทามเข้ามาร่วมจำนวนหลายคนด้วย อาทิเช่น นายสอาด ปิยวรรณ นายดุสิต รั้งศิริ นายบุญเชื้อ ประเสริฐสุวรรณ น.ส. พวงเล็ก ต้นบรรจง นายสกุล ศรีพรหม เป็นต้น

ส่วนใหญ่นักผู้ร่วมก่อตั้งพรรคครั้งนั้นนอกจากกลุ่มนักธุรกิจโรงงานอุตสาหกรรมกลุ่มเดิมแล้ว ยังสามารถดึงเอานักการเมืองเก่า นักธุรกิจ และผู้นำท้องถิ่นเข้ามาร่วมในพรรคได้หลายคน กลุ่มผู้ร่วมก่อตั้งพรรคในครั้งนี้จึงยังคงเป็นกลุ่มนักการเมืองเก่าที่ผ่านการเลือกตั้งมาหลายครั้งเป็นส่วนใหญ่

2. ผู้สมัครและผู้ที่ได้รับการเลือกตั้ง กลุ่มพรรคชาติไทยยังคง เน้นคัดเลือกผู้สมัครรับเลือกตั้งโดยดูคุณสมบัติ ชื่อเสียง และศักยภาพที่จะได้รับการเลือกตั้ง เป็นสำคัญ ทั้งนี้เพื่อหวังจะให้ได้รับการเลือกตั้งจำนวนมากนั้นเอง ผู้สมัครของพรรคส่วนหนึ่งจึงเป็นนักการเมืองเก่าผ่านการเลือกตั้งมาหลายครั้ง ซึ่งเป็นทั้งผู้ที่ในอดีต ส.ส. และผู้ที่ยังไม่เคยได้รับการเลือกตั้ง รวมจำนวนผู้สมัครทั้งหมดทั่วประเทศ 115 คน ซึ่งนับว่าน้อยกว่าผู้สมัครของพรรคในการเลือกตั้งทั่วไปปี 2519 โดยแยกเป็น กรุงเทพมหานคร 19 คน ภาคกลางส่งสมัคร 22 คน ภาคอีสานส่งสมัคร 45 คน ภาคเหนือส่งสมัคร 23 คน และภาคใต้ส่งสมัคร 6 คน นับได้ว่าเป็นอันดับสามในจำนวนพรรคที่ส่งผู้สมัครจำนวนมาก

ผลการเลือกตั้งปรากฏว่าพรรคชาติไทยได้รับการเลือกตั้งมากเป็นอันดับที่ 2 รองจากพรรคกิจสังคม คือได้รับการเลือกตั้ง 38 คน โดยมีรายละเอียดในตารางที่ 8 ดังนี้คือ 20

ตารางที่ 7 แสดงรายชื่อสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรกลุ่มพรรคชาติไทยในการเลือกตั้งทั่วไป 22 เมษายน 2522

ลำดับ	ชื่อ - นามสกุล	จากจังหวัด	หมายเหตุ
1	พล ต. ประมาณ อติเรกสาร	สระบุรี	
2	พล ต. ศิริ สิริโยธิน	ชลบุรี	
3	พล ต. ชาติชาย ชุณหะวัณ	นครราชสีมา	
4	นายบรรหาร ศิลปอาชา	สุพรรณบุรี	
5	นายสอาด ปิยวรรณ	ลำปาง	
6	นายอนุวรรตน์ วัฒนพงศ์ศิริ	บุรีรัมย์	
7	นายเกรียงศักดิ์ สุขสว่าง	ชัยนาท	
8	พ.ต.อ. กฤษ สันขทรัพย์	เลย	

20 ผู้สมัครในนามกลุ่มชาติไทยได้รับเลือกตั้ง 38 คน แต่หลังการเลือกตั้งมี ส.ส. อีกระหว่างร่วมกลุ่มจำนวน 7 คน รวมเป็น 45 คน

ลำดับ	ชื่อ - นามสกุล	จากจังหวัด	หมายเหตุ
9	นายกิตติศักดิ์ หัตถสงเคราะห์	อุดรธานี	
10	นายโกศล แวงวรรณ	ร้อยเอ็ด	
11	พล.ท. ชาย อังสุโชติ	กาญจนบุรี	สมัครอิสระ
12	นายชุมพล ศิลปอาชา	สุพรรณบุรี	
13	นายชูสง่า ฤทธิประศาสน์	เชียงราย	
14	นายชูชีพ หาญสวัสดิ์	ปทุมธานี	
15	นายไชพจน์ ภู่อำชัย	อุบลราชธานี	
16	นายณัฐ ชาตวัฒนศิริ	บุรีรัมย์	
17	นายดุสิต รังคศิริ	แพร่	
18	นายแถม ตีบุญมี	ขอนแก่น	
19	น.ท. ทินกร พันธุ์กระวี	พิษณุโลก	
20	พ.ต.อ. ธาณี วีระเดชะ	เชียงใหม่	
21	นายธีรวิทย์ คุณทรัพย์	ชัยภูมิ	
22	นายบุญเฮื้อ ประเสริฐสุวรรณ	สุพรรณบุรี	
23	นายประจัน กล้าผจญ	นครราชสีมา	สมัครอิสระ
24	นายประพันธ์ อัมพช	พะเยา	
25	นายประภัทร โพธิ์สุธน	สุพรรณบุรี	
26	นายประยงค์ โมกขพันธ์	นครปฐม	สมัครอิสระ
27	นายประสิทธิ์ จันทวาราน	อุบลราชธานี	
28	นายประเสริฐ บุญสม	อยุธยา	
29	นายปรุ่งศักดิ์ ไชยหาญ	มหาสารคาม	
30	น.ส. พวงเล็ก ต้นบรรจง	พะเยา	
31	นายพ่ายพ กาญจนารัตน์	เชียงราย	
32	นายมงคล สุนทรขจร	นครราชสีมา	

ลำดับ	ชื่อ - นามสกุล	จากจังหวัด	หมายเหตุ
33	นายมานิต สுகนธพานิช	กำแพงเพชร	
34	นายยงยุทธ ขัตติยนนท์	ร้อยเอ็ด	
35	นายวิเชียร เวชสวรรค์	อุดรธานี	
36	นายสมาน ภูมิระกาญจนะ	ปราจีนบุรี	
37	นายสกุล ศรีพรหม	นครราชสีมา	
38	นายสีหนาท ฤาชา	ชัยภูมิ	
39	นายสุขุม เลาว์ณย์ศิริ	นครราชสีมา	
40	นายสุชาติ คำนันท์	น่าน	
41	นายสุรพันธ์ ชินวัตร	เชียงใหม่	
42	นายเสนาะ เทียนทอง	ปราจีนบุรี	
43	นายเสน่ห์ ไชยรัตน์	อ่างทอง	
44	นายจำลอง ครุฑขุนทด	นครราชสีมา	เลือกตั้งซ่อมแทน นายมงคล สுகนธจร
45	นายศิริ ทุ้งทอง	อุทัยธานี	สมัครกลุ่มเสรีธรรม

ที่มา : พรรคชาติไทย, พรรคชาติไทย 29 มีนาคม 2524 (กรุงเทพฯ : จทก. เทพนิตการพิมพ์, 2524), หน้า 36-37, และมนุษย์ วัฒนาโกเมร, ข้อมูลพื้นฐานพรรคการเมืองปัจจุบันและพรรคการเมืองกับการเลือกตั้งทั่วไปปี 2522-2529 (กรุงเทพฯ : ศูนย์การพิมพ์พลชัย, 2529), หน้า 197-215.

ในการเลือกตั้งครั้งนี้สมาชิกพรรคชาติไทยได้รับคะแนนนิยมอยู่ในกลุ่มผู้ที่ได้รับคะแนนเสียงสูงสุดของประเทศหลายคน เช่น นายดุสิต ริงคศิริ ได้ 81,686 คะแนน พ.ต.อ. ธาณี วีระเดชะ ได้ 71,796 คะแนน นายชุมพล ศิลปอาชา ได้ 60,256 คะแนน เป็นต้น

3. การเข้าร่วมจัดตั้งรัฐบาล

หลังการเลือกตั้งแล้ว พลเอกเกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์ ได้รับพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีอีกวาระหนึ่ง พลเอกเกรียงศักดิ์ ได้จัดตั้งรัฐบาลบริหารประเทศขึ้น เป็นรัฐบาลผสมระหว่างบุคคลในคณะของพลเอกเกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์ และกลุ่มการเมืองต่างๆ คือ กลุ่มเกษตรสังคม กลุ่มเสรีธรรม กลุ่มกิจประชาธิปไตย กลุ่มชาติประชาชน กลุ่มรวมไทย และสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรอิสระจำนวนหนึ่ง โดยกลุ่มชาติไทยไม่ได้เข้าร่วมในการจัดตั้งรัฐบาลแต่อย่างใด จึงมีฐานะเป็นพรรคฝ่ายค้านครั้งแรกตั้งแต่เริ่มก่อตั้งพรรคเป็นต้นมา

รัฐบาลโดยการนำของพลเอกเกรียงศักดิ์ อยู่ในตำแหน่งระหว่างวันที่ 12 พฤษภาคม 2522 ถึง 3 มีนาคม 2523 ก็เกิดวิกฤตการณ์น้ำมันขาดแคลน และประกอบกับมีการปรับปรุงคณะรัฐมนตรีมีลักษณะส่อไปในทางไม่เห็นความสำคัญของสภาผู้แทนราษฎร กล่าวคือ มี ส.ส. ได้รับการแต่งตั้งเป็นรัฐมนตรีลดลงเหลือเพียง 3 คน กลุ่มพรรคชาติไทยและกลุ่มต่างๆ ในสภาจึงวิพากษ์วิจารณ์การปรับปรุงคณะรัฐมนตรีอย่างรุนแรง โดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มพรรคชาติไทยได้ขอเปิดอภิปรายไม่ไว้วางใจรัฐบาลด้วย พลเอกเกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์ นายกรัฐมนตรีจึงประกาศลาออกจากตำแหน่งในวันแถลงนโยบายต่อสภานั้นเอง กลุ่มพรรคชาติไทย และกลุ่มการเมืองหลายกลุ่มจึงร่วมกันสนับสนุนให้ พลเอกเปรม ติณสูลานนท์ ขึ้นดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีแทน ซึ่งพรรคชาติไทยมีโอกาสร่วมจัดตั้งรัฐบาลของพลเอกเปรม ชุดนี้ด้วย

สมาชิกคนสำคัญของพรรคชาติไทยที่เข้าดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีในคณะรัฐบาลชุดนี้ได้แก่

1. พล.ต. ประมวล อติเรกสาร รองนายกรัฐมนตรี
2. พล.ต. ชชาติชาย ชุณหะวัณ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงอุตสาหกรรม
3. นายบรรหาร ศิลปอาชา รัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์
4. พ.ต.อ. กฤษ สังขทรัพย์ รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงเกษตร

และสหกรณ์

5. น.ท. ทินกร พันธุ์กระวี รัฐมนตรีว่าการกระทรวงคมนาคม

6. นายอนุวรรตน์ วัฒนพงศ์ศิริ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และการพลังงาน

นายมงคล สุคนธขจร เป็นรองประธานสภาผู้แทนราษฎรคนที่ 1 นาย เกรียงศักดิ์ สุขสว่าง เป็นโฆษกพรรค

การบริหารงานของรัฐบาลชุดนี้เป็นไปด้วยความยากลำบาก เพราะนอกจาก ปัญหาน้ำมันขาดแคลนแล้ว ยังเกิดวิกฤตการณ์น้ำตลาลขาดตลาด ซึ่งนำไปสู่ปัญหาทางการเมืองอัน เป็นความขัดแย้งระหว่างกลุ่มพรรคชาติไทย กับกลุ่มพรรคกิจสังคมด้วย พลเอกเปรม ติณสูลานนท์ จึงหาทางออกโดยการปรับปรุงคณะรัฐมนตรี ในวันที่ 11 มีนาคม 2524 โดยกลุ่มกิจสังคม และ กลุ่มชาติประชาชนถอนตัวออกจากการร่วมรัฐบาล ส่วนกลุ่มพรรคชาติไทยยังคงร่วมอยู่ในคณะรัฐบาล ชุดใหม่ แต่มีการเปลี่ยนแปลงตำแหน่งของบุคคลกลุ่มพรรคชาติไทยบางตำแหน่ง คือ

1. พล.ท. ชาย อังสุโชติ เป็นรัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรี
2. นายชุมพล ศิลปอาชา เป็นรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงคมนาคม
3. นายวิเชียร เวชสวรรค์ เป็นรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงมหาดไทย
4. น.ท. ทินกร พันธุ์กระวี เป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี

และการพลังงาน

ต่อมาเมื่อวันที่ 5 กันยายน 2524 พ.ต.อ. กฤษ สังขทรัพย์ รัฐมนตรีช่วยว่าการ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ของกลุ่มพรรคชาติไทย ประสบอุบัติเหตุเครื่องบินเฮลิคอปเตอร์ตก ที่ดอยอ่างขาง จังหวัดเชียงใหม่ พร้อมกับ ส.ส. 5 คน และวุฒิสมาชิกอีก 1 คน นายอนุวรรตน์ วัฒนพงศ์ศิริ จึงเข้าดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์แทน ต่อมา สมาชิกผู้ร่วมก่อตั้งคนหนึ่งคือ พล.ต. ศิริ ลีริโยธิน ก็ถึงแก่กรรมเช่นกัน

การเลือกตั้งซ่อม ส.ส. จังหวัดเลยแทน พ.ต.อ. กฤษ สังขทรัพย์ กลุ่มพรรค ชาติไทยส่ง นายทศพล สังขทรัพย์ ลูกชายอดีตเจ้าของตำแหน่งลงสมัคร และสามารถได้รับ การเลือกตั้ง

ในการเข้าร่วมรัฐบาลครั้งนี้ พรรคชาติไทยได้มีผลงานในสภาดังนี้

ตารางที่ 8 แสดงผลงานในสภาของพรรคชาติไทย ในรัฐบาลพลเอกเปรม ติณสูลานนท์ ชุดที่ 1
ปี 2523

ลำดับที่	เรื่อง	ผู้เสนอ	ผลการพิจารณา
1	ร่าง พ.ร.บ. การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2523	นายเกรียงศักดิ์ สุขสว่าง	เป็นกฎหมาย
2	ร่าง พ.ร.บ. การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2523	นายบุญเหลือ ประเสริฐสุวรรณ	เป็นกฎหมาย
3	ร่าง พ.ร.บ. ยกเลิกคำสั่งของคณะปฏิรูปการปกครองแผ่นดิน ฉบับที่ 22 ลงวันที่ 13 ตุลาคม พ.ศ. 2519 พ.ศ. 2522	นายบุญเหลือ ประเสริฐสุวรรณ	เป็นกฎหมาย
4	ร่าง พ.ร.บ. จัดตั้งจังหวัดอำนาจเจริญ พ.ศ.....	นายประสิทธิ์ จันทรวรา กับ	กรม. ไม่รับรอง
5	ร่าง พ.ร.บ. จัดตั้งศาลจังหวัดอำนาจเจริญ พ.ศ.....	นายประสิทธิ์ จันทรวรา กับ คณะ	"
6	ร่าง พ.ร.บ. จัดตั้งจังหวัดบัวใหญ่ พ.ศ.....	นายประจัญ คล้ายเจริญ	กรมการ ไม่รับรอง
7	ร่าง พ.ร.บ. ถ่ายทอดการประชุมของสภาผู้แทนราษฎร การประชุมของวุฒิสภาและการประชุมของรัฐสภา พ.ศ.....	นายปรุ่งศักดิ์ ไชยหาญ	ไม่รับหลักการ

ลำดับที่	เรื่อง	ผู้เสนอ	ผลการพิจารณา
8	ร่าง พ.ร.บ. จัดตั้งจังหวัดชุมแพ	นายแถม ดิบุญมี	กรม. ไม่รับรอง
9	ร่าง พ.ร.บ. จัดตั้งศาล, จังหวัด ที่อำเภอบัวใหญ่ จังหวัดนครราชสีมา พ.ศ.....	นายประจัญ กกล้าผจญ	"
10	ร่าง พ.ร.บ. พลังงานปรมาณู เพื่อสันติ (ฉบับที่...) พ.ศ.....	กรม.	ถอน
11	ร่าง พ.ร.บ. จัดตั้งศาลจังหวัดที่ อำเภอ บัวใหญ่ พ.ศ.....	นายประจัญ กกล้าผจญ	นายกฯ ไม่รับรอง
12	ร่าง พ.ร.บ. แก้ไขเพิ่มเติมประกาศ ของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 216 ลงวันที่ 29 กันยายน พ.ศ.2515 (ฉบับ ที่.....)	นายกิตติศักดิ์ หัตถสงเคราะห์	นายกฯ ไม่รับรอง
13	ร่าง พ.ร.บ. แก้ไขเพิ่มเติมประมวล กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับ ที่.....) พ.ศ.....	นายกิตติศักดิ์ หัตถสงเคราะห์	ตกไป
14	ร่าง พ.ร.บ. ผลประโยชน์ตอบแทน กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน แพทย์ประจำตำบล สารวัตร กำนัน และผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน พ.ศ.....	นายประจัญ กกล้าผจญ และ นายสุขุม เลารัณย์ศิริ	กรมฯ ไม่ รับรอง
15	ร่าง พ.ร.บ. เทศบาล (ฉบับที่ 9) พ.ศ. 2523	นายสกุล ศรีพรหม	เป็นกฎหมาย
16	ร่าง พ.ร.บ. รดยนตร์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2524	กรม.	เป็นกฎหมาย

ลำดับที่	เรื่อง	ผู้เสนอ	ผลการพิจารณา
17	ร่าง พ.ร.บ. บำเหน็จ บำนาญข้าราชการ (ฉบับที่.....)	นายชุมพล ศิลปอาชา	กรมการฯ ไม่รับรอง
18	ร่าง พ.ร.บ. ให้รัฐจัดตั้งธนาคารเพื่อการนำเข้าและส่งออก พ.ศ.....	นายณัฐ ชาติวัฒนศิริกับคณะ	"
19	ร่าง พ.ร.บ. โอนธนาคารของเอกชนเป็นรัฐวิสาหกิจ พ.ศ.....	นายณัฐ ชาติวัฒนศิริ กับคณะ	"
20	ร่าง พ.ร.บ. การเช่าที่ดินเพื่อเกษตรกรรม พ.ศ. 2524	กรม.	เป็นกฎหมาย
21	ร่าง พ.ร.บ. การเช่าที่ดินเพื่อเกษตรกรรม พ.ศ. 2524	นายเกรียงศักดิ์ สุขสว่าง	"
22	ร่าง พ.ร.บ. การจดทะเบียนสำนักบริการหญิงอาชีพพิเศษ พ.ศ....	นายชูสง่า ฤทธิ์ประศาสน์ กับคณะ	กรมการฯ ไม่รับรอง
23	ร่าง พ.ร.บ. จัดตั้งมหาวิทยาลัยนครราชสีมา พ.ศ.....	นายจำลอง คุรุฑนทต กับคณะ	"
24	ร่าง พ.ร.บ. โอนกิจการบริหารบางส่วนของการฝึกหัดครู และกรมอาชีวศึกษากระทรวงศึกษาธิการไปเป็นของมหาวิทยาลัยนครราชสีมา ทบวงมหาวิทยาลัย พ.ศ.....	นายจำลอง คุรุฑนทต กับคณะ	"
25	ร่าง พ.ร.บ. แก้ไขเพิ่มเติมประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 216 ลงวันที่ 29 กันยายน พ.ศ. 2515 (ฉบับที่.....) พ.ศ.....	นายจำลอง คุรุฑนทต กับคณะ	"

ลำดับที่	เรื่อง	ผู้เสนอ	ผลการพิจารณา
26	ร่าง พ.ร.บ. ธนาคารเพื่อการศึกษา พ.ศ.....	นายสีหนาท ภาษา และ นายสกุล ศรีพรหม	กรรมวิธีการไม่ รับรอง
27	ร่าง พ.ร.บ. โอนกิจกรรมบริหาร บางส่วนของกระทรวงมหาดไทย ไป เป็นของทบวงสวัสดิการสังคมและ การแรงงาน พ.ศ.....	นายชูสง่า ฤทธิ์ประศาสน์ กับคณะ	"
28	ร่าง พ.ร.บ. แก้ไขเพิ่มเติมประกาศ ของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 216 ลงวันที่ 29 กันยายน พ.ศ. 2519 (ฉบับ ที่....) พ.ศ.	นายชูสง่า ฤทธิ์ประศาสน์ กับคณะ	"
29	ญัตติด่วน เรื่อง การจัดกุมราษฎรที่ เข้าไปทำมาหากินในป่าสงวนแห่งชาติ	นายศิริ หุ่นทอง และคณะ	ให้ตั้งเป็นกระทู้ถาม
30	ญัตติด่วน เรื่อง ความมั่นคงและ ความสงบเรียบร้อยของประ เทศใน ปัญหาที่เกิดจากเขมรอพยพ	พลตรีประมาณ อติเรกสาร	ขอถอน
31	ญัตติด่วนขอให้ตั้งคณะกรรมการ ไปศึกษาปัญหาการขาดแคลนปุ๋ยใน การทำกรเกษตร	นายประสิทธิ์ จันทวารา	ประธานสภาฯ ให้ ตั้งเป็นกระทู้ถาม
32	ญัตติด่วน เรื่อง ความมั่นคงและ ความสงบ เรียบร้อยของประ เทศ ในปัญหาที่เกิดจากเขมรอพยพ	พลตรีประมาณ อติเรกสาร	ที่ประชุมมีมติให้ปิด อภิปราย
33	ญัตติด่วน เพื่อให้รัฐบาลแก้ไข ปัญหาความแห้งแล้ง	พลตรีประมาณ อติเรกสาร	

ลำดับที่	เรื่อง	ผู้เสนอ	ผลการพิจารณา
34	ร่างข้อบังคับการประชุมของสภาผู้แทนราษฎร (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2522	นายชูสง่า ฤทธิ์ประศาสน์	ให้เป็นข้อบังคับฯ ได้
35	ร่าง พ.ร.บ. ที่อยู่ในระเบียบวาระการประชุม	นายกิตติศักดิ์ หัตถสงเคราะห์	
36	ญัตติด่วน เรื่อง การประกวดราคาซื้อสายเคเบิล โทรศัพท์	นายกิตติศักดิ์ หัตถสงเคราะห์	ประธานสภาฯ ให้ตั้งเป็นกระทู้ถาม
37	ญัตติด่วน เรื่อง ขอให้รัฐบาลดำเนิน การให้ราคามันสำปะหลังตามราคาประกาศ	นายศิริ ทุ่งทอง กับคณะ	"
38	ญัตติด่วน เรื่อง ตั้งคณะกรรมการ วิสามัญศึกษาปัญหาการขึ้นราคาน้ำประปา และกระแสไฟฟ้า	พ.ต.อ. กฤษ สังขทรัพย์	"
39	ญัตติด่วน เรื่องให้ตั้งกรรมการ ศึกษาเกี่ยวกับเรื่องรถยนต์บรรทุก ฝ่าฝืนกฎหมาย โดยบรรทุกน้ำหนักเกินอัตรากำหนด	นายศิริ ทุ่งทอง กับคณะ	"
40	ญัตติด่วน เรื่อง ตำรวจปฏิบัติหน้าที่ ผิดตามกฎที่รัฐสภาวางไว้ บุกรตรวจค้นหวนเดือนในบริเวณรัฐสภา	นายศิริ ทุ่งทอง กับคณะ	"
41	ญัตติด่วน เรื่อง ขอให้สภาผู้แทนราษฎรวินิจฉัยให้สมาชิกพ้นจากสมาชิกภาพ	นายปัญญา เกสรทอง กับคณะ	"

ลำดับที่	เรื่อง	ผู้เสนอ	ผลการพิจารณา
42	ผู้ตัดสินว่า ขอทราบนโยบายรัฐบาล ในการแก้ไขปัญหา ความแห้งแล้ง ข้าวน้ำท่วมนาอินต้นตายคารวง ชาวนาไม่ได้เก็บเกี่ยวเลย นับเป็น หลายแสนไร่	(นายประพันธ์ อัมพข) และ น.ส.พวงเล็ก ต้นบรรจง	ประธานสภาฯ ให้ ตั้งกระทู้ถาม
43	ผู้ตัดสินว่า เรื่องผู้จำหน่ายสลากกิน แบ่งขายเกินราคา	นายศิริ ทุ้งทอง (และนาย สมาน ชมภูเทพ)	"
44	ผู้ตัดสินว่า เรื่องรัฐบาลและข้าราชการ ปฏิบัติหน้าที่ ไม่เป็นธรรมแก่สังคม	นายศิริ ทุ้งทอง	"
45	ร่างข้อบังคับการประชุมของสภาผู้ แทนราษฎร (ฉบับที่...) พ.ศ....	นายจำลอง ครุฑขุนทด	ไม่รับหลักการ
46	ขอให้สภาผู้แทนราษฎรอนุมัติให้ ศาลดำเนินกระบวนการพิจารณาคดี อาญา ระหว่างสมัยประชุม	นายชูสง่า ฤทธิ์ประศาสน์	ขอถอน
47	ร่าง พ.ร.บ. ภาษีบำรุงท้องที่ (ฉบับที่ ...) พ.ศ.....	(นายสมัคร สุนทรเวชกับ คณะ) นายสีหนาท ฤาชา	กรรมวิธีการไม่ รับรอง

ที่มา : งานนิติ กองการประชุม สำนักงานเลขาธิการรัฐสภา

บทบาทของพรรคชาติไทยในการเลือกตั้งทั่วไป 18 เมษายน 2526

ในปี พ.ศ. 2524 ได้มีประกาศใช้ พ.ร.บ. พรรคการเมือง กลุ่มการเมืองต่างๆ รวมทั้งกลุ่มพรรคชาติไทยจึงได้เตรียมการต่างๆ เพื่อขอยกทะเบียนเป็นพรรคการเมืองที่ถูกต้องตามกฎหมาย ทั้งนี้เพราะ พ.ร.บ. พรรคการเมืองได้วางหลักการและเงื่อนไขในการจดทะเบียน พรรคการเมืองได้รัดกุมขึ้นกว่า พ.ร.บ. พรรคการเมืองฉบับก่อนๆ มาก กล่าวคือ คณะผู้ริเริ่ม

จัดตั้งพรรคการเมืองจะต้องเป็นบุคคลผู้มีสัญชาติไทยโดยการเกิด อายุไม่ต่ำกว่า 20 ปีบริบูรณ์ และไม่เป็นภิกษุ นักพรต หรือนักบวช มีจำนวนตั้งแต่ 15 คนขึ้นไป²¹ มีจำนวนสมาชิกเริ่มแรก รวมกับจำนวนผู้เริ่มจัดตั้งพรรคการเมืองไม่น้อยกว่า 5,000 คน ซึ่งมีอยู่ในทุกภาคไม่น้อยกว่า ภาคละ 5 จังหวัด ละไม่ต่ำกว่า 50 คน และสมาชิกต้องมีคุณสมบัติ เช่นเดียวกับบุคคลผู้เริ่มก่อตั้ง พรรค²² นอกจากนี้ยังมีข้อกำหนดปลีกย่อยอื่นอีกมาก เป็นต้นว่า ต้องผ่านความเห็นชอบของ นายทะเบียนพรรคการเมือง ซึ่งก็คือ ปลัดกระทรวงมหาดไทย ต้องมีการประชุมสมาชิกผู้ร่วม ก่อตั้งอย่างเป็นทางการ และต้องจัดทำนโยบายเป้าหมาย วิธิดำเนินการทางการเมือง กำหนด ข้อบังคับของพรรค เป็นต้น ไม่รวมขั้นตอนการตั้งสาขาพรรคซึ่งมีรายละเอียดจำนวนมากน้อย

1. คณะผู้เริ่มจัดตั้งพรรคชาติไทย เมื่อวันที่ 14 กรกฎาคม 2524 ประกอบด้วย พล.ต. ประมวล อติเรกสาร นายบรรหาร ศิลปอาชา นายอนุวรรตน์ วัฒนพงศ์ศิริ พล.ท. ชาญ อังสุโชติ น.ท. ทินกร พันธุ์กระวี นายชุมพล ศิลปอาชา นายวิเชียร เวชสวรรค์ นายสุรพันธ์ ชินวัตร นายสุขุม เลาว์ณย์ศิริ นายธีรวิทย์ คุณะทรัพย์ นายประทีป เชิดธรินทร์ นายอนุสรณ์ ทรัพย์มณู นายไพบูลย์ ฟานิชชีวะ นายเดช บุญ-หลง นายสุมน อยู่สมศรี นายสนิท สอนมาก นายสุทวิช สุพรรณ นายบุญเอื้อ ประเสริฐสุวรรณ นายประยงค์ โมกขพันธ์ นายเกรียงศักดิ์ สุขสว่าง นายกิตติศักดิ์ หัตถสงเคราะห์ นายจำลอง ครุฑขุนทด พล.ต. ชาตียาย ชูณหะวัณ พ.อ. ประกอบ ประยูรโภคราช นายชูชีพ หาญสวัสดิ์ นายไชยพจน์ ตู่กำชัย นายอรุณ แสงสว่างวัฒน์ นายดุสิต รั้งศิริ นายลิขิต หงส์ลดารมภ์ พ.ต.อ. ธานี วีระเดชะ นายประเสริฐ บุญสม นายประภัทร โพธิ์สุธน นายประสิทธิ์ จันทวาราน นายประพันธ์ อัมพช นายประจัญ กล้ำผจญ นายแพทย์ กายจนาวัฒน์ นายปองพล อติเรกสาร น.ส. พวงเล็ก ต้นบรรจง น.พ. มานิต สุคนธพานิช นายสอาด ปิยวรรณ นายเสนาะ เทียนทอง นายสมาน ภูมมะกาญจนะ นายเสน่ห์ ไชยรัตน์ นายสกุล ศรีพรหม นายสีหนาท ฤาชา นายสุชาติ คำนันท์ นายสุข พุคยาภรณ์ นายสุนทร เปรมฤทัย ดร. อาจอง ชุมสาย ณ อยุธยา นายธรรมมา ปิ่นสุกาญจนะ นายสุกิจ ศรีสาคร นายดำรง

²¹ พ.ร.บ. พรรคการเมือง พ.ศ. 2524, มาตรา 7.

²² พ.ร.บ. พรรคการเมือง พ.ศ. 2514, มาตรา 7 วรรค 2.

ดารารธรรม นายธีระ บิยะสุวรรณ นายพล กุรุพิลวคูปต์ นายไพโรจน์ เครือรัตน์ นายสวัสดิ์ วงศ์กรี นายสวัสดิ์ คชเสนี นายประสาทร เทพลิบ นายทศพล สังขทรัพย์ และนายผดุงศักดิ์ อุดรพิมพ์ โดยจัดการประชุมขึ้นครั้งแรกเมื่อวันที่ 21 พฤษภาคม 2525 ณ โรงแรมแมนดาริน ถนนพระรามที่ 4 ปทุมวัน กรุงเทพมหานคร ²³

2. ได้ดำเนินการต่างๆ ตามขั้นตอนที่กฎหมายวางกฎเกณฑ์ไว้ แล้วยื่นขอจดทะเบียน พรรคการเมืองต่อนายทะเบียนพรรคการเมือง และได้รับการจดทะเบียนเป็นทางการเมื่อวันที่ 8 กรกฎาคม 2525 ทะเบียนเลขที่ 5/2525 ²⁴ โดย พลตรีประมา อติเรกสาร เป็นหัวหน้าพรรค พล ต. ชาดิชาย ชุณหะวัณ เป็นรองหัวหน้าพรรค นายบรรหาร ศิลปอาชา เป็นเลขาธิการพรรค นายเกรียงศักดิ์ สุขสว่าง โฆษกพรรค นายสีหนาท ฤาชา รองโฆษกพรรค ฯลฯ

3. นโยบายของพรรคชาติไทย ยังคงเน้นแนวทางเดิมตั้งแต่เมื่อเริ่มก่อตั้งพรรคเมื่อ ปี 2517 คือ การสร้างความสามัคคีของคนในชาติ ส่งเสริมให้ประชาชนมีความก้าวหน้าทั้งใน ทางเศรษฐกิจ และสังคม และมีความมั่นคงในเอกราชและอธิปไตยของชาติมุ่งสร้างทัศนคติให้ ประชาชนรักเคารพในอิสรภาพ เสรีภาพ รู้จักสิทธิ รู้จักหน้าที่ และความรับผิดชอบของตน ซึ่ง สามารถสรุปสาระสำคัญในด้านต่างๆ ได้ดังนี้คือ

3.1 นโยบายด้านการเมืองการปกครอง

- ยึดมั่น เทิดทูน และรักษาไว้ซึ่งสถาบัน ชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ และการปกครองประเทศตามระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข โดยปลูกฝังให้ คนไทยยึดมั่นใน ศาสนา พระมหากษัตริย์ ปฏิบัติตามรัฐธรรมนูญโดยเคร่งครัด จะต่อสู้กับระบบ เผด็จการและคอมมิวนิสต์ทุกรูปแบบ

²³ พรรคชาติไทย, พรรคชาติไทย ประชุมตั้งพรรค 2525 (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คีนอบด์เอส, 2525), หน้า 19.

²⁴ ราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 99 ตอนที่ 117 (ลงวันที่ 20 สิงหาคม 2525).

- ส่งเสริมสถาบันพรรคการเมืองให้เป็นพื้นฐานที่สำคัญตามระบอบประชาธิปไตย เพื่อให้มีความมั่นคง มีประสิทธิภาพ และเป็นที่ยอมรับนับถือของประชาชน
- ให้ประชาชนมีความมั่นใจในความปลอดภัยในชีวิต ร่างกาย ทรัพย์สิน โดยดำเนินการให้กฎหมายเป็นกฎหมาย เร่งรัดปราบปรามโจรผู้ร้าย ผู้ก่อการร้ายคอมมิวนิสต์ ผู้ค้ายาเสพติด และสิ่งที่เป็นอบายมุข
- การปกครองท้องถิ่น ส่งเสริมการกระจายอำนาจการปกครองจากส่วนกลางไปสู่ส่วนท้องถิ่น เพื่อให้ประชาชนมีส่วนร่วมแก้ปัญหาและพัฒนาท้องถิ่นของตนตามความต้องการและความเหมาะสม
- ปฏิรูประบบราชการให้มีประสิทธิภาพ และบริหารจัดการราชการอย่างคล่องตัว

3.2 นโยบายด้านเศรษฐกิจ

- เกษตรกรรม จะแก้ไขความยากจนของเกษตรกรโดยกำหนดการให้เกษตรกรมีที่ดินทำกิน เป็นของตนเองด้วยวิธีปฏิรูปและการจัดรูปที่ดิน ปรับปรุง แก้ไข หรือสร้างปัจจัยการผลิต เพื่อเพิ่มผลผลิตและลดต้นทุนการผลิต กำหนดระบบการผลิตให้มีคุณภาพและให้สัมพันธ์กับอุตสาหกรรมและพาณิชยกรรม
- อุตสาหกรรม จะพัฒนาอุตสาหกรรมขั้นพื้นฐาน อุตสาหกรรมเพื่อการส่งออก และอุตสาหกรรมที่เน้นหนักในการใช้แรงงานในประเทศ โดยการจัดระบบพัฒนาอุตสาหกรรมให้มีความต่อเนื่องให้ตรงและสัมพันธ์กับทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่ จะส่งเสริมและสนับสนุนการลงทุนโดยการอำนวยความสะดวกให้กับผู้ลงทุนทั้งในประเทศและจากต่างประเทศ
- พาณิชยกรรม จะช่วยให้ผู้ผลิตสามารถจำหน่ายผลผลิตและสินค้าได้ในราคาเป็นธรรม และให้ผู้บริโภคสามารถซื้อสินค้าที่จำเป็นแก่การดำรงชีพได้ในราคาที่สมควรและเป็นธรรม จะจัดองค์การการค้าต่างประเทศให้ทันสมัย

- คมนาคม จะเร่งรัดพัฒนาการคมนาคมเพื่อการส่งออก โดยการพัฒนาท่าเรือน้ำลึก ท่าอากาศยานระหว่างประเทศให้ทันสมัย ปรับปรุงระบบการสื่อสารให้มีประสิทธิภาพ

- การสหกรณ์ จะส่งเสริมอาชีพและฐานะของประชาชนด้วยเศรษฐกิจระบบสหกรณ์ โดยให้ประชาชนมีความรู้ความเข้าใจเศรษฐกิจสหกรณ์ด้วยการร่วมกันทำ ร่วมกันผลิต ร่วมกันขาย และร่วมกันซื้อให้ครบวงจรธุรกิจ

- การเงินและการคลัง จัดระบบการเงินและการคลังด้วยความรอบคอบ และให้เป็นไปด้วยความมั่นคง โดยรักษาค่าเงินบาทให้มั่นคง และจัดระบบภาษีอากรให้มีประสิทธิภาพ

3.3 นโยบายในด้านสังคม

- พัฒนาทรัพยากรบุคคลให้มีคุณภาพสูง โดยจัดตั้งสถาบันฝึกอบรมนิสัยจิตใจให้ยึดมั่นในศาสนา มีระเบียบวินัย มีความซื่อสัตย์ ขยัน เข้มแข็งอดทน พึ่งตนเองได้ และให้ความช่วยเหลือซึ่งกันและกัน

- การศึกษา ส่งเสริมให้ประชาชนได้มีโอกาสได้รับการศึกษาโดยทั่วหน้า และให้มีความรู้ในอาชีพตามสติปัญญา ความสามารถ และตรงกับความต้องการ โดยจัดการศึกษาและฝึกอบรมวิชาชีพให้เพียงพอทั่วประเทศ และจัดตั้งธนาคารหรือกองทุนเพื่อการศึกษาของประชาชน

- ปรับปรุงนโยบายทางการศึกษา ให้สัมพันธ์กันทุกระดับตั้งแต่ประถมมัธยม อาชีวะ ถึงอุดมศึกษา เพื่อแก้ปัญหาค่าสอบเข้าเรียนในชั้นต่างๆ ตลอดจนการสอบเข้าเรียนในมหาวิทยาลัยด้วยการจัดแบ่งสายการศึกษาให้เป็นระบบต่อเนื่อง จัดระบบและหลักสูตรการศึกษาให้ตรงกับความต้องการของประเทศ

- ผังเมือง จะดำเนินการปรับปรุงผังเมือง ทั้งเมืองหลวง เมืองหลัก และเมืองต่างๆ ให้เป็นไปตามวิชาการผังเมืองและการพัฒนาอย่างเคร่งครัด

- ขจัดความยากจน ความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจ ให้ประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศมีฐานะ เศรษฐกิจ เป็นชนชั้นกลาง
- การประกันสังคม ให้มีการจัดสวัสดิการและมาตรการความปลอดภัยแก่ผู้ใช้แรงงานโดยการประกันสังคม

3.4 นโยบายต่างประเทศ

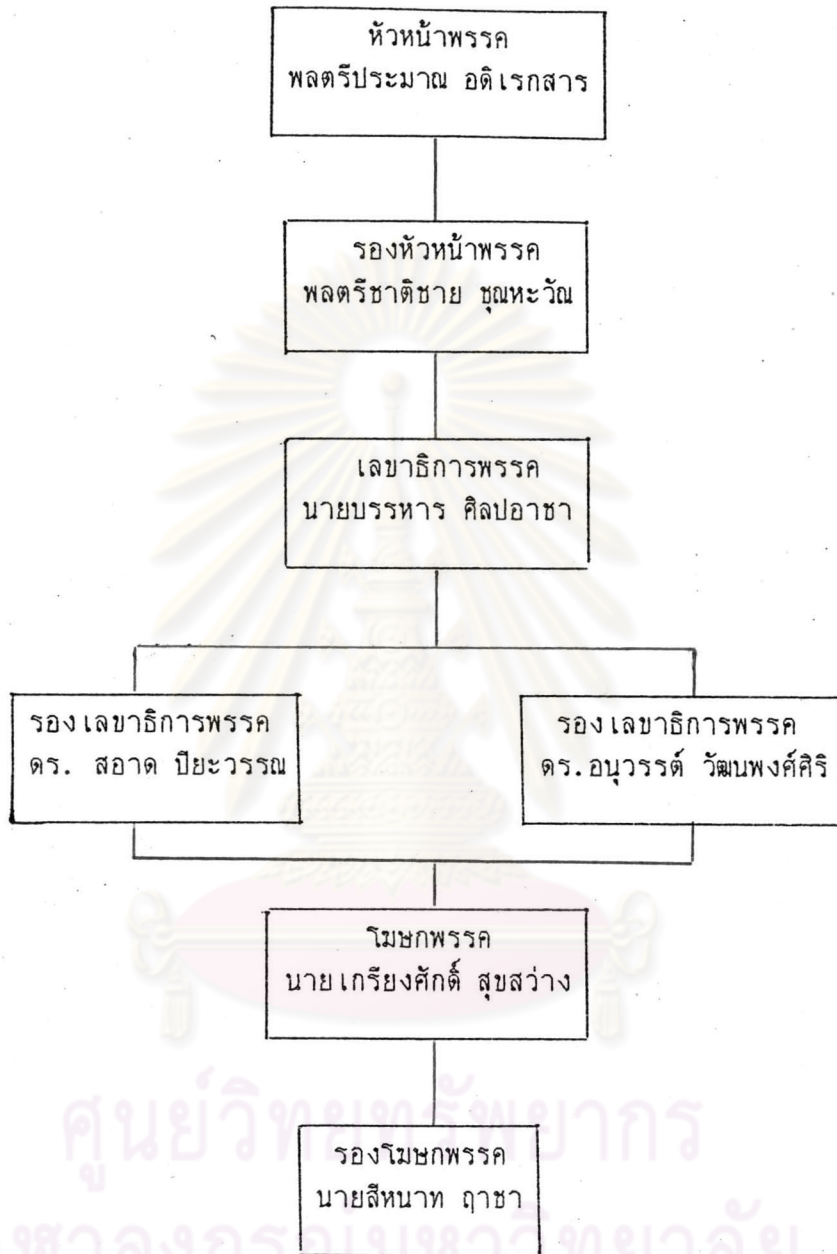
- ผู้กมิตรสัมพันธ์ในทางการค้าและทางการ เมืองทุกทุกประเทศที่เป็นมิตรร่วมมืออย่างใกล้ชิดกับประเทศสมาชิกสมาคมอาเซียน (ASEAN) ประเทศเพื่อนบ้านใกล้เคียงและปฏิบัติตามกฎบัตรสหประชาชาติ
- จัดดำเนินนโยบายต่างประเทศอย่างอิสระ โดยยึดมั่นในผลประโยชน์ของชาติตาม เป้าหมาย เศรษฐกิจและความมั่นคงของประเทศเป็นสำคัญ ดำเนินการค้าโดยไม่คำนึงถึงความแตกต่างในลัทธิการปกครอง หรือระบบ เศรษฐกิจสังคม

3.5 นโยบายด้านความมั่นคง

- เสริมสร้างกำลังกองทัพให้เข้มแข็ง พร้อมทั้งจะรบได้ทุกขณะ เพื่อป้องกันประเทศ โดยดำเนินการจัดสรรงบประมาณให้เพียงพอ
- ส่งเสริมให้ประชาชนช่วยกันป้องกันประเทศ โดยส่งเสริมกลุ่มพลังประชาชน เช่น อ.ส., ล.ส.ชบ., ทส,ปช. และ อพป. เป็นต้น ให้เป็นกำลังสนับสนุนกองทัพ

4. โครงสร้างคณะกรรมการบริหารพรรคชาติไทย ในปี 2525 (โปรดดูแผนภูมิที่ 4) โดยมีโครงสร้างคณะกรรมการบริหารพรรค ปี 2525 ดังนี้คือ

แผนภูมิที่ 4 แสดงโครงสร้างคณะกรรมการบริหารพรรคชาติไทย ปี 2525

ที่มา : เอกสารเผยแพร่พรรคชาติไทย, ประชุมตั้งพรรค 2525, หน้า 6

5. ผู้สมัครและผู้ที่ได้รับการเลือกตั้ง พรรคชาติไทยส่งผู้สมัครในการเลือกตั้งทั่วไป 18 เมษายน 2526 จำนวน 188 คน โดยแยกเป็น กรุงเทพฯ จำนวน 17 คน ภาคกลาง 48 คน ภาคอีสาน 72 คน ภาคเหนือ 33 คน และภาคใต้ 18 คน ครั้งนี้พรรคชาติไทยประสบความสำเร็จกว่าทุกครั้งที่เคยส่งผู้สมัครลงแข่งขัน รวมทั้งหมด 4 ครั้ง กล่าวคือ พรรคชาติไทยได้รับเลือกตั้งรวม 72 คน และภายหลังการเลือกตั้ง 4 วัน ส.ส. ที่ไม่สังกัดพรรค ซึ่งต้องเข้าสังกัดพรรคเพราะรัฐธรรมนูญสิ้นสุดการใช้บทเฉพาะกาล ได้เข้าสังกัดพรรคชาติไทยหลายคน ทำให้พรรคชาติไทยมี ส.ส. เพิ่มขึ้นเป็น 108 คน มากกว่าทุกพรรคการเมือง

ดังมีรายนาม ส.ส. ของพรรคชาติไทย ในตารางที่ 10 ดังนี้คือ

ตารางที่ 9 แสดงรายชื่อ ส.ส. พรรคชาติไทยในการเลือกตั้งทั่วไป 18 เมษายน 2526

ลำดับ	ชื่อ - สกุล	จากจังหวัด	หมายเหตุ
1	นายกมล จิระพันธุ์วาณิช	ลพบุรี	
2	นายกร ทัพพะรังสี	นครราชสีมา	
3	นายกิตติศักดิ์ หัตถสงเคราะห์	อุดรธานี	
4	นายเงิน บุญสุภา	สระบุรี	สมัครอิสระ
5	นายจรรยา วัฒนากร	ราชบุรี	พรรคสยามประชาธิปไตย
6	พล ต.ท. จำรัส มังคลารัตน์	กาญจนบุรี	สมัครอิสระ
7	นางจินดา อังสุโชติ	กาญจนบุรี	
8	นายจิระ มังคลรังษี	ราชบุรี	พรรคประชาไทย
9	นายเฉลิมยศ แสนวิเศษ	มุกดาหาร	พรรคสยามประชาธิปไตย
10	นายชวลิต วิเศษสิทธิกุล	อ่างทอง	
11	พล ท. ชาญ อังสุโชติ	กาญจนบุรี	
12	นายชาญชัย ปทุมารักษ์	นครปฐม	

ลำดับ	ชื่อ - สกุล	จากจังหวัด	หมายเหตุ
13	พล ต.ชาติชาย ชุณหะวัณ	นครราชสีมา	
14	นายชุมพล ศิลปอาชา	สุพรรณบุรี	
15	นายชูชีพ หาญสวัสดิ์	ปทุมธานี	
16	ร.ต.ท. เขาวริน ลัทธศักดิ์ศิริ	ราชบุรี	พรรคสยามประชาธิปไตย
17	นายเชาวลิต สุขสวัสดิ์	อุตรดิตถ์	พรรคสยามประชาธิปไตย
18	นายไชยวัฒน์ พรหมประสิทธิ์	หนองคาย	
19	พ.อ. ณรงค์ กิตติขจร	พระนครศรีอยุธยา	
20	นายดิเรก สกุนาธวงศ์	นครสวรรค์	สมัครอิสระ
21	นายดุสิต รังคสิริ	แพร่	สมัครอิสระ
22	นายเด่น ใต้มีนา	ปัตตานี	
23	นายต่อสู้อ ลัทธิกุล	บุรีรัมย์	
24	นายถาวร ไชยสุวรรณ	นราธิวาส	พรรคสยามประชาธิปไตย
25	จ.ส.อ. ทรงธรรม ปัญญาดี	เชียงราย	
26	นายทวีช กลิ่นประทุม	มหาสารคาม	
27	นายทวี ไกรคุปต์	ราชบุรี	หัวหน้าพรรคประชาไทย
28	นายทวีศักดิ์ อับดุลบุตร	ปัตตานี	พรรคสยามประชาธิปไตย
29	นายทศพล สังขทรัพย์	เลย	
30	นายทองปอนด์ สิทธิ เกษตร	พิจิตร	สมัครอิสระ
31	น.ท. ทินกร พันธุ์กระวี	พิษณุโลก	
32	นายเที่ยง คุณทรัพย์	ปัตตานี	พรรคสยามประชาธิปไตย
33	นายธีรวิทย์ คุณทรัพย์	ชัยภูมิ	
34	นายบัวม เศรษฐจันทร์	นครราชสีมา	สมัครอิสระ
35	นายนิยม วรปัญญา	ลพบุรี	

ลำดับ	ชื่อ - สกุล	จากจังหวัด	หมายเหตุ
36	นายบรรหาร ศิลปอาชา	สุพรรณบุรี	
37	นายบุญติด สุรประพจน์	สุรินทร์	
38	นายบุญธง สงฆ์ประชา	ชัยภูมิ	
39	นายบุญเอื้อ ประเสริฐสุวรรณ	สุพรรณบุรี	
40	นายประจวบ ไชยสาส์น	อุดรธานี	
41	นายประจัญ กกล้าผจญ	นครราชสีมา	
42	นายประทีป กรिताเวช	นครราชสีมา	
43	นายประเทือง วิจารณ์ปรีชา	พิษณุโลก	
44	นายประภัตร โปธสฤษ	สุพรรณบุรี	
45	นายประมวล สภาวสุ	พระนครศรีอยุธยา	
46	พล.ต. ประमाण อติเรกสาร	สระบุรี	
47	นายประยงค์ โมกขพันธ์	นครปฐม	
48	นายประสงค์ บุรณพงศ์	นครพนม	
49	นายประสานต์ บุญมี	นครปฐม	
50	นายประสาร ต้านกุล	นครราชสีมา	พรรคสยามประชาธิปไตย
51	นายประเสริฐ สุขวัฒน์	สมุทรปราการ	สมัครอิสระ
52	นายบองพล อติเรกสาร	สระบุรี	
53	นายปัญญา เกสรทอง	เพชรบูรณ์	พรรคสยามประชาธิปไตย
54	นายปิยะณัฐ วัชรภรณ์	ศรีสะเกษ	
55	นายเปรม มาลากุล ณ อยุธยา	อุดรดิตถ์	พรรคสยามประชาธิปไตย
56	นายผดุงศักดิ์ อุดมพิมพ์	มหาสารคาม	
57	สิบท้ารวจโทผอง เดชเสน	ยโสธร	
58	พ.อ. พล เรืองประเสริฐวิทย์	อุทัยธานี	หัวหน้าพรรคสยาม ประชาธิปไตย

ลำดับ	ชื่อ - สกุล	จากจังหวัด	หมายเหตุ
59	น.ส. พวงเล็ก ต้นบรรจง	พะเยา	
60	นายพ่ายพ กาญจนรัมย์	เชียงราย	
61	นายพิชิต ธีระรัชตานนท์	บุรีรัมย์	สมัครอิสระ
62	นายพิทักษ์ ศรีตะบุตร	หนองคาย	
63	นายพุทธ ประทุมถิ่น	ชัยภูมิ	
64	นายพูลสวัสดิ์ โทตระไวศยะ	อุบลราชธานี	พรรคสยามประชาธิปไตย
65	นายไพฑูรย์ เครือแก้ว ณ ลำพูน	ลำปาง	
66	นายไพโรจน์ เครือรัตน์	ศรีสะเกษ	
67	นายภิมุข อังกินันท์	เพชรบุรี	
68	นายมงคล จงสุทธนามณี	เชียงราย	
69	นายมนตรี ต่านไพบูลย์	ลำพูน	พรรคประเทศไทย
70	นายยุทธ อังกินันท์	เพชรบุรี	
71	นางยุพา อุดมศักดิ์	พิจิตร	สมัครอิสระ
72	นางลำพอง พิลาสมบัติ	นครราชสีมา	
73	นายเลิศ หงษ์ภักดี	นครราชสีมา	
74	นายวัฒนา อัสวเหม	สมุทรปราการ	สมัครอิสระ
75	นายวิเชียร เวชสวรรค์	อุดรธานี	
76	นายวิทยา เทียนทอง	ปราจีนบุรี	
77	นายวิเศษ ใจใหญ่	ประจวบคีรีขันธ์	
78	นายสกุล ศรีพรหม	นครราชสีมา	
79	นายสง่า วัชรภรณ์	ศรีสะเกษ	
80	นายสมชาย โกละโชติ	น่าน	
81	นายสมบัติ ศรีสุนทร	สุรินทร์	

ลำดับ	ชื่อ - สกุล	จากจังหวัด	หมายเหตุ
82	นายสมาน ตุมมะกาญจนะ	ปราจีนบุรี	
83	นายสวัสดิ์ คช เสนี	บุรีรัมย์	
84	นายสวัสดิ์ วงศ์ทวี	ลพบุรี	
85	นายสอาด ปิยวรรณ	ลำปาง	
86	นายสันติ ชัยวิรัตน์	ชัยภูมิ	พรรคประชากรไทย
87	นายสำเภา ประจวบเหมาะ	ประจวบคีรีขันธ์	
88	นายสำราญ เจตนาดี	นครราชสีมา	
89	นายสิทธิชัย บือราเฮง	นราธิวาส	พรรคสยามประชาธิปไตย
90	นายสีหนาท ฤาชา	ชัยภูมิ	
91	พล ต.ท. สืบ พงษ์สุวรรณ	สิงห์บุรี	
92	นายสุขุม เลาว์ณย์ศิริ	นครราชสีมา	
93	นายสุขน ชามพูนท	พิษณุโลก	
94	นางสุทิน ก๊กศรี	อุทัยธานี	สมัครอิสระ
95	นายสุทิน ใจจิต	ยโสธร	
96	นายสุนทร วิลาวลัย	ปราจีนบุรี	สมัครอิสระ
97	นายสุพรรณ สุปัญญา	อุดรธานี	พรรคสยามประชาธิปไตย
98	นายสุรพันธ์ ชินวัตร	เชียงใหม่	
99	นายเสถียร ธรรมสุริยะ	ศรีสะเกษ	
100	นายเสนาะ เทียนทอง	ปราจีนบุรี	
101	นายเสริมศักดิ์ การุญ	ระยอง	
102	นายอดุล ภูมิณรงค์	ยะลา	พรรคสยามประชาธิปไตย
103	นายอนุวรรตน์ วัฒนพงศ์ศิริ	บุรีรัมย์	
104	นายอนุวัฒน์ บัวพรหมมี	หนองคาย	

ลำดับ	ชื่อ - สกุล	จากจังหวัด	หมายเหตุ
105	นายอร่าม โฉ่หวัระ	ชัยภูมิ	
106	นางอาไพ ปัญญาดี	เชียงราย	
107	นายอุดมศักดิ์ ทังทอง	ประจวบคีรีขันธ์	
108	นายไพโรจน์ ตีระวานิช	บุรีรัมย์	

ที่มา : พรรคชาติไทย, ชาติไทย (ฉบับพิเศษ) (กรุงเทพฯ : ห.จ.ก. มิตรเจริญการพิมพ์, 2527), หน้า 11-14.

มนุษย์ วัฒนโกเมร, ข้อมูลพื้นฐานพรรคการเมืองปัจจุบัน และพรรคการเมืองกับการเลือกตั้งปี 2522-2529 (กรุงเทพฯ : ศูนย์การพิมพ์พลชัย, 2529), หน้า 255-275.

6. บทบาทในฐานะพรรคฝ่ายค้าน แม้ว่าพรรคชาติไทยจะมีเสียง ส.ส. มากที่สุดใน การเลือกตั้งครั้งนี้ แต่ก็ไม่ประสบความสำเร็จในการจัดตั้งรัฐบาล เพราะพรรคประชาธิปัตย์ พรรคกิจสังคม และพรรคประชากรไทย รวมกันจัดตั้งรัฐบาลได้สำเร็จ โดย พลเอกเปรม ติณสูลานนท์ ได้รับแต่งตั้งเป็นนายกรัฐมนตรีอีกครั้ง พรรคชาติไทยต้องทำหน้าที่เป็นฝ่ายค้านเป็น ครั้งที่สอง จากครั้งแรกที่เคยเป็นฝ่ายค้านรัฐบาลพลเอกเกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์ หลังการเลือกตั้ง ทั่วไปปี 2522 ครั้งนี้ พล.ต. ประमाण อติเรกสาร หัวหน้าพรรคชาติไทยได้รับพระบรมราชโองการ โปรดเกล้าโปรดกระหม่อมมาให้เป็นผู้นำฝ่ายค้าน เมื่อวันที่ 24 พฤษภาคม 2526²⁵ ซึ่งมีลักษณะ คล้ายกับพรรคฝ่ายค้านของพระบรมราชินีในอังกฤษ (Her Majesty's opposition party). นับเป็นพรรคการเมืองพรรคแรกของไทยที่ได้รับการโปรดเกล้าฯ เช่นนี้

²⁵ พรรคชาติไทย, ชาติไทย (ฉบับพิเศษ) (กรุงเทพฯ : หจก. เทพนมการพิมพ์, 2527), หน้า 26.

บทบาทที่สำคัญของพรรคชาติไทยในฐานะพรรคฝ่ายค้านที่สำคัญ ได้แก่

6.1 การเปิดอภิปรายไม่ไว้วางใจรัฐมนตรีในคณะรัฐบาล วันที่ 13 กรกฎาคม 2526 กรณีการขึ้นค่ารถไฟของนายสมัคร สุนทรเวช รัฐมนตรีว่าการกระทรวงคมนาคม

6.2 เปิดอภิปรายทั่วไปไม่ไว้วางใจรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย พล.อ. สิทธิ จิรโรจน์

6.3 เสนอให้มีการแก้ไขปัญหาราคาข้าวภายในประเทศ เนื่องจากราคาข้าวเปลือกราคาตกต่ำ และรัฐบาลไม่สามารถประกันราคาข้าวให้กับชาวนาได้

6.4 คัดค้านกฎหมายของรัฐบาลหลายฉบับ จนทำให้รัฐบาลแพ้การออกเสียง (Voting) ในสภา เมื่อปี พ.ศ. 2529 ซึ่งส่งผลให้ พลเอกเปรม ติณสูลานนท์ นายกรัฐมนตรี ต้องประกาศยุบสภาผู้แทนราษฎรและจัดให้มีการเลือกตั้งใหม่ในวันที่ 27 กรกฎาคม 2529

ในการเป็นพรรคฝ่ายค้าน พรรคชาติไทยมีผลงานในสภาดังตารางที่ 11 ดังนี้ คือ

ตารางที่ 10 แสดงผลงานในสภาของพรรคชาติไทยในรัฐบาลพลเอกเปรม ติณสูลานนท์ ปี 2526

ลำดับที่	เรื่อง	ผู้เสนอ	ผลการพิจารณา
1	ร่าง พ.ร.บ. ยา (ฉบับที่ ...) พ.ศ.	จ.ส.อ. ทรงธรรม ปัญญาดี	ไม่รับหลักการ
2	ร่าง พ.ร.บ. องค์การโทรศัพท์แห่งประเทศไทย (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2527	คณะรัฐมนตรี	เป็นกฎหมาย
3	ร่าง พ.ร.บ. วิทยาลัยครู (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2527	นายนิยม วรปัญญา	เป็นกฎหมาย
4	ร่าง พ.ร.บ. กำหนดวิทยฐานะผู้สำเร็จวิชาการพระพุทธศาสนา พ.ศ. 2527	นายนิยม วรปัญญา	เป็นกฎหมาย

ลำดับที่	เรื่อง	ผู้เสนอ	ผลการพิจารณา
5	ญัตติ เรื่อง ขอให้ตั้งคณะกรรมการ สามัญประจำสภา เพิ่มเติม	นายผดุงศักดิ์ อุดรพิมพ์	ขอลอน
6	ญัตติ เรื่อง ขอเปิดอภิปรายทั่วไปไม่ ไว้วางใจ ในรัฐมนตรีเป็นรายบุคคล ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย มาตรา 137	พลตรีประมาณ อติเรกสาร กับคณะ	
7	ญัตติด่วน เรื่องปัญหาเด็กนักเรียน ไม่มีที่เรียน	ร.ต.ท. เขาวริน ลัทธศักดิ์ศิริ กับคณะ	
8	ญัตติ เรื่อง กระทรวงศึกษาธิการ ประกาศขึ้นราคาหน่วยกิต และค่า บำรุงการที่มีนักศึกษาวิทยาลัยครูทั่ว ประเทศ	นายทวี ไกรคุปต์ กับคณะ	ประธานสภาฯ สั่งระงับ
9	ญัตติด่วน เรื่อง ขอให้พิจารณาลด ราคาน้ำมัน	ร.ต.ท. เขาวริน ลัทธศักดิ์ศิริ กับคณะ	
10	ญัตติด่วน เรื่องขอทราบว่ารัฐบาล จะจ่ายเงินค่าชดเชยอ้อยและสวน ทำไร่อ้อย	นายนิยม วรรณัญญา กับคณะ	
11	ญัตติด่วน เรื่อง ให้รัฐบาลลดอัตรา ดอกเบี้ยเงินกู้	นายนิยม วรรณัญญา กับคณะ	ประธานสภาฯ ให้ ตั้งเป็นกระทู้ถาม
12	ญัตติด่วน เรื่อง การประชุมคณะ กรรมาธิการในวันที่มีการประชุมสภา ผู้แทนราษฎร	นายสีหนาท ภาชา	
13	ร่างรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย แก้ไขเพิ่มเติมพุทธศักราช	นายปัญญา เกสรทอง กับคณะ	ตกไป

ลำดับที่	เรื่อง	ผู้เสนอ	ผลการพิจารณา
14	ร่าง พ.ร.บ. ตอนสภาพที่ดินอันเป็นป่าสงวนแห่งชาติ ซึ่งหมดสภาพเป็นป่าไม้ พ.ศ.....	นายนิยม วรปัญญา กับคณะ	ไม่รับหลักการ
15	ร่าง พ.ร.บ. แก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายที่ดิน (ฉบับที่ ...) พ.ศ.....	นายนิยม วรปัญญา กับคณะ	ไม่รับหลักการ
16	ร่าง พ.ร.บ. จราจรทางบก (ฉบับที่ ...) พ.ศ.....	นายทวี ไกรคุปต์	ไม่รับหลักการ
17	ร่าง พ.ร.บ. แก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายที่ดิน (ฉบับที่ ...) พ.ศ....	นายนิยม วรปัญญา	ไม่รับหลักการ
18	ร่าง พ.ร.บ. คณะสงฆ์ พ.ศ.....	นายนิยม วรปัญญา กับคณะ	ถอน
19	ร่าง พ.ร.บ. ความคุ้มครองฆ่า ขายโค กระบือ แพะ แกะ และสุกร (ฉบับที่...) พ.ศ.....	จ.ส.อ. ทรงธรรม ปัญญาดี	ถอน
20	ร่าง พ.ร.บ. การประกันราคาข้าวเปลือก พ.ศ.....	นายบุญติด สุระประพจน์	ไม่รับหลักการ
21	ร่าง พ.ร.บ. ระเบียบบริหารราชการกรุงเทพมหานคร พ.ศ.2528	นายชุมพล ศิลปอาชา	เป็นกฎหมาย
22	ร่าง พ.ร.บ. ระเบียบข้าราชการกรุงเทพมหานคร พ.ศ.2528	นายชุมพล ศิลปอาชา	เป็นกฎหมาย
23	ร่าง พ.ร.บ. จัดหางานและคุ้มครองคนหางาน พ.ศ. 2528	นางยุพา อุดมศักดิ์ กับคณะ	เป็นกฎหมาย
24	ร่าง พ.ร.บ. ประมง (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2528	นายบุญเชื้อ ประเสริฐสุวรรณ	เป็นกฎหมาย

ลำดับที่	เรื่อง	ผู้เสนอ	ผลการพิจารณา
25	ร่าง พ.ร.บ. รดยนต์ (ฉบับที่ 6) พ.ศ.2528	ร.ต.ท. เขาวริน ลัทธศักดิ์ศิริ กับคณะ	เป็นกฎหมาย
26	ยกเลิกคำสั่งของหัวหน้าคณะปฏิวัติ ที่ 31/2515	จ.ส.อ. ทรงธรรม บัญญาดี	นายกฯ ไม่รับรอง
27	ร่าง พ.ร.บ. รดยนต์ (ฉบับที่..) พ.ศ.....	นายสุขุม เลาว์ณย์ศิริ กับคณะ	รอการพิจารณา (คณะกรรมการ ร่วมกันพิจารณา เสร็จแล้ว)
28	ร่าง พ.ร.บ. จราจรทางบก (ฉบับที่..) พ.ศ.....	ร.ต.ท. เขาวริน ลัทธศักดิ์ศิริ และนายเชาวลิต สุขสวัสดิ์	รอการพิจารณา (คณะกรรมการร่วม กันพิจารณาเสร็จ แล้ว)
29	ร่าง พ.ร.บ. สุรนาริมมหาวิทยาลัย พ.ศ.....	พลตรีชาติชาย ชุณหะวัณ	อยู่ระหว่างการ พิจารณาของนายกฯ
30	ร่าง พ.ร.บ. แก้ไขเพิ่มเติมประกาศ ของคณะปฏิวัติฉบับที่ 216 ลงวันที่ 29 กันยายน พ.ศ. 2515 (ฉบับ ที่..) พ.ศ.....	พลตรีชาติชาย ชุณหะวัณ	อยู่ระหว่างการ พิจารณาของนายกฯ

ลำดับที่	เรื่อง	ผู้เสนอ	ผลการพิจารณา
31	ร่าง พ.ร.บ. โอนวิทยาลัยครู นครราชสีมา วิทยาลัยครูบุรีรัมย์ วิทยาลัยเทคโนโลยีนครราชสีมา วิทยาลัยเทคนิคชัยภูมิ วิทยาลัยเกษตรกรรมชัยภูมิ วิทยาลัยเกษตรกรรมสุรนารี กระทรวงศึกษาธิการ ไปสังกัดสุรนารี มหาวิทยาลัย พ.ศ.....	พลตรีชาติชาย ชุณหะวัณ	อยู่ระหว่างการพิจารณาของนายกฯ
32	ร่าง พ.ร.บ. โอนกิจการบริหาร บางส่วนของสำนักงานปลัดทบวง มหาวิทยาลัย และวิทยาลัยครู เทพสตรีลพบุรี กระทรวงศึกษาธิการไป เป็นของมหาวิทยาลัย พระนารายณ์ พ.ศ.....	นายบรรหาร ศิลปอาชา กับคณะ	อยู่ระหว่างการพิจารณานายกฯ
33	ร่าง พ.ร.บ. มหาวิทยาลัย พระนารายณ์ พ.ศ.....	นายบรรหาร ศิลปอาชา กับคณะ	อยู่ระหว่างการพิจารณาของนายกฯ
34	ร่าง พ.ร.บ. จัดตั้งจัดหัตถนคร เขื่อนชนันท์ กาบแก้วบัวบาน พ.ศ.....	นายสุพรรณ สุนัฒญา กับคณะ	อยู่ระหว่างการพิจารณาของนายกฯ
35	ร่าง พ.ร.บ. มหาวิทยาลัยศรีเทพ พ.ศ.....	พลตรีประมาณ อติเรกสาร กับคณะ	อยู่ระหว่างการพิจารณาของนายกฯ
36	ร่าง พ.ร.บ. ตั้งจังหวัดลำนารายณ์ พ.ศ.....	นายนิยม วรปัญญา กับคณะ	อยู่ระหว่างการพิจารณาของนายกฯ

ลำดับที่	เรื่อง	ผู้เสนอ	ผลการพิจารณา
37	ร่าง พ.ร.บ. แก้ไขเพิ่มเติมประกาศ นายสอาด ปิยวรรณ ของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 216 ลงวันที่ 29 กันยายน พ.ศ. 2515 (ฉบับที่..) พ.ศ.....	นายสอาด ปิยวรรณ	"
38	ร่าง พ.ร.บ. มหาวิทยาลัยสมเด็จ นายนิยม วรปัญญา พระนารายณ์ พ.ศ.....	นายนิยม วรปัญญา	"
39	ร่าง พ.ร.บ. โภกกิจการบริหารส่วน นายนิยม วรปัญญา ของสำนักงานปลัดทบวง ทบวง มหาวิทยาลัย และของกรมการฝึกหัด ครู กระทรวงศึกษาธิการไป เป็นของ มหาวิทยาลัย สมเด็จพระนารายณ์ ทบวงมหาวิทยาลัย พ.ศ.....	นายนิยม วรปัญญา	"
40	ร่าง พ.ร.บ. จัดตั้งธนาคารเพื่อการ นายสอาด ปิยวรรณ ศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.....	นายสอาด ปิยวรรณ	อยู่ในระหว่างการ พิจารณาของนายกฯ
41	ร่าง พ.ร.บ. จัดตั้งศาลจังหวัดที่ นายต่อสู ลัทธกุล อำเภอนางรอง จังหวัดบุรีรัมย์ พ.ศ.....	นายต่อสู ลัทธกุล	"
42	ร่าง พ.ร.บ. เงินช่วยเหลือประชาชน นายบุญติด สุระประพจน์ ผู้ช่วยเหลือราชการ พ.ศ.....	นายบุญติด สุระประพจน์	"
43	ร่าง พ.ร.บ. ส่งเสริมการลงทุน นายนิยม วรปัญญา กับ (ฉบับที่...) พ.ศ..... คณะ	นายนิยม วรปัญญา	"
44	ร่าง พ.ร.บ. แก้ไขเพิ่มเติมประมวล นายสอาด ปิยวรรณ รัษฎากร (ฉบับที่...) พ.ศ.....	นายสอาด ปิยวรรณ	"

ลำดับที่	เรื่อง	ผู้เสนอ	ผลการพิจารณา
45	ร่าง พ.ร.บ. ป่าไม้ (ฉบับที่ ...) พ.ศ.	นายมนตรี ด่านไพบูลย์	"
46	ร่าง พ.ร.บ. เงินค่าตอบแทนกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน แพทย์ประจำตำบล สारวัดร กำนันและผู้ใหญ่บ้าน พ.ศ.	นายนิยม วรรณัญญา กับคณะ	"
47	ร่าง พ.ร.บ. ลักษณะปกครองท้องที่ (ฉบับที่...) พ.ศ.	นายนิยม วรรณัญญา กับคณะ	"
48	ร่าง พ.ร.บ. ตั้งจังหวัดนารายณ์ เทพบุรี พ.ศ.	นายนิยม วรรณัญญา กับคณะ	"
49	ร่าง พ.ร.บ. ประทับราคาพืชผลการ เกษตร พ.ศ.	นายบุญติด สุระประพจน์	"
50	ร่าง พ.ร.บ. มหาวิทยาลัยนเรศวร พ.ศ.	นาวาอากาศโท ทินกร พันธุ์กระวี กับคณะ	"
51	ร่าง พ.ร.บ. โอนกิจการบริหารบาง ส่วนของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ทบวงมหาวิทยาลัย ไปเป็นของ มหาวิทยาลัยนเรศวร ทบวงมหาวิทยาลัย พ.ศ.	นาวาอากาศโท ทินกร พันธุ์กระวี	"
52	ร่าง พ.ร.บ. การประมง (ฉบับที่..) พ.ศ.	นางยุพา อุดมศักดิ์	อยู่ระหว่างการ พิจารณาของนายกฯ
53	ร่าง พ.ร.บ. รถยนต์ (ฉบับที่..) พ.ศ.	นายนิยม วรรณัญญา กับคณะ	"
54	ร่าง พ.ร.บ. การชลประทานย่อย พ.ศ.	"	"

ลำดับที่	เรื่อง	ผู้เสนอ	ผลการพิจารณา
55	ร่าง พ.ร.บ. มหาวิทยาลัยมหจุฬา ลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ.....	"	"
56	ร่าง พ.ร.บ. มหาวิทยาลัยมหากฎ ราชวิทยาลัย พ.ศ.....	"	"
57	ร่าง พ.ร.บ. การขนส่งทางบก (ฉบับ ที่...) พ.ศ.....	"	"
58	ร่าง พ.ร.บ. ยกเลิกประกาศของคณะ ปฏิวัติฉบับที่ 101 ลงวันที่ 14 มีนาคม พ.ศ. 2515 พ.ศ.....	นายบุญติด สุรประพจน์	"
59	ร่าง พ.ร.บ. ประกันภัยพืชผลทางการ เกษตร พ.ศ.....	นายนิยม วรปัญญา กับคณะ	"
60	ร่าง พ.ร.บ. หนังสือเดินทาง พ.ศ.	นายนิยม วรปัญญา กับคณะ	"
61	ร่าง พ.ร.บ. วิธีการงบประมาณ (ฉบับที่...) พ.ศ.....	นายประเทือง วิจารณ์ปรีชา และนายปัญญา เกสรทอง	"
62	ร่าง พ.ร.บ. เงินนิตยภัตของสงฆ์ พ.ศ.....	นายนิยม วรปัญญา กับคณะ	"
63	ร่าง พ.ร.บ. ยกเลิกประกาศของคณะ ปฏิวัติฉบับที่ 101 ลงวันที่ 14 มีนาคม พ.ศ.2515 พ.ศ.....	นายบุญติด สุรประพจน์	"
64	ร่าง พ.ร.บ. สภาเกษตรกร พ.ศ...	นายนิยม วรปัญญา	"
65	ร่าง พ.ร.บ. สถานคาสิน พ.ศ....	นายนิยม วรปัญญา กับคณะ	"
66	ร่าง พ.ร.บ. องค์การบริหารส่วน จังหวัด พ.ศ.....	นายเสริมศักดิ์ การุญ	"

ลำดับที่	เรื่อง	ผู้เสนอ	ผลการพิจารณา
67	ร่าง พ.ร.บ. สถานีวิทยาโทรทัศน์ รัฐสภา พ.ศ.....	นายบุญติด สุระประพจน์	"
68	ร่าง พ.ร.บ. การปฏิญาณตนของ ข้าราชการพนักงานส่วนท้องถิ่นและ พนักงานรัฐวิสาหกิจ พ.ศ.....	นายนิยม วรปัญญา กับคณะ	รอการพิจารณาใน วาระที่ 1
69	ร่าง พ.ร.บ. คู่ครองอำนาจคณะ กรรมธิการ สภาผู้แทนราษฎร พ.ศ.....	นายสอาด ปิยวรรณ	"
70	ร่าง พ.ร.บ. แก้ไขเพิ่มเติมประกาศ ของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 103 ลงวันที่ 16 มีนาคม พ.ศ.2515 พ.ศ.....	นางยุพา อุดมศักดิ์ กับคณะ	"
71	ร่าง พ.ร.บ. แก้ไขเพิ่มเติมประมวล กฎหมายอาญา (ฉบับที่....) พ.ศ....	นายนิยม วรปัญญา กับคณะ	"
72	ร่าง พ.ร.บ. แก้ไขเพิ่มเติมประมวล กฎหมายอาญา (ฉบับที่..) พ.ศ.....	นางสาวพวงเล็ก ดันบรรจง	"
73	ร่าง พ.ร.บ. จราจรทางบก (ฉบับที่) พ.ศ.....	นายนิยม วรปัญญา กับคณะ	"
74	ร่าง พ.ร.บ. รดยนต์ (ฉบับที่..) พ.ศ.....	นายนิยม วรปัญญา กับคณะ	"
75	ร่าง พ.ร.บ. รดยนต์ (ฉบับที่..) พ.ศ..... (ม. 21 ทวิ)	"	"
76	ร่าง พ.ร.บ. รดยนต์ (ฉบับที่..) พ.ศ..... (ม.4)	"	"

ลำดับที่	เรื่อง	ผู้เสนอ	ผลการพิจารณา
77	ร่าง พ.ร.บ. แก้ไขเพิ่มเติมประมวล กฎหมายอาญา (ฉบับที่..) พ.ศ.... (ม.147,34)	"	"
78	ร่าง พ.ร.บ. แก้ไขเพิ่มเติมประมวล กฎหมายอาญา (ฉบับที่..) พ.ศ..... (ม.295, 296, 297, 298, 299)	"	"
79	ร่าง พ.ร.บ. ให้เอกชนลงทุนสร้างทาง หลวง พ.ศ.....	"	"
80	ร่าง พ.ร.บ. การชลประทานหลวง (ฉบับที่..) พ.ศ.....	นายมนตรี ด่านไพบูลย์	"
81	ร่าง พ.ร.บ. ปราบการค้าประเวณี พ.ศ.....	นางยุพา อุดมศักดิ์ กับคณะ	"
82	ร่าง พ.ร.บ. บัตรประจำตัวประชาชน (ฉบับที่..) พ.ศ.....	นายบุญติด สุระประพจน์	รอการพิจารณาใน วาระที่ 1
83	ร่าง พ.ร.บ. จราจรทางบก (ฉบับที่..) พ.ศ.....	นายบุญติด สุระประพจน์	"
84	ร่าง พ.ร.บ. แก้ไขเพิ่มเติมประมวล กฎหมายอาญา (ฉบับที่..) พ.ศ.... (ม. 19, 277 ทวิ)	นายสีหนาท ภาษา	"
85	ร่าง พ.ร.บ. บังคับและปราบปราม การทุจริต และประพฤติมิชอบในวงราชการ (ฉบับที่...) พ.ศ.....	นายประเทือง วิจารณ์ปรีชา	"
86	ร่าง พ.ร.บ. ป่าไม้ (ฉบับที่..) พ.ศ.....	นายประเทือง วิจารณ์ปรีชา	"

ลำดับที่	เรื่อง	ผู้เสนอ	ผลการพิจารณา
87	ร่าง พ.ร.บ. ข้าราชการฝ่ายรัฐสภา (ฉบับที่...) พ.ศ.....	นายนิยม วรปัญญา	รอการพิจารณา ในวาระที่ 1
88	ร่าง พ.ร.บ. ยา (ฉบับที่..) พ.ศ...	นายนิยม วรปัญญา กับคณะ	"
89	ร่าง พ.ร.บ. ควบคุมการประกอบโรคศิลป์ (ฉบับที่..) พ.ศ.....	นายบุญเอื้อ ประเสริฐสุวรรณ (คณะรัฐมนตรี)	รอการพิจารณา ในวาระ 2-3
90	ร่าง พ.ร.บ. ยกเลิกคำสั่งของคณะปฏิรูปการปกครองแผ่นดิน ฉบับที่ 42 ลงวันที่ 21 ตุลาคม พ.ศ.2519 พ.ศ.....	นายทวี ไกรคุปต์	"
91	ร่าง พ.ร.บ. ว่าด้วยสภาพตำบล พ.ศ...	นายนิยม วรปัญญา	"
92	ร่าง พ.ร.บ. แก้ไขเพิ่มเติมของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 216 ลงวันที่ 26 กันยายน พ.ศ. 2515 (ฉบับที่..) พ.ศ.....	นายบรรหาร ศิลปอาชา กับคณะ	รอบรรจุระเบียบ วาระประชุม
93	ร่าง พ.ร.บ. แก้ไขเพิ่มเติมประกาศของคณะปฏิวัติฉบับที่ 216 ลงวันที่ 29	พลตรีประมาณ อดิเรกสาร กับคณะ	"
94	ร่าง พ.ร.บ. แก้ไขเพิ่มเติมประกาศของคณะปฏิวัติฉบับที่ 216 ลงวันที่ 29 กันยายน พ.ศ. 2515 (ฉบับที่..) พ.ศ.....	นายนิยม วรปัญญา	"
95	ร่าง พ.ร.บ. แก้ไขเพิ่มเติมประกาศของคณะปฏิวัติฉบับที่ 216 ลงวันที่ 29 กันยายน พ.ศ.2515 (ฉบับที่..) พ.ศ.....	นายสอาด ปิยวรรณ	"

ลำดับที่	เรื่อง	ผู้เสนอ	ผลการพิจารณา
96	ร่าง พ.ร.บ. แก้ไขเพิ่มเติมประกาศของ จ.ส.อ. ทรงธรรม คณะปฏิวัติ ฉบับที่ 216 ลงวันที่ 29 กันยายน พ.ศ. 2515 (ฉบับที่.....) พ.ศ.....	บัญชาติ	รอบรรจุม เียบ วาระประชุม
97	ร่าง พ.ร.บ. แก้ไขเพิ่มเติมประกาศของ คณะปฏิวัติ ฉบับที่ 216 ลงวันที่ 29 กันยายน พ.ศ.2515 (ฉบับที่.....) พ.ศ.....	นาวาอากาศโท ทินกร พันธุ์กระวี กับคณะ	รอบรรจุม เียบ วาระประชุม
98	ผู้ติดตาม เรื่อง ขอให้ตั้งกรรมการ ไปพิจารณาเรื่องลาวเข้ามายึดครอง ดินแดนไทย ที่จังหวัดอุตรดิตถ์ 3 หมู่บ้าน	นายนิยม วรปัญญา กับ คณะ	ผู้เสนอขอถอน
99	ผู้ติดตาม เรื่อง ขอให้นัดประชุมสภาผู้แทน ราษฎรในวันพุธที่ 20 และวันพุธที่ 27 มิถุนายน 2527	นายบุญเฮื้อ ประเสริฐสุวรรณ	
100	ผู้ติดตาม เรื่อง ขอเปิดอภิปรายทั่วไป เพื่อ ลงมติไม่ไว้วางใจรัฐมนตรีเป็นราย บุคคล ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักร จักรไทย มาตรา 137	พลตรีประมาณ อติเรกสาร กับคณะ	ที่ประชุมลงมติให้ ความไว้วางใจ
101	ผู้ติดตาม เรื่อง ขอเปิดอภิปรายทั่วไป ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2521 มาตรา 137	พลตรีประมาณ อติเรกสาร กับคณะ	ตกไป (ผู้เสนอไม่ ครบตามรัฐธรรมนูญ)
102	ผู้ติดตาม เรื่อง เปิดอภิปรายทั่วไปไม่ไว้ วางใจนายกรัฐมนตรีตามรัฐธรรมนูญ แห่งราชอาณาจักรไทย มาตรา 137	พลตรีประมาณ อติเรกสาร กับคณะ	ผู้เสนอไม่ครบ

ลำดับที่	เรื่อง	ผู้เสนอ	ผลการพิจารณา
103	ผู้ตติ เรื่อง ำให้พิจารณาผลการตีความ ตามรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2521 มาตรา 137	จ.ส.อ. ทรงธรรม บัญญัติ	ผู้ตติขอเปิด คงมีผลอยู่
104	ผู้ตติด้วน เรื่องการจำกัดสินเชื่อนาคาร พาณิชย์	จ.ส.อ. ทรงธรรม บัญญัติ	
105	ผู้ตติด้วน เรื่องขอให้รัฐสภาตีความตาม รัฐธรรมนูญ มาตรา 141	นายปิยะนัฐ วัชรภรณ์	รัฐสภามีอำนาจตีความ รัฐธรรมนูญ
106	ผู้ตติด้วน เรื่องขอให้สภากำหนดวันประชุม อย่างน้อย สัปดาห์ละ 2 วัน	นายบุญติด สุระประพจน์	ที่ประชุมไม่เห็นชอบ ด้วย
107	การกำหนดประชุมสภาผู้แทนราษฎรทาง วิทยุกระจายเสียง	นายเสริมศักดิ์ การุญ	
108	ผู้ตติด้วน เรื่องขอให้รัฐบาลแก้ไขปัญหา ราคาข้าวเปลือกตกต่ำ	นายชาญชัย ปทุมารักษ์	เสร็จไป
109	ผู้ตติด้วน เรื่องข้าวเปลือกขายไม่ได้ตาม ราคาที่รัฐบาลกำหนด	จ.ส.อ. ทรงธรรม บัญญัติ	"
110	ผู้ตติด้วน เรื่องการแก้ปัญหาราคาข้าว เปลือกช่วยชาวไร่ ชาวนา	นายนิยม วรปัญญา	"
111	ผู้ตติด้วน เรื่องขอให้รัฐบาลช่วยเหลือ ชาวนา ตั้งแต่ต้นฤดูการทำนา	นายเสริมศักดิ์ การุญ กับ คณะ	"
112	ผู้ตติ เรื่อง ขอให้สภาตั้งคณะกรรมการ วิสามัญ เพื่อพิจารณาสอบสวนปัญหาการ ฉุดคร่าอาจารย์ เด็กหญิงและหญิงสาวเพื่อ ค้าประเวณี	ร.ต.ท. เขาวริน ลัทธศักดิ์ศิริ	ไม่ควรตั้งคณะ กรรมการ

ลำดับที่	เรื่อง	ผู้เสนอ	ผลการพิจารณา
113	ผู้ตติ เรื่อง การขายน้ำตาลทรายให้แก่ ตลาดโลก ในฤดูกาลผลิต ปี พ.ศ. 2525-2526	นายทวี ไกรคุปต์	เสร็จไป
114	ผู้ตติ เรื่อง ขอให้สภาตั้งคณะกรรมการ วิสามัญ พิจารณาศึกษา เรื่องการขาดคลอง เพื่อการขนส่งทางเรือ เดินสมุทร เพื่อเป็น ทางตรงติดต่อระหว่างประเทศ	นายนิยม วรปัญญา กับ	ตกไป
115	ผู้ตติด่วน เรื่องขอให้สภาตั้งกรรมการ วิสามัญพิจารณาโครงการก่อสร้างสนาม บินหนองงูเห่า	นายนิยม วรปัญญา กับ	ไม่ควรตั้ง กรรมการ
116	ผู้ตติด่วน เรื่องทหาร เขมรเข้ามาปล้น ทรัพย์ราษฎร	นายบุญติด สุระประพจน์	เสร็จไป
117	ผู้ตติ เรื่องขอให้สภาผู้แทนราษฎรลงมติ ประณามพฤติกรรมบ่อนทำลายสถาบัน สภาผู้แทนราษฎร	พลตรีประมาธ อติเรกสาร	เสร็จไป
118	ผู้ตติด่วน เรื่องขอให้ควบคุมสถาน บริการ (ดิสโกเทค)	นายบุญติด สุระประพจน์	ประธานฯ สั่งระงับ
119	ผู้ตติขอเปิดอภิปรายทั่วไป เพื่อลงมติ ไม่ไว้วางใจ นายกรัฐมนตรี กับ รัฐมนตรีเป็นรายบุคคล	พลตรีประมาธ อติเรกสาร กับคณะ	ไม่ชอบด้วยบทบัญญัติ ของรัฐธรรมนูญ
120	ผู้ตติด่วน เรื่องขอให้สภากำหนดวันประชุม อย่างน้อยสัปดาห์ละ 2 วัน	นายบุญติด สุระประพจน์	เป็นผู้ตติด่วน
121	ผู้ตติด่วน เรื่องรัฐบาลกำหนดโควต้ามัน สำปะหลัง	จ. ส. อ. ทรงธรรม ปัญญาดี	อนุญาตให้เป็นผู้ตติ ด่วน

ลำดับที่	เรื่อง	ผู้เสนอ	ผลการพิจารณา
122	ผู้ติดตาม เรื่องการเรียกเก็บเงินค่าสิทธิ การจำหน่ายสุรา ของโรงงานสุราบาง ยี่ขัน	นายประทีป กรिताเวช และนายสุทิน ใจจิตร	ให้ผ่านระเบียบวาระ นี้ไป
123	ผู้ติดตาม เรื่องความล้มเหลวในการ บริหารการเงินและการคลังของรัฐบาล	พลตรีประมาณอดิเรกสาร กับคณะ	ผู้เสนอขอถอน
124	ผู้ติดตาม เรื่อง ขอให้ตั้งกรรมการวิสามัญ พิจารณาแก้ปัญหา การทำเหมืองแร่ และ การส่งสินแร่ไปจำหน่ายต่างประเทศเพื่อ ลดดุลการค้า	นายนิยม วรปัญญากับคณะ	ที่ประชุมลงมติไม่ตั้ง กรรมการฯ
125	ผู้ติดตาม เรื่องการตีความตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 194 (6)	พันเอกพล เรืองประเสริฐ วิทย์	ผู้เสนอผู้ติดตามไม่อยู่ใน ที่ประชุมจึงทำให้ ผู้ติดตามนี้ต้องตกไป
127	ผู้ติดตามกรณีการจับกุมผู้ต้องหาฐาน มีการกระทำความผิดเป็นคอมมิวนิสต์	พลตรีประมาณ อดิเรกสาร กับคณะ	ผู้เสนอ เสนอในที่ ประชุมและสภามติ ให้พิจารณาได้
128	ผู้ติดตาม เรื่องระเบียบว่าด้วยการซื้อขาย ด้วยเงินงบประมาณของกระทรวง สาธารณสุข	นายประทีป กรिताเวช กับคณะ	ให้ตั้งเป็นกระทู้ถาม
129	ผู้ติดตาม เรื่อง ปัญหาความเดือดร้อน ของชาวนาและผลกระทบต่อชาวนา	นายนิยม วรปัญญา	ไม่เป็นผู้ติดตาม
130	ผู้ติดตาม เรื่องความเดือดร้อนของประชาชน ผู้ใช้น้ำมัน เชื้อเพลิง และน้ำมันหล่อลื่น	นายนิยม วรปัญญา	ไม่เป็นผู้ติดตาม
131	ผู้ติดตาม เรื่องความเดือดร้อนของชาวไร่ ในการประกอบอาชีพหลายประการ	นายนิยม วรปัญญา	ไม่เป็นผู้ติดตาม

ลำดับที่	เรื่อง	ผู้เสนอ	ผลการพิจารณา
132	ยุติคดีว่าน เรื่อง ฯพณ ฯ นายกรัฐมนตรี ไปเจริญสัมพันธไมตรีสร้างความสัมพันธ์ ระหว่างประเทศ	นายนิยม วรปัญญา	ส่งให้รัฐบาลตาม ข้อฯ 20
133	ยุติคดีว่าน เรื่อง ปัญหาความคับคั่งในเมือง หลวง	นายนิยม วรปัญญา กับคณะ	ส่งให้รัฐบาลชี้แจง ตามข้อฯ 20
134	ยุติคดีว่านมาก เรื่อง การสร้างสนามบิน พาณิชย์	นายนิยม วรปัญญา กับคณะ	ส่งให้รัฐบาลชี้แจง ข้อฯ 20
135	ยุติคดีว่าน เรื่อง การแก้ปัญหาภาวะเงิน ตึง	นายนิยม วรปัญญา กับคณะ	ส่งให้รัฐบาลตาม ข้อฯ 20
136	ยุติคดีว่าน เรื่อง ปัญหาขาดแคลนน้ำและ ภาวะฝนแล้ง	นายนิยม วรปัญญา กับคณะ	ส่งให้รัฐบาลตาม ข้อฯ 20
137	ยุติคดีว่าน เรื่อง การแก้ปัญหาราคาข้าว โหด ถ้าว ฝ่าย มั่นสำปะหลัง และอ้อย ช่วยเกษตรกร	นายนิยม วรปัญญา กับคณะ	ส่งให้รัฐบาลชี้แจง ข้อฯ 20
138	ยุติคดีว่าน เรื่อง ตึกแตกกีดกันทำลายพืช	นายนิยม วรปัญญา กับคณะ	ส่งให้รัฐบาลตาม ข้อฯ 20
139	ยุติคดีว่านมาก เรื่อง คนงานไทยไปรับ จ้างแรงงานต่างประเทศและรับจ้าง เหมืองงานต่างประเทศ	นายนิยม วรปัญญา กับคณะ	ส่งให้รัฐบาลชี้แจง ข้อฯ 20
140	ยุติคดีว่านมาก เรื่อง การขนส่งทางรถไฟ	นายนิยม วรปัญญา	ส่งให้รัฐบาลตาม ข้อฯ 20
141	ยุติคดีว่าน เรื่อง การใช้เครื่องคอมพิวเตอร์ ควบคุมการจราจรในกรุงเทพ	"	ส่งให้รัฐบาลชี้แจง ตามข้อฯ 20

ลำดับที่	เรื่อง	ผู้เสนอ	ผลการพิจารณา
142	ผู้ติดตัวนมาก เรื่อง การตัดไม้ทำลายป่า และการปลูกป่า	นายนิยม วรปัญญา	ส่งให้รัฐบาลชี้แจง ข้อฯ 20
143	ผู้ติดตัวนมาก เรื่อง ความไม่ปลอดภัยในชีวิต และทรัพย์สิน	"	"
144	ผู้ติด เรื่อง โรงฆ่าสัตว์	นายนิยม วรปัญญา (และนาย เปรม มาลากุล ณ อยุธยา)	"
145	ผู้ติด เรื่อง ขอบให้มีโกดังเก็บสินค้าอยู่ตามชายฝั่งทะเล	นายนิยม วรปัญญา และนายเปรม มาลากุล ณ อยุธยา	"
146	ผู้ติดตัวนมาก เรื่อง เงินค่าตอบแทนกานันผู้ใหญ่บ้าน	นายนิยม วรปัญญา กับ คณะ	"
147	ผู้ติดตัวนมา เรื่อง ขอบให้ฮอตก.และอคส.สร้างโกดังฝั่งแม่น้ำป่าสัก แม่น้ำเจ้าพระยา	นายนิยม วรปัญญา กับ คณะ	"
148	ผู้ติดตัวน เรื่อง ให้ชาวเขาเผ่าต่างๆ ซึ่งอยู่ในเขตไทย ได้สัญชาติไทย	นายนิยม วรปัญญา กับ คณะ	"
149	ผู้ติดตัวน เรื่อง การส่งเสริมการเกษตร	นายนิยม วรปัญญา กับ คณะ	"
150	ผู้ติดตัวน เรื่อง ให้การไฟฟ้าขยายเขตช่วยราษฎรในชนบทที่ยากจนโดยไม่ต้องเงินสมทบ	นายนิยม วรปัญญา กับ คณะ	"

ลำดับที่	เรื่อง	ผู้เสนอ	ผลการพิจารณา
151	ผู้ติดตาม เรื่อง การรับจดทะเบียนเสีย ภาษียานพาหนะที่สังกัดกรมตำรวจ สมควร ให้จดทะเบียนภาษีที่อำเภอ กิ่งอำเภอ เพื่อให้ความสะดวกแก่ราษฎร	นายนิยม วรปัญญา กับคณะ	ส่งให้รัฐบาลชี้แจง ตามข้อฯ 20
152	ผู้ติดตาม เรื่อง ให้พิจารณาการรับจด ทะเบียนรถเกษตรกร (รถอีแต๋น)	"	"
153	ผู้ติดตามมาก เรื่อง การพิจารณาลดราคา น้ำมัน	"	"
154	ผู้ติดตามมาก เรื่อง ให้รัฐบาลพิจารณาลด อัตราดอกเบี้ย	นายนิยม วรปัญญา กับ คณะ	ส่งให้รัฐบาลตาม ข้อฯ 20
155	ผู้ติดตาม เรื่อง ให้ปราบปลาปิ้งยาและปลาอื่นา ที่เป็นภัยต่อมนุษย์และสัตว์	นายนิยม วรปัญญา กับ คณะ	"
156	ผู้ติดตาม เรื่อง การเผยแพร่ปล่อยพันธุ์ปลา	"	"
157	ผู้ติดตาม เรื่อง ให้เอกชนรับจ้างเหมาะสมถนน เป็นเงินผ่อนจากรัฐบาลได้	"	"
158	ผู้ติดตาม เรื่อง ให้ธนาคารลดอัตราดอกเบี้ยเงินกู้ ให้แก่ผู้กู้เงิน	"	"
159	ผู้ติดตาม เรื่อง ขอให้ลดราคาน้ำมันเชื้อเพลิง	"	"
160	ผู้ติดตาม เรื่อง ให้เอกชนหรือหน่วยงานของ รัฐบาลลงทุนสร้างถนนเก็บค่าผ่านทาง เช่น องค์การบริหารส่วนจังหวัด เทศบาล สุขาภิ บาล เมืองพัทยา กรุงเทพมหานคร	"	"
161	ผู้ติดตาม เรื่อง ขอให้รัฐบาลเร่งสร้างเขื่อน ยางกันแม่น้ำชีและแม่น้ำมูล	นายสุขุม เลาว์ฉัยศิริ กับ คณะ	"

ลำดับที่	เรื่อง	ผู้เสนอ	ผลการพิจารณา
162	ญัตติ เรื่อง การคัดเลือกข้าราชการตำรวจ ชั้นประทวนเพื่อบรรจุเป็นข้าราชการตำรวจ ชั้นสัญญาบัตร	นายบุญติด สุระประพจน์	"
163	ญัตติ เรื่อง ปัญหาหนี้ครูทั่วประเทศ กับคณะ	นายอนุวรรตน์ วัฒนพงศ์ศิริ	"
164	ญัตติ เรื่อง ราษฎรเดือนร้อนเพราะราคาข้าว โหดตกต่ำ	นายนิยม วรปัญญา กับ คณะ	"
165	ญัตติ เรื่อง การปลอมปนเมล็ดพันธุ์ปอ	นายบุญติด สุระประพจน์	"
166	ญัตติ เรื่อง ขอให้สภาตั้งคณะกรรมการวิสามัญ พิจารณาการรวมไฟฟ้าฝ่ายผลิต การไฟฟ้า ส่วนภูมิภาค และการไฟฟ้านครหลวง เข้าด้วยกัน	นายนิยม วรปัญญา	ตกไป เนื่องจากยุบ สภาในชั้นบรรจุ ระเบียบวาระ
167	ญัตติ เรื่อง ขอให้สภาตั้งคณะกรรมการ วิสามัญ เพื่อศึกษาการส่งเสริมอุตสาหกรรม ขนาดย่อม	นายนิยม วรปัญญา	ตกไป เนื่องจากยุบ สภาในชั้นบรรจุ ระเบียบวาระ
168	ญัตติ เรื่อง ขอให้สภาตั้งคณะกรรมการวิสามัญ เพื่อพิจารณาการขุดลอกแม่น้ำเจ้าพระยา เพื่อขนส่งทางน้ำ ลดต้นทุนการผลิต	นายนิยม วรปัญญา กับคณะ	"
168	ญัตติด่วน เรื่องตั้งคณะกรรมการพิจารณา ส่งเสริมการจัดการศึกษาของเอกชนซึ่งมี ความสำคัญต่อเศรษฐกิจของประเทศไทยมาก	นายนิยม วรปัญญา กับคณะ	"
169	ญัตติ เรื่อง ขอให้สภาตั้งคณะกรรมการ วิสามัญพิจารณาส่งเสริมการท่องเที่ยว	นายนิยม วรปัญญา	"

ลำดับที่	เรื่อง	ผู้เสนอ	ผลการพิจารณา
170	ญัตติ เรื่อง ขอให้สภาตั้งคณะกรรมการวิสามัญ พิจารณาศึกษาการสร้างท่าเรือน้ำลึกเดินทะเล	นายนิยม วรปัญญา	"
171	ญัตติ เรื่อง ขอให้สภาตั้งคณะกรรมการ วิสามัญศึกษาการส่งเสริมให้เอกชนสร้าง ต่อเรือและซ่อมเรือ	นายนิยม วรปัญญา	"
172	ญัตติ เรื่อง ตั้งคณะกรรมการวิสามัญพิจารณา สำรวจแหล่งน้ำจากแม่น้ำป่าสัก แม่น้ำชี หรือ แม่น้ำอื่น ๆ เพื่อสร้างพลังงานไฟฟ้าและน้ำการ เกษตร	"	"
173	ญัตติด่วน เรื่อง ให้สภาตั้งกรรมการวิสามัญ ไปพิจารณาเกี่ยวกับการยกเลิกป่าสงวน อ. ชัยบาดาล โศกสภารอง ศรีเทพ วิเชียรบุรี บ่าเหน็จณรงค์ เทพสถิต	นายนิยม กับคณะ	"
174	ญัตติ เรื่อง ขอให้สภาตั้งคณะกรรมการ วิสามัญพิจารณาศึกษาปัญหาชนกลุ่มน้อยและชาว เขาเผ่าต่างๆ	นายนิยม วรปัญญา	"
175	ญัตติด่วน เรื่อง ขอให้ตั้งคณะกรรมการวิสามัญ พิจารณาขุดคลอง แม่น้ำโขงมาเชื่อมยอดแม่น้ำ ป่าสัก และสร้างเขื่อน 6 ตอน เพื่อประโยชน์ ในการสร้างพลังงานไฟฟ้า และการเกษตร เลี้ยงสัตว์สวนครัว	นายนิยม วรปัญญา	"
176	ญัตติ เรื่อง ขอให้ตั้งคณะกรรมการวิสามัญศึกษา เรื่องครู ถูกลักพาตัว	นายนิยม วรปัญญา	ตกไปเนื่องจาก ยุบสภาในชั้นบรรจุ ระเบียบวาระ

ลำดับที่	เรื่อง	ผู้เสนอ	ผลการพิจารณา
177	ผู้ตัดเรื่อง คณะกรรมาธิการพิจารณาแก้ปัญหา และป้องกันน้ำท่วมกรุงเทพฯ	"	"
178	ผู้ตัดเรื่อง ๑. หังดนำข่าวหรือบทความหนังสือ พิมพ์อ่านทางสถานีวิทยุ	นายประทีป กรिताเวช	บรรจุเป็นผู้ตัด ธรรมดาให้รัฐบาล ชี้แจงในสภา
179	ผู้ตัดด่วนเรื่อง ขอให้สภาประกาศชมเชยพลเอก เทียนชัย ศิริสัมพันธ์	นายนิยม วรรณัญญา กับคณะ	ตกไป เนื่องจาก ยุบสภาในชั้นบรรจุ ระเบียบวาระ
180	ผู้ตัดด่วน เรื่อง ขอให้รัฐบาลชี้แจงกรณีราคา ข้าวโพดตกต่ำ	นายนิยม วรรณัญญา	"
181	ผู้ตัดด่วน เรื่อง การลดราคาน้ำมันภายใน ประเทศให้ เป็นไปตามสัดส่วนราคาน้ำมันใน ตลาดโลก	"	"
182	ผู้ตัดด่วน เรื่อง ความเดือดร้อนของชาวนา	พลตรีประมาณ อดิเรกสาร	"
183	ผู้ตัดด่วน เรื่อง บัณฑิตครูว่างงาน	พลตรีประมาณ อดิเรกสาร	"
184	ผู้ตัดเรื่อง ขอให้เปลี่ยนระเบียบวาระประชุม	นายปิยะนัฐ วัชรารักษ์ เสร็จไป	
185	ผู้ตัดด่วน เรื่อง ขอให้เพิ่มวันประชุมสภาผู้ แทนราษฎร	นายบุญติดิต์ สรุประพจน์	

ที่มา : งานผู้ตัด กองการประชุม สำนักงานเลขาธิการรัฐสภา

บทบาทของพรรคชาติไทยในการเลือกตั้งทั่วไป 27 กรกฎาคม 2529

1. ผู้สมัครรับเลือกตั้งและผู้ที่ได้รับการเลือกตั้ง หลังการยุบสภาผู้แทนราษฎรแล้ว สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในสังกัดพรรคชาติไทยได้แยกตัวออกไปตั้งพรรคใหม่ และไปเข้าสังกัดพรรคอื่นบ้าง เช่น พ.อ.พล เริงประเสริฐวิทย์ นายทวี ไกรคุปต์ ซึ่งยุบพรรคเดิมเข้ากับพรรคชาติไทยหลังการเลือกตั้งปี 2526 เป็นต้นมา อย่างไรก็ตามพรรคชาติไทยก็พยายามรวบรวมสมาชิกที่เป็นอดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรภายในพรรคส่วนใหญ่ไว้ และสามารถดึงเอาอดีต ส.ส. จากพรรคอื่นมาร่วมด้วยหลายคน ในการเลือกตั้งครั้งนี้พรรคชาติไทยส่งผู้สมัครรวม 249 คน โดยแยกเป็นกรุงเทพฯ จำนวน 6 คน ภาคกลาง 64 คน ภาคอีสาน 105 คน ภาคเหนือ 49 คน และภาคใต้ 25 คน ปรากฏว่าพรรคชาติไทยได้รับการเลือกตั้ง 63 คน ดังมีรายละเอียดในตารางที่ 12 ดังนี้ คือ

ตารางที่ 11 แสดงรายชื่อ ส.ส. พรรคชาติไทยในการเลือกตั้งทั่วไป 27 กรกฎาคม 2529

ลำดับ	ชื่อ - สกุล	จากจังหวัด	หมายเหตุ
1	พ.อ. ประจักษ์ สว่างจิตร	กรุงเทพมหานคร	เขตเลือกตั้งที่ 7
2	พล.ต.ท. จำรัส มังคลารัตน์	กาญจนบุรี	
3	นายบุญธง สงฆ์ประชา	ชัยนาท	
4	จ.ส.อ. อนันต์ สุขสันต์	ชัยนาท	
5	นายสรารุณ นิยมทรัพย์	นครปฐม	
6	นายชาญชัย ปทุมารักษ์	นครปฐม	
7	นายชูชีพ หาญสวัสดิ์	ปทุมธานี	
8	นายชูชาติ หาญสวัสดิ์	ปทุมธานี	
9	นางวาณี หาญสวัสดิ์	ปทุมธานี	
10	นายสำเภา ประจวบเหมาะ	ประจวบคีรีขันธ์	
11	นายอุดมศักดิ์ ทังทอง	ประจวบคีรีขันธ์	

ลำดับ	ชื่อ - สกุล	จากจังหวัด	หมายเหตุ
12	นายเสนาะ เทียนทอง	ปราจีนบุรี	
13	นายบุรินทร์ หิรัญบุรณะ	ปราจีนบุรี	
14	นายวิทยา เทียนทอง	ปราจีนบุรี	
15	นายประมวล สภาวาส	พระนครศรีอยุธยา	
16	นายสรอรรถ กลิ่นประทุม	ราชบุรี	
17	นายจิระ มังคลรังษี	ราชบุรี	
18	นายทวีช กลิ่นประทุม	ราชบุรี	
19	ร.ต.ท. เขาวริน ลัทธศักดิ์ศิริ	ราชบุรี	
20	นายกมล จิรพันธ์วานิช	ลพบุรี	
21	นายนิยม วรปัญญา	ลพบุรี	
22	พลโท เอนก บุรยถิ	ลพบุรี	
23	พล ต. ประมาณ อติเรกसार	สระบุรี	
24	นายบัญญัติ วงศ์ประยูร	สระบุรี	
25	นายบรรหาร ศิลปอาชา	สุพรรณบุรี	
26	นายบุญเชื้อ ประ เสริฐสุวรรณ	สุพรรณบุรี	
27	นายชุมพล ศิลปอาชา	สุพรรณบุรี	
28	นายประภัทร โปธสุธน	สุพรรณบุรี	
29	นายสมศักดิ์ ปรีศนันทกุล	อ่างทอง	
30	นายนิพนธ์ วิสิษฐยุทธศาสตร์	อ่างทอง	
31	นายภิมุข อังกินันท์	เพชรบุรี	
32	นายยุทธ อังกินันท์	เพชรบุรี	
33	นายอร่าม โฉ่หิวัระ	ชัยภูมิ	
35	นายประสงค์ บุรณพงศ์	นครพนม	
36	นายวีรवार สิทธิธรรม	นครพนม	

ลำดับ	ชื่อ - สกุล	จากจังหวัด	หมายเหตุ
37	พล ต. ชาดิชาย ชุณหะวัณ	นครราชสีมา	
38	พ.ต. เทอดฤทธิ์ บุญฤทธิ์	นครราชสีมา	
39	ว่าที่ ร.ต. วิชัย จิตรพิทักษ์	นครราชสีมา	
40	นายสกุล ศรีพรหม	นครราชสีมา	
41	นายเลิศ หงษ์ภักดี	นครราชสีมา	
42	นายกร ทัพพะรังสี	นครราชสีมา	
43	นายวิรัช รัตนเศรษฐ์	นครราชสีมา	
44	นายสุขุม เลาวัญย์ศิริ	นครราชสีมา	
45	นายกอร์ปศักดิ์ สภาวสุ	นครราชสีมา	
46	นายวุฒินันท์ พงศ์อารยะ	บุรีรัมย์	
47	นายต่อสู้อ์ ลัทธีกุล	บุรีรัมย์	
48	นายไพโรจน์ เกรือรัตน์	ศรีสะเกษ	
49	นายบุญเกิด นาคดี	สุรินทร์	
50	นายทรงยศ รามสูตร	หนองคาย	
51	นายไชยวัฒน์ พรหมประสิทธิ์	หนองคาย	
52	น.ส. พูนสุข โลหะโชติ	น่าน	
53	นางพวงเล็ก บุญเชียง	พะเยา	
54	นางยุพา อุดมศักดิ์	พิจิตร	
55	นายสุชน ชามพูนท	พิษณุโลก	
56	นายประเทือง วิจารณ์ปรีชา	พิษณุโลก	
57	นายวีระ บัทมสิริวัฒน์	พิษณุโลก	
58	นายสอาด ปิยวรรณ	ลำปาง	
59	นายประทวน รมยานนท์	เชียงราย	
60	นายสุรพันธ์ ชินวัตร	เชียงใหม่	

ลำดับ	ชื่อ - สกุล	จากจังหวัด	หมายเหตุ
61	นายบัญญัติ เกสรทอง	เพชรบูรณ์	
62	นายดุสิต รังคสิริ	แพร่	
63	นายวิเศษ ใจใหญ่	ประจวบคีรีขันธ์	

ที่มา : มนุษย์ วัฒนโกเมร, ข้อมูลพื้นฐานพรรคการเมืองปัจจุบันและพรรคการเมืองกับการเลือกตั้งปี 2522-2529 (กรุงเทพฯ : ศูนย์การพิมพ์พลชัย, 2529), หน้า 423-443.

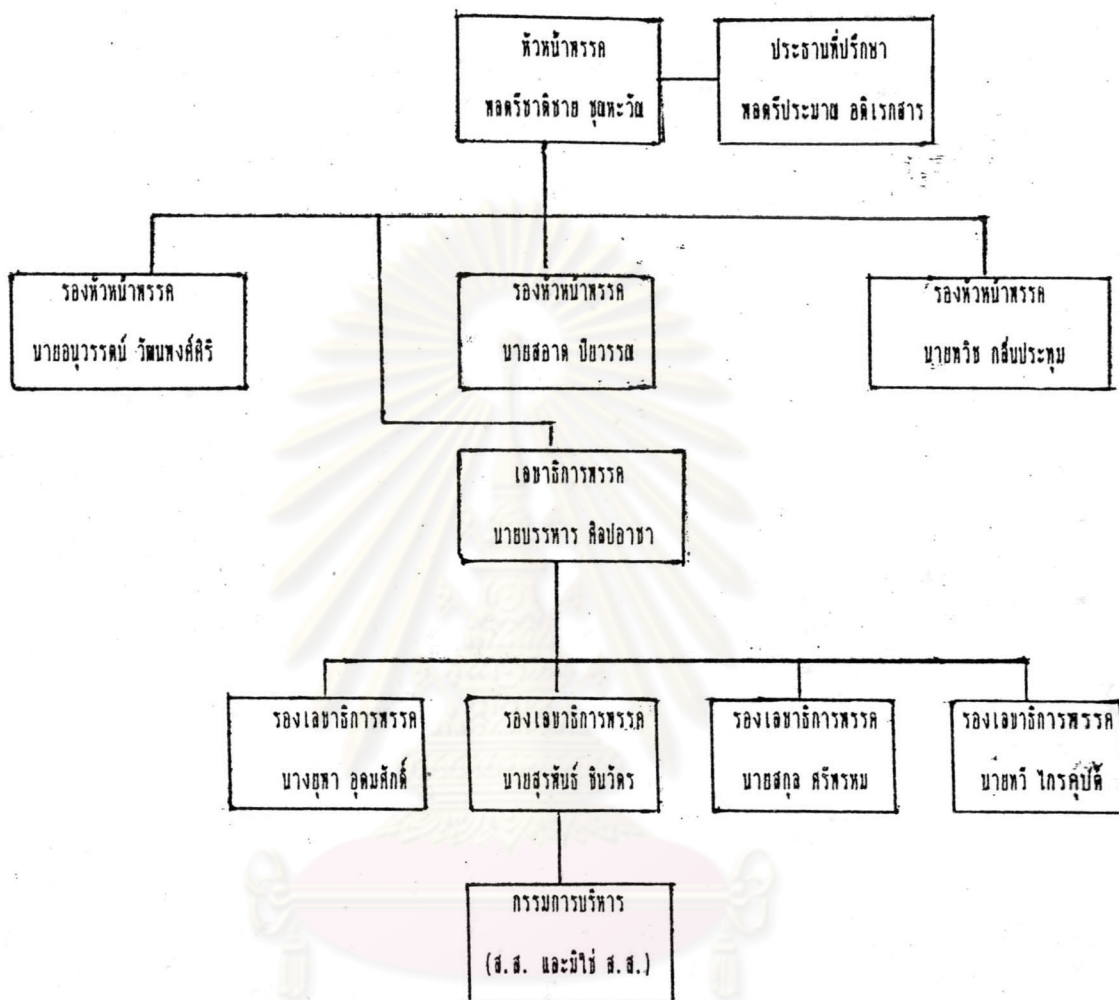
2. บทบาททางการเมืองหลังการเลือกตั้ง

ก่อนการเลือกตั้งครั้งนี้พรรคชาติไทยมีการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญประการหนึ่งคือ ตำแหน่งหัวหน้าพรรค โดย พล ต. ชชาติชาย ชุณหะวัณ ขึ้นเป็นหัวหน้าพรรคแทน พล ต. ประมาณ อติเรกสาร ซึ่งออกจากตำแหน่งหัวหน้าพรรค เป็นประธานที่ปรึกษาพรรคเมื่อวันที่ 24 มิถุนายน 2529 ความเปลี่ยนแปลงดังกล่าวมีสาเหตุมาจากการไม่ประสบผลสำเร็จในการจัดตั้งรัฐบาลหลังการเลือกตั้งทั่วไปปี 2526 จนทำให้ต้องเป็นฝ่ายค้านหลายปีประการหนึ่งและอีกประการหนึ่ง เนื่องจากมีสมาชิกใหม่เข้ามาสังกัดพรรคจำนวนมากขึ้น ซึ่งสมาชิกใหม่ดังกล่าวจะเข้ามาโดยการทาบทามของผู้นำพรรคหลายคน และมักเข้ามาสังกัดในกลุ่มของผู้ที่ทาบทามด้วย ซึ่งได้แก่ กลุ่มของ พล ต. ประมาณ อติเรกสาร หัวหน้าพรรคคนเดิม กลุ่มของ พล ต. ชชาติชาย ชุณหะวัณ หัวหน้าพรรคใหม่ และกลุ่มของ นายบรรหาร ศิลปอาชา เลขาธิการพรรค เป็นต้น²⁴ (โปรดดูโครงสร้างคณะกรรมการบริหารพรรคชาติไทย ปี 2529 ในแผนภูมิที่ 5)

²⁴ บุชรธรรม เอ็คสุวีเกษม, "ความแตกแยกภายในพรรคการเมืองไทย : ศึกษาเปรียบเทียบพรรคประชาธิปัตย์ พรรคกิจประชาคม และพรรคชาติไทย"

(วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต, ภาควิชาการปกครอง บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2531), หน้า 124-128.

แผนภูมิที่ 5 แสดงโครงสร้างคณะกรรมการบริหารพรรคชาติไทย ปี 2529

นายธนา เลี้ยวบุรินทร์	นายประมวล สภาวสุ	นายสมบูรณ์ เล้าวัฒนศิริ	นายอุดม วิทวัสธินันท์	นายประจวบ ไชยสาส์น
นายสุชน ชามพูนท	นายชัชชีพ หาญสวัสดิ์	นายปิยะ เกสรทอง	นายพานิช สัมภวคุปต์	นายวัฒนา อีฮวงเหม
นายเลิศ หงษ์ภักดิ์	นายเสนาะ เทียนทอง	นายถาวร ไชยสุวรรณ	นายทวี ศรีสุคนธ์	พล.ต.ท. จำรัส มังคลาวัณย์
พล.ต.ท. สืบ พงษ์สุวรรณ	นายไพโรจน์ เจริญรัตน์	นายไพบุลย์ พานิชวิระ	นายสมชัย ฤกษ์วารักษ์	พล.ต.ท. ส่ง่า กิตติขจร
นายสวัสดิ์ วงศ์ศิริ	นางสาวพวงเล็ก คันทรรจง	นายธรรมมา ชินสุภาวจนะ	จ.ส.อ. ทรงธรรม บัญชาติ	พล.อ. ประกอบ ประชुरโรคราช
นายเด่น วิเศษมินา	นายเดช บุญทอง			

ที่มา : มนุษย์ วัฒนโกเมร, ข้อมูลพื้นฐานพรรคการเมืองปัจจุบัน และพรรคการเมืองกับการเลือกตั้งปี 2522-2529 (กรุงเทพฯ : ศูนย์การพิมพ์พลชัย, 2529

หลังการเลือกตั้งพรรคชาติไทยได้เข้าร่วมจัดตั้งรัฐบาลอีกครั้งหนึ่งกับพรรคอื่น ๆ คือ พรรคประชาธิปัตย์ พรรคกิจสังคม และพรรคราษฎร โดยมี พลเอกเปรม ติณสูลานนท์ เป็นนายกรัฐมนตรี ผู้นำคนสำคัญของพรรคชาติไทยซึ่งเข้ารับตำแหน่งรัฐมนตรีในคณะรัฐบาลประกอบด้วย

1. พลตรีชาติชาย ชุณหะวัณ เป็นรองนายกรัฐมนตรี
2. นายประมวล สภาวสุ เป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงอุตสาหกรรม
3. นายบรรหาร ศิลปอาชา เป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงคมนาคม
4. นายเสนาะ เทียนทอง เป็นรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงเกษตร

และสหกรณ์

5. นายชูชีพ หาญสวัสดิ์ เป็นรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงพาณิชย์
6. นายประทวน ร่มยานนท์ เป็นรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงเกษตร และสหกรณ์ เป็นต้น

รัฐบาลชุดนี้เริ่มบริหารประเทศตั้งแต่วันที่ 11 สิงหาคม 2529 แต่ก็เกิดกรณีความขัดแย้งภายในพรรคประชาธิปัตย์ ซึ่งเป็นพรรคที่มี ส.ส. มากที่สุดในบรรดาพรรคการเมืองด้วยกัน จนนำไปสู่การยุบสภาผู้แทนราษฎรอีกครั้งเมื่อวันที่ 29 เมษายน 2531 และกำหนดให้มีการเลือกตั้งทั่วไปใหม่ในวันที่ 24 กรกฎาคม 2531

โดยทั่วไปแล้วคณะรัฐมนตรีของพรรคชาติไทยในรัฐบาลชุดนี้ และสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของพรรคสามารถปฏิบัติงานตามตำแหน่งหน้าที่ด้วยความเรียบร้อยและราบรื่นพอสมควร ยกเว้น กรณีนายบรรหาร ศิลปอาชา รัฐมนตรีว่าการกระทรวงคมนาคม ได้ถูกพรรคฝ่ายค้านขอเปิดอภิปรายทั่วไปไม่ไว้วางใจในเดือนตุลาคม แต่ก็ได้รับคะแนนเสียงไว้วางใจจากสภาผู้แทนราษฎร

ในการเข้าร่วมรัฐบาลครั้งนี้ พรรคชาติไทยมีผลงานในสภาดังรายละเอียดในตารางที่ 12 ดังนี้คือ

ตารางที่ 12 แสดงผลงานในสภาของพรรคชาติไทยในฐานะผู้นำพรรคฝ่ายค้านในรัฐบาลพลเอกเปรม ติณสูลานนท์ ปี 2529

ลำดับที่	เรื่อง	ผู้เสนอ	ผลการพิจารณา
1	ร่าง พ.ร.บ. จราจรทางบก (ฉบับที่ 3) พ.ศ.2529	ร.ต.ท. เขาวริน ลัทธศักดิ์ศิริ กับคณะ	เป็นกฎหมาย
2	ร่าง พ.ร.บ. การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ.	นายปัญญา เกสรทอง กับคณะ	ขอถอน
3	พระราชกำหนดแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติรถยนต์ พ.ศ. 2522 พ.ศ.2529	คณะรัฐมนตรี	ไม่อนุมัติ
4	ร่างรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่...) พุทธศักราช	ร.ต.ท. เขาวริน ลัทธศักดิ์ศิริ (และนายฉลาด วงฉัตร)	ไม่รับหลักการเพราะคะแนนเสียงน้อยกว่ากึ่งหนึ่งของจำนวนสมาชิกทั้งสองสภา
5	ร่าง พ.ร.บ. โอนกิจการบริหาร บางส่วน ของกรมตำรวจ กระทรวงมหาดไทย ไปเป็นของกรทการขนส่งทางบกกระทรวงคมนาคม (ฉบับแรก) พ.ศ.2530	คณะรัฐมนตรี	เป็นกฎหมาย
6	ร่าง พ.ร.บ. รถยนต์ (ฉบับที่ 8) พ.ศ.2530	คณะรัฐมนตรี	เป็นกฎหมาย
7	ร่าง พ.ร.บ. การทำอากาศยาน แห่งประเทศไทย (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2530	คณะรัฐมนตรี	เป็นกฎหมาย

ลำดับที่	เรื่อง	ผู้เสนอ	ผลการพิจารณา
8	ร่าง พ.ร.บ. การรถไฟแห่งประเทศไทย (ฉบับที่ 5) พ.ศ.2530	คณะรัฐมนตรี	เป็นกฎหมาย
9	ร่าง พ.ร.บ. แก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายอาญา (ฉบับที่ 9) พ.ศ.2530	นางพวงเล็ก บุญเชียง	เป็นกฎหมาย
10	ร่าง พ.ร.บ. แก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ (ฉบับที่...) พ.ศ.....	นายนิยม วรปัญญา กับคณะ	ขอถอน
11	ร่าง พ.ร.บ. จราจรทางบก (ฉบับที่...) พ.ศ.....	นายนิยม วรปัญญา กับคณะ	ขอถอน
12	ร่าง พ.ร.บ. แก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายอาญา (ฉบับที่...) พ.ศ.....	นายนิยม วรปัญญา กับคณะ	ขอถอน
13	ร่าง พ.ร.บ. แก้ไขเพิ่มเติมประกาศของคณะปฏิวัติฉบับที่ 295 ลงวันที่ 28 พฤศจิกายน พ.ศ.2515 (ฉบับที่...) พ.ศ.....	นายนิยม วรปัญญา กับคณะ	ขอถอน
14	ร่าง พ.ร.บ. รถยนต์ (ฉบับที่..) พ.ศ.....	นายนิยม วรปัญญา และ พลโทเอนก บุญยถิ	ขอถอน
15	ร่าง พ.ร.บ. แก้ไขเพิ่มเติมประกาศของคณะปฏิวัติฉบับที่ 326 ลงวันที่ 13 ธันวาคม พ.ศ. 2515 พ.ศ.....	นายประเทือง วิจารณ์ปรีชา กับคณะ	ขอถอน

ลำดับที่	เรื่อง	ผู้เสนอ	ผลการพิจารณา
15	ร่าง พ.ร.บ. เครื่องกระสุนปืน วัตถุระเบิดดอกไม้เพลิง และสิ่ง สิ่งเทียมอาวุธปืน (ฉบับที่..) พ.ศ.....	ร.ต.ท. เขาวริน กับคณะ ลัทธศักดิ์ศิริ	ตกไป
16	ร่าง พ.ร.บ. แก้ไขเพิ่มเติม ประมวลกฎหมายอาญา (ฉบับ ที่..) พ.ศ.....	ร.ต.ท. เขาวริน ลัทธศักดิ์ศิริ	ตกไป
17	ร่าง พ.ร.บ. ตั้งจังหวัดบึงกาฬ พ.ศ.....	นายไชยวัฒน์ พรหมประสิทธิ์	เป็นร่างพ.ร.บ. เกี่ยวกับการเงิน ซึ่งนายฯไม่ให้
18	ร่าง พ.ร.บ. โอนกิจการบริหาร บางส่วนของกรมการฝึกหัดครู กระทรวงศึกษาธิการ และสำนัก งานปลัดทบวง ทบวงมหาวิทยาลัย ไปเป็นของมหาวิทยาลัยนครสวรรค์ พ.ศ.....	นายสกล ศรีพรหม กับคณะ	คำรับรอง
19	ร่าง พ.ร.บ. มหาวิทยาลัยลพบุรี พ.ศ.....	นายนิยม วรปัญญา กับคณะ เป็นผู้เสนอ	"
20	ร่าง พ.ร.บ. โอนกิจการบริหาร ส่วนของสำนักงานปลัดทบวง ทบวง มหาวิทยาลัย และของกรมการฝึก หัดครู กระทรวงศึกษาธิการไปเป็น ของมหาวิทยาลัยลพบุรี ทบวง มหาวิทยาลัย พ.ศ.....	นายนิยม วรปัญญา กับคณะ	"

ลำดับที่	เรื่อง	ผู้เสนอ	ผลการพิจารณา
21	ร่าง พ.ร.บ. มหาวิทยาลัยนคร- ราชสีมา พ.ศ.....	นายสกุล ศรีพรหม กับคณะ	"
22	ร่าง พ.ร.บ. โอนกิจการบริหาร ส่วนของสำนักงานปลัดทบวง ทบวง มหาวิทยาลัย ไป เป็นของมหาวิทยาลัย นครราชสีมา ทบวงมหาวิทยาลัย พ.ศ.....	นายสกุล ศรีพรหม กับคณะ	เป็นร่างพ.ร.บ. เกี่ยวด้วยการเงิน ซึ่งนายฯ ไม่ให้ คำรับรอง
23	ร่าง พ.ร.บ. จัดตั้งศาล จังหวัดที่ อำเภอบึงกาฬ จังหวัดหนองคาย พ.ศ.....	นายไชยวัฒน์ พรหมประสิทธิ์	"
24	ร่าง พ.ร.บ. จัดตั้งศาลจังหวัดที่ อำเภอนางรอง จังหวัดบุรีรัมย์ พ.ศ.....	นายวุฒินันท์ พงศ์อารยะ และ	"
25	ร่าง พ.ร.บ. จัดตั้งศาลจังหวัดที่ ตำบล ลำนารายณ์ อำเภอชัยบาดาล นายนิยม วรปัญญา จังหวัดลพบุรี พ.ศ.....	พลโทเอนก บุญยดี และ	"
26	ร่าง พ.ร.บ. จัดตั้งศาลคดีเด็กและ เยาวชน จังหวัดลพบุรี พ.ศ.....	นายนิยม วรปัญญา กับคณะ	"
27	ร่าง พ.ร.บ. ตั้งจังหวัดนางรอง พ.ศ.....	นายวุฒินันท์ พงศ์อารยะ และนายต่อสู ลัทธิกุล	"
28	ร่าง พ.ร.บ. ว่าด้วย วินัยตำรวจ (ฉบับที่..) พ.ศ.....	ร.ต.ท. เขาวริน ลัทธศักดิ์ศิริ กับคณะ	"
29	ร่าง พ.ร.บ. ลักษณะปกครองท้องที่ (ฉบับที่..) พ.ศ.....	นายนิยม วรปัญญา กับคณะ	"

ลำดับที่	เรื่อง	ผู้เสนอ	ผลการพิจารณา
30	ร่าง พ.ร.บ. ลักษณะปกครองท้องที่ นายสรายุทธ นิยมทรัพย์ (ฉบับที่..) พ.ศ..... (เพิ่มเติม กับคณะ ตอบแทนให้กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน รวมทั้ง ให้มีสิทธิ์เบิกค่าใช้จ่าย และใช้ สวัสดิการอย่างอื่น)		เป็นร่าง พ.ร.บ. เกี่ยวข้องกับเงิน ซึ่งนายกฯ ไม่ให้ คำรับรอง
31	ร่าง พ.ร.บ. เงินประจำตำแหน่ง นายชาญชัย ปทุมารักษ์ และประโยชน์ตอบแทนอย่างอื่นของ สมาชิกสภาจังหวัด พ.ศ.....		"
32	ร่าง พ.ร.บ. ป่าไม้ (ฉบับที่..) นายประเทือง วิจารณ์ปรีชา พ.ศ.....		"
33	ร่าง พ.ร.บ. ระเบียบข้าราชการ นายประเทือง วิจารณ์ปรีชา การเมือง (ฉบับที่..) พ.ศ..... กับคณะ		"
34	ร่าง พ.ร.บ. การจัดการผลิตและ นายบัญญัติ เกสรทอง กับคณะ การจำหน่ายในสินค้าเกษตรกรรม พ.ศ.....		เป็นร่าง พ.ร.บ. เกี่ยวข้องกับเงิน ซึ่งนายกฯ ไม่ให้ คำรับรอง
35	ร่าง พ.ร.บ. ระเบียบข้าราชการ พลตำรวจโท จำรัส มังคลารัตน์ ตำรวจ (ฉบับที่..) พ.ศ.....		"
36	ร่าง พ.ร.บ. จัดตั้งศาลอุทธรณ์ภาค ร.ต.ท. เขาวริน ลัทธศักดิ์ศิริ พ.ศ.....		"

ลำดับที่	เรื่อง	ผู้เสนอ	ผลการพิจารณา
37	ร่าง พ.ร.บ. โอนอำนาจหน้าที่และ กิจการบริหารของกรมราชทัณฑ์ กระทรวงมหาดไทย ไปเป็นของกรม ราชทัณฑ์ กระทรวงยุติธรรม พ.ศ.....	ร.ต.ท. เขาวริน ลัทธศักดิ์ศิริ และนายนิยม วรปัญญา	เป็นร่าง พ.ร.บ. เกี่ยวกับการเงิน ซึ่งนายกา ไม่ให้ คำรับรอง
38	ร่าง พ.ร.บ. วิทยุคมนาคม (ฉบับ ที่..) พ.ศ.....	นายสรารุช นิยมทรัพย์	"
39	ร่าง พ.ร.บ. แก้ไขเพิ่มเติม ประกาศของคณะปฏิวัติฉบับที่ 216 ลงวันที่ 29 กันยายน พ.ศ.2515 (ฉบับที่..) พ.ศ..... (มหาวิทยาลัยลพบุรี)	นายนิยม วรปัญญา กับคณะ	"
40	ร่าง พ.ร.บ. แก้ไขเพิ่มเติม ประกาศของคณะปฏิวัติฉบับที่ 216 ลงวันที่ 29 กันยายน พ.ศ.2515 (ฉบับที่..) พ.ศ..... (มหาวิทยาลัยนครราชสีมา)	นายสกุล ศรีพรหม กับคณะ	"
41	ร่าง พ.ร.บ. แก้ไขเพิ่มเติม ประกาศของคณะปฏิวัติฉบับที่ 218 ลงวันที่ 29 กันยายน พ.ศ. 2515 (ฉบับที่..) พ.ศ..... (ข้าราชการการเมือง)	นายประเทือง วิจารณ์ปรีชา กับคณะ	"

ลำดับที่	เรื่อง	ผู้เสนอ	ผลการพิจารณา
42	ร่าง พ.ร.บ. แก้ไขเพิ่มเติมพระ ธรรมนูญศาลยุติธรรม (ฉบับที่..) พ.ศ.....	ร.ต.ท. เขาวริน ลัทธศักดิ์ศิริ กับคณะ	"
43	ร่าง พ.ร.บ. แก้ไขเพิ่มเติม ประกาศของคณะปฏิวัติฉบับที่ 216 ลงวันที่ 29 กันยายน พ.ศ.2515 (ฉบับที่..) พ.ศ....(กรมราช ทัณฑ์)	ร.ต.ท. เขาวริน ลัทธศักดิ์ศิริ และนายนิยม วรปัญญา	"
44	ร่าง พ.ร.บ. มหาวิทยาลัยนเรศวร พ.ศ.....	นายประเทือง วิจารณ์ปรีชา กับคณะ	"
45	ร่าง พ.ร.บ. โอนกิจการบริหาร บางส่วนของมหาวิทยาลัยศรีนคริน ทรวิโรฒ ทบวงมหาวิทยาลัยไป เป็น ของมหาวิทยาลัยนเรศวร ทบวง มหาวิทยาลัย พ.ศ.....	นายประเทือง วิจารณ์ปรีชา กับคณะ	"
46	ร่าง พ.ร.บ. สถานีวิทยุโทรทัศน รัฐสภา พ.ศ.....	จำลองเอก อัมมันต์ สุขสันต์ กับคณะ	อยู่ระหว่างการ พิจารณาของนายกฯ (ร่าง พ.ร.บ. เกี่ยว ด้วยการเงิน)
47	ร่าง พ.ร.บ. สงวนและคุ้มครอง สัตว์ป่า (ฉบับที่..) พ.ศ.....	พลโทเอนก บุญยดี กับคณะ	"
48	ร่าง พ.ร.บ. จัดตั้งศาลาแพ่ง กรุงเทพใต้ และศาลอาญากรุงเทพ ใต้ พ.ศ.....	ร.ต.ท. เขาวริน ลัทธศักดิ์ศิริ	"

ลำดับที่	เรื่อง	ผู้เสนอ	ผลการพิจารณา
49	ร่าง พ.ร.บ. ธุรกิจนำเที่ยวและ มัคคุเทศก์ พ.ศ.....	ร.ต.ท. เขาวริน ลัทธศักดิ์ศิริ	อยู่ระหว่างการ พิจารณาของ นายกฯ (ร่าง พ.ร.บ. เกี่ยว ด้วยการเงิน)
50	ร่าง พ.ร.บ. มหาวิทยาลัยเกษตร ศาสตร์ พ.ศ.....	นายสรวิชัย นิยมทรัพย์ กับคณะ	"
51	ร่าง พ.ร.บ. โอนอำนาจหน้าที่ของ กรมตำรวจ กระทรวงมหาดไทย ไปเป็นของทบวงตำรวจ พ.ศ....	พลตรีประมาณ อติเรกสาร กับคณะ	"
52	ร่าง พ.ร.บ. พรรคการเมือง พ.ศ.....	พลโทเอนก บุญยถิ กับคณะ	"
53	ร่าง พ.ร.บ. การเลือกตั้งสมาชิก สภาผู้แทนราษฎร พ.ศ.....	พลโทเอนก บุญยถิ กับคณะ	"
54	ร่าง พ.ร.บ. วิทยุคมนาคม (ฉบับ ที่..) พ.ศ.....	นายปัญจะ เกสรทอง กับคณะ	รอการพิจารณาใน วาระที่ 1 (ตกไป เพราะยุบสภา)
55	ร่าง พ.ร.บ. ว่าด้วยสภาตำบล พ.ศ.....	นายเลิศ หงษ์ภักดี กับคณะ	อยู่ในระหว่างการ พิจารณาของคณะ กรรมาธิการ
56	ร่าง พ.ร.บ. การรับขนของทาง ทะเล พ.ศ.....	คณะรัฐมนตรี	"

ลำดับที่	เรื่อง	ผู้เสนอ	ผลการพิจารณา
57	ร่าง พ.ร.บ. แก้ไขเพิ่มเติม ประกาศของคณะปฏิวัติฉบับที่ 216 ลงวันที่ 29 กันยายน พ.ศ.2515 (ฉบับที่..) พ.ศ..... (มหาวิทยาลัยนเรศวร)	นายประเทือง วิจารณ์ปรีชา กับคณะ	รอบรรจกระ เบียบ วาระ เมื่อร่าง พ.ร.บ. เกี่ยวด้วย การเงินที่เกี่ยวข้อง ได้รับคำรับรอง ของนายกฯ
58	ร่าง พ.ร.บ. แก้ไขเพิ่มเติม พระธรรมนูญศาลยุติธรรม (ฉบับ ที่..) พ.ศ.....	ร.ต.ท. เขาวริน ลัทธศักดิ์ศิริ	"
59	ร่าง พ.ร.บ. แก้ไขเพิ่มเติม ประกาศของคณะปฏิวัติฉบับที่ 216 ลงวันที่ 29 กันยายน พ.ศ.2515 (ฉบับที่..) พ.ศ.... (โอนอำนาจ หน้าที่ของกรมตำรวจ)	พลตรีประมาณ อติเรกสาร กับคณะ	รอบรรจกระ เบียบ วาระ เมื่อร่าง พ.ร.บ. เกี่ยวด้วย การเงินที่เกี่ยวข้อง ได้รับรองของ นายกฯ
60	ร่าง พ.ร.บ. โอนกรรมสิทธิ์ที่ดิน สงฆ์ ในท้องที่ตำบลห้วยโป่ง อำเภอเมืองระยอง จังหวัดระยอง ของวัดมาบตาพุด ตำบลมาบตาพุด อำเภอเมืองระยอง จังหวัดระยอง ให้แก่การนิคมอุตสาหกรรมแห่ง ประเทศไทย พ.ศ.....	คณะรัฐมนตรี	อยู่ระหว่างการ ดำเนินการของ วุฒิสภา (รอการ พิจารณา ในวาระที่ 1

ลำดับที่	เรื่อง	ผู้เสนอ	ผลการพิจารณา
61	ร่าง พ.ร.บ. มาตรฐานผลิตภัณฑ์ อุตสาหกรรม (ฉบับที่..) พ.ศ.....	คณะรัฐมนตรี	อยู่ระหว่างดำเนินการ การของคณะ กรรมาธิการ
62	ร่าง พ.ร.บ. บิโตนเลียม (ฉบับ ที่..) พ.ศ.....	คณะรัฐมนตรี	"
63	ร่าง พ.ร.บ. การเลือกตั้งสมาชิก สภาผู้แทนราษฎร (ฉบับที่..) พ.ศ.....	นายปัญจะ เกสรทองกับ คณะ	อยู่ระก่วงการยับ ยั้งตามมาตรา 128 (2)
64	เรื่องขอให้สภาพิจารณาความเหมาะสม สมการตั้งเมืองหลวงสำรอง จังหวัด ลพบุรี หรือจังหวัดสระบุรี หรือจังหวัด นครนายก	พลโทเอนก บุญยดี และ นายนิยม วรปัญญา	ค. ร. ม. แจ้งว่า ได้แจ้งส่วนราชการ ที่เกี่ยวข้องรับไป พิจารณาดำเนินการ
65	เรื่องการแก้ปัญหาคอขวดที่จังหวัด ลพบุรี	พลโทเอนก บุญยดี และ นายนิยม วรปัญญา	ประธานสภา ส่ง เรื่องไปยังรัฐบาล
66	เรื่อง ำให้สนับสนุนเอกชนปลูกป่า	พลโทเอนก บุญยดี และ นายนิยม วรปัญญา	รอการพิจารณาใน วาระที่ 1 (ตกไป เพราะยุบสภา)
67	เรื่อง ผักตบชวาในแม่น้ำท่าจีน	นายชาญชัย ปทุมารักษ์ กับ คณะ	"
68	เรื่อง ขอให้สภา พิจารณาเรื่อง การตรวจคุณภาพสินค้าการเกษตร และสินค้าอื่นฯ ไปจำหน่ายต่าง ประเทศของบริษัท	พลโทเอนก บุญยดี กับคณะ	"

ลำดับที่	เรื่อง	ผู้เสนอ	ผลการพิจารณา
69	เรื่องการสำรวจและพัฒนาแหล่งน้ำในภาคต่างๆ ของประเทศ	พลโทเอนก บุญยดี และนายนิยม วรปัญญา	รอการพิจารณาในวาระที่ 1 (ตกไป เพราะยุบสภา)
70	เรื่องความเดือดร้อนของชาวนา เนื่องจากภาวะน้ำท่วมโดยกระแสน้ำที่จังหวัดลพบุรี จังหวัดเพชรบูรณ์ และจังหวัดสระบุรี	พลโทเอนก บุญยดี และนายนิยม วรปัญญา	"
71	เรื่องขอให้ตั้งคณะกรรมการวิสามัญ เพื่อศึกษาหาแนวทางแก้ไขปัญหาการบรรทุกเกินน้ำหนักของรถบรรทุก	นายเสริมศักดิ์ การุญ กับคณะ	"
72	เรื่องราษฎรเดือดร้อนเนื่องจากกรมธนารักษ์ เพิ่มอัตราค่าเช่า ค่าธรรมเนียมการจัดทำให้เช่า และเงินประกันการเช่า	นายนิยม วรปัญญา และพลโทเอนก บุญยดี	"
73	เรื่องขอให้สภาตั้งคณะกรรมการวิสามัญ เพื่อพิจารณาศึกษาให้สนามบินอุตะ เปา เป็นสนามบินพาณิชย์	นายเสริมศักดิ์ การุญ	"
74	เรื่องขอให้ตั้งคณะกรรมการวิสามัญ เพื่อพิจารณาศึกษาตลอดจนหาวิธีแก้ไขปัญหาการสร้างเขื่อนพลังน้ำแควใหญ่ตอนบน (เขื่อนน้ำโจน)	นายเรวัตติ์ ศิริบุญกุล กับคณะ	"

ลำดับที่	เรื่อง	ผู้เสนอ	ผลการพิจารณา
76	เรื่อง ขอให้สภาผู้แทนราษฎรตั้งคณะกรรมการวิสามัญศึกษาและแก้ไข ปัญหาหนี้สินค้ำพันธู์ข้าวปลูกและ เมล็ด พันธุ์พืชของ เกษตรกรทั่วประเทศ	พลโท เอนก บุญยถิ และนายนิยม วรปัญญา	รอการพิจารณาใน วาระที่ 1 (ตกไป เพราะยุบสภา)
77	เรื่องขอให้ตั้งคณะกรรมการ วิสามัญติดตามผลการปลูกป่า	นายนิยม วรปัญญา และพลโท เอนก บุญยถิ	"
78	เรื่อง ขอให้ตั้งคณะกรรมการ วิสามัญติดตามผลการปฏิรูปที่ดิน	นายนิยม วรปัญญา และพลโท เอนก บุญยถิ	"
79	เรื่องขอให้ตั้งคณะกรรมการวิสามัญ เพื่อพัฒนาหาทางแก้ไขปัญหาความ ยากจนของ เกษตรกร	นายเรวัต สิริบุญกุล	"
80	เรื่อง ให้สภาตั้งคณะกรรมการ วิสามัญพิจารณาศึกษาการขุดคอ คอตกระ	นายนิยม วรปัญญา กับคณะ	ตั้งกรรมการ (ตกไป เพราะยุบ สภา)
81	เรื่องให้ตั้งกรรมการวิสามัญ พิจารณาพระราชบัญญัติ เลือกลงตั้ง สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2522 และพระราชบัญญัติพรรค การเมือง พ.ศ.2524	ร.ต.ท. เขาวริน ลัทธศักดิ์ศิริ	ส่งรายงานไปยัง ค.ร.ม.
82	เรื่องขอให้ตั้งคณะกรรมการ วิสามัญเพื่อพิจารณาปัญหาป่าสงวน แห่งชาติ	นายนิยม วรปัญญา กับคณะ	ตั้งกรรมการ (ตกไป เพราะยุบ สภา)
83	เรื่องขอให้พิจารณาร่าง พ.ร.บ. ลิขสิทธิ์ซึ่งขัดรัฐธรรมนูญ	พลโท เอนก บุญยถิ กับคณะ	

ลำดับที่	เรื่อง	ผู้เสนอ	ผลการพิจารณา
83	เรื่อง ขอให้สภามอบหมายให้คณะกรรมการสามัญประจำสภา มีอำนาจดำเนินกิจการภายในขอบเขตอำนาจของตนและอนุมัติให้คณะกรรมการสามัญประจำสภา ดำเนินกิจการนอกสมัยประชุมได้ทุกครั้งาวที่มีการปิดสมัยประชุม	นางยุพา อุดมศักดิ์ กับคณะ	อนุมัติ
84	เรื่อง ขอให้จัดตั้งสถานีวิทยุกระจายเสียงประจำรัฐสภา	จ. ส. อ. อนันต์ สุขสันต์ กับคณะ	เห็นชอบ
85	เรื่อง ขอให้รัฐบาลพิจารณาระงับการออกใบอนุญาตนำเข้าไม้ซุง เลื่อนจากสาธารณรัฐสังคมนิยมแห่งสหภาพพม่า	นายสีหนาท ฤชา (และนาย เปรม มาลากุล ณ อยุธยา)	เสร็จไป
86	เรื่อง เงินค่าตอบแทนและสวัสดิการของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน สารวัตรกำนัน แพทย์ประจำตำบล และเบี้ยประชุมกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิของสภาตำบล	นายสีหนาท ฤชา กับคณะ	ไม่เป็นยุติคดีว่านตามข้อบังคับข้อ 34
87	เรื่อง ขอให้ยกเลิกการควบคุมสินค้าบางประเภทในเขตชายแดน จังหวัดนครพนม จังหวัดบุรีรัมย์ จังหวัดนครราชสีมา และจังหวัดปราจีนบุรี	นายประสงค์ บุรณพงศ์	"
88	เรื่อง เงินนิตยภัตของพระสังฆมาธิการและหรือพระสมณศักดิ์	นายสีหนาท ฤชา	"

ลำดับที่	เรื่อง	ผู้เสนอ	ผลการพิจารณา
89	เรื่อง พระราชบัญญัติควบคุมร้านขายยาให้มีเภสัชกร	พลโท เอนก บุญยดี และ นายนิยม วรปัญญา	ไม่เป็นนิติคดีตามตามข้อบังคับข้อ 34
90	เรื่อง ผนแล้ง ข้าวโพด ถั่ว ข้าว ข้าวฟ่าง อ้อย กำลังจะตายแล้งเสียหายมาก	พลโท เอนก บุญยดี และ นายนิยม วรปัญญา	
91	นิติคดี เรื่องขอให้มีการประชุมรัฐสภาสมัยสามัญปีละสองสมัย	นายประเทือง วิจารณ์ปริชา	
92	เรื่อง ผลกระทบจากการเกิดอัคคีภัย	พลโท เอนก บุญยดี และ นายนิยม วรปัญญา	ไม่สมควรส่งนิติคดีดังกล่าวให้คณะรัฐมนตรีพิจารณา
93	เรื่อง ผนแล้ง	"-----"	ไม่เป็นนิติคดี
94	เรื่อง ผลกระทบจากการเกิดอัคคีภัย	พลโท เอนก บุญยดี และ นายนิยม วรปัญญา	ไม่เป็นนิติคดี
95	เรื่อง ขอให้รัฐบาลเร่งดำเนินการตามมติคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 12 มิถุนายน 2527 กรณีออกเอกสารสิทธิ์	จ.ส.อ.อนันต์ สุขสันต์ กับคณะ	"
96	เรื่อง ข้าวโพดราคาตกต่ำ	พลโท เอนก บุญยดี และ นายนิยม วรปัญญา	ขอถอน
97	เรื่อง ขอให้กรมชลประทานสำรวจออกแบบพัฒนาแหล่งน้ำ สร้างอ่าง สร้างฝายทั่วประเทศ	พลโท เอนก บุญยดี และ นายนิยม วรปัญญา	ประธานสภาสั่งระงับ

ที่มา : งานนิติคดี กองการประชุม สำนักงานเลขาธิการรัฐสภา

บทบาทของพรรคชาติไทยในการเลือกตั้งทั่วไป 24 กรกฎาคม 2531

1. การที่พรรคชาติไทยสามารถร่วมจัดตั้งรัฐบาลในครั้งก่อน ทำให้พรรคชาติไทยได้รับความสนใจจากอดีต ส.ส. หลายคน ซึ่งสมัครเข้าสังกัดพรรค และลงสมัครรับเลือกตั้งในนามพรรคชาติไทย ส่วนอดีต ส.ส. ของพรรคซึ่งลาออกไป เข้าสังกัดพรรคอื่นก็มีจำนวนไม่มากเหมือนก่อนการเลือกตั้งทั่วไปปี 2529 ในการเลือกตั้งครั้งนี้พรรคชาติไทยส่งผู้สมัครทั่วประเทศรวม 256 คน โดยแยกเป็นภาคกลาง 78 คน ภาคใต้ 18 คน ภาคอีสาน 109 คน และภาคเหนือ 51 คน ได้รับการเลือกตั้งรวม 87 คน และต่อมาในราวกลางปี พ.ศ. 2531 เมื่อพรรคฝ่ายค้านกลุ่มหนึ่งคือพรรครวมไทย ก้าวหน้า กิจประชาคม และพรรคประชาชน รวมตัวกันเป็นพรรคเอกภาพ ก็มีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรพรรคประชาชน 9 คน ย้ายมาสังกัดพรรคชาติไทยด้วย ทำให้พรรคชาติไทย มี ส.ส. เพิ่มเป็น 96 คน จากจำนวน ส.ส. ทั้งหมด 357 คน ดังรายละเอียดในตารางที่ 14 ดังนี้คือ

ตารางที่ 13 แสดงรายชื่อ ส.ส. ของพรรคชาติไทยในการเลือกตั้งทั่วไป 24 กรกฎาคม 2531

ลำดับ	ชื่อ - สกุล	จากจังหวัด	หมายเหตุ
1	พล ต.ท. จำรัส มังคลารัตน์	กาญจนบุรี	
2	นายเรวัต ศิริบุญกุล	กาญจนบุรี	
3	นายสุชาติ ตันเจริญ	ฉะเชิงเทรา	
4	จ.ส.อ. อนันต์ สุขสันต์	ชัยนาท	
5	นายประสานต์ บุญมี	นครปฐม	
6	นายชาญชัย ปทุมารักษ์	นครปฐม	
7	นายถวิล จันทรประสงค์	นนทบุรี	
8	นายสมาน ภูมมะกาญจนะ	ปราจีนบุรี	
9	นายสุนทร วิลาวลัย	ปราจีนบุรี	
10	นายบุญส่ง สมใจ	ปราจีนบุรี	

ลำดับ	ชื่อ - สกุล	จากจังหวัด	หมายเหตุ
11	นายเสนาะ เทียนทอง	ปราจีนบุรี	
12	นายวิทยา เทียนทอง	ปราจีนบุรี	
13	นายบุรินทร์ หิรัญบุรณะ	ปราจีนบุรี	
14	นายอุดมศักดิ์ ทังทอง	ประจวบคีรีขันธ์	
15	นายสำเภา ประจวบเหมาะ	ประจวบคีรีขันธ์	
16	นายวิเศษ ใจใหญ่	ประจวบคีรีขันธ์	
17	นายชูชีพ หาญสวัสดิ์	ปทุมธานี	
18	นายชูชาติ หาญสวัสดิ์	ปทุมธานี	
19	นายประมวล สภาวาส	พระนครศรีอยุธยา	
20	นายปิยะ อังกินันท์	เพชรบุรี	
21	นายยุทธ อังกินันท์	เพชรบุรี	
22	นายภิมุข อังกินันท์	เพชรบุรี	
23	นายจิระ มังคลรักษ์	ราชบุรี	
24	นายสรอรรถ กลิ่นประทุม	ราชบุรี	
25	นายทวิช กลิ่นประทุม	ราชบุรี	
26	นายเสริมศักดิ์ การุณ	ระยอง	
27	นายสมศักดิ์ ชาญด้วยกิจ	ระยอง	
28	นายกมล จิระพันธ์วานิชย์	ลพบุรี	
29	พลโท เอนก บุญยดี	ลพบุรี	
30	นายนิยม วรปัญญา	ลพบุรี	
31	พล ต. ประมาณ อติเรกสาร	สระบุรี	
32	นายประเสริฐ สุขวัฒน์	สมุทรปราการ	
33	นายบรรหาร ศิลปอาชา	สุพรรณบุรี	
34	นายบุญเชื้อ ประเสริฐสุวรรณ	สุพรรณบุรี	

ลำดับ	ชื่อ - สกุล	จากจังหวัด	หมายเหตุ
35	นายชุมพล ศิลปอาชา	สุพรรณบุรี	
36	นายประภัทร โพธสุธน	สุพรรณบุรี	
37	นายจงชัย เทียนธรรม	สุพรรณบุรี	
38	นายสมศักดิ์ ปริศนานันทกุล	อ่างทอง	
39	นายนิพนธ์ วิไลษุทธศาสตร์	อ่างทอง	
40	นายประทวน รมยานนท์	เชียงราย	
41	จ.ส.อ. ทรงธรรม ปัญญาดี	เชียงราย	
42	นายสุรพันธ์ ชินวัตร	เชียงใหม่	
43	น.ส. พูนสุข โฉหะโชติ	น่าน	
44	นายดุสิต รังคสิริ	แพร่	
45	นายบุญเสริม ถาวรกุล	พิจิตร	
46	นายบัญญัติ เกสรทอง	เพชรบูรณ์	
47	นายเยี่ยม ทองใจสด	เพชรบุรี	
48	นางพวงเล็ก บุญเชียง	พะเยา	
49	นายสุขุม ชามพูนท	พิษณุโลก	
50	นายบุญเลิศ สว่างกุล	แม่ฮ่องสอน	
51	นายสอาด ปิยวรรณ	ลำปาง	
52	นายเขาวลิต สุขสวัสดิ์	อุตรดิตถ์	
53	นายเจริญ ภักดีวานิช	พัทลุง	
54	นายเรวดี จินดาพล	ภูเก็ต	
55	นายวิฑูร หลังจิ	สตูล	
56	นายศุภสิทธิ์ เตชะตานนท์	ขอนแก่น	
57	นายแถม ตีบุญมี ณ ชุมแพ	ขอนแก่น	
58	นายชวลิต มหาจันทร์	ชัยภูมิ	

ลำดับ	ชื่อ - สกุล	จากจังหวัด	หมายเหตุ
59	นายสีหนาท ฤาชา	ชัยภูมิ	
60	น.พ.ประสงค์ บุรณพงษ์	นครพนม	
61	นายวิรวรร ลีทธิธรรม	นครพนม	
62	พล ต.ชาติชาย ชูณหะวัณ	นครราชสีมา	
63	นายสกุล ศรีพรหม	นครราชสีมา	
64	นายสุขุม เลาวัญศิริ	นครราชสีมา	
65	นายกร ทัพพะรังสี	นครราชสีมา	
66	นายวิรัช รัตนเศรษฐ์	นครราชสีมา	
67	นายลำพอง พิลาสมบัติ	นครราชสีมา	
68	นายประกิจ พลเดช	บุรีรัมย์	
69	นายต่อสู ลัทธิกุล	บุรีรัมย์	
70	นายอนุวรรตน์ วัฒนพงศ์ศิริ	บุรีรัมย์	
71	นายพิชิต อีร์ราชตานนท์	บุรีรัมย์	
72	นายระวี กิ่งคำวงศ์	มุกดาหาร	
73	นายวิสันต์ เดชเสน	ยโสธร	
74	นายอนุรักษ จุริมาศ	ร้อยเอ็ด	
75	นางศิริพันธ์ จุริมาศ	ร้อยเอ็ด	
76	นายทศพล สังขทรัพย์	เลย	
77	นายไพโรจน์ เครือรัตน์	ศรีสะเกษ	
78	นายวิระ ไชยะเดชะ	ศรีสะเกษ	
79	นายชาญชัย พรหมสาขา ณ สกลนคร	สกลนคร	
80	นายเสน่ห์ โสรินทร์	สกลนคร	
81	นายบุญเกิด นาคดี	สุรินทร์	
82	นายประสิทธิ์ จันทาทอง	หนองคาย	

ลำดับ	ชื่อ - สกุล	จากจังหวัด	หมายเหตุ
83	นายทรงยศ รามสูตร	หนองคาย	
84	นายไชยวัฒน์ พรหมประสิทธิ์	หนองคาย	
85	นายกิตติศักดิ์ หัตถสงเคราะห์	อุดรธานี	
86	นายสนอง รอดโพธิ์ทอง	นครสวรรค์	
87	นายพลสวัสดิ์ ไทตระไวศยะ	อุบลราชธานี	
88	พล อ. หาญ ลีนานนท์	นครศรีธรรมราช	พรรคประชาชน
89	นายวิทยา ขันอาสา	อุบลราชธานี	พรรคประชาชน
90	นายธนิศ ไตรวุฒิ	ตราด	พรรคประชาชน
91	นายนิกร จานง	สงขลา	พรรคประชาชน
92	นายพิทักษ์ รังษีธรรม	ตรัง	พรรคประชาชน
93	นายจิตรนต์ คชสีห์	ชุมพร	พรรคประชาชน
94	นายสวัสดิ์ สืบสายพรหม	ศรีสะเกษ	พรรคประชาชน
95	นายจาตุรนต์ ฉายแสง	ฉะเชิงเทรา	พรรคประชาชน
96	นายพิชัย มงคลวิรุณกุล	กาฬสินธุ์	พรรคประชาชน

ที่มา : รายงานการวิจัยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2531
กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย

2. หลังการเลือกตั้งพรรคชาติไทยได้เป็นแกนนำในการจัดตั้งรัฐบาล ร่วมกับพรรค
ประชาธิปัตย์ กิจสังคม ราษฎร มวลชน และสหประชาธิปไตย โดยในครั้งนี พลเอกเปรม
ติณสูลานนท์ ไม่ยอมรับตำแหน่งนายกรัฐมนตรี พล ต.ชาติชาย ชุณหะวัณ หัวหน้าพรรคชาติไทย
จึงเข้าดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี จัดตั้งรัฐบาลบริหารประเทศ นับเป็นครั้งแรกที่มีนายกรัฐมนตรี
มาจากหัวหน้าพรรคการเมือง ตั้งแต่การเลือกตั้งปี 2522 ถึงปัจจุบัน

รัฐบาลชุดนี้เริ่มบริหารประเทศมาตั้งแต่วันที่ 9 สิงหาคม 2531 โดยมีนโยบายสำคัญ คือ

1. การสร้างประเทศไทยให้เป็นประเทศอุตสาหกรรมใหม่ (New industrial country หรือ NIC) โดยการส่งเสริมการลงทุนสร้างโรงงานอุตสาหกรรมในภาคต่างๆ
2. การสร้างสัมพันธไมตรีกับมิตรประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มประเทศอาเซียน (ASEAN) และประเทศกลุ่มอินโดจีน คือ พม่า ลาว เขมร และเวียดนาม ทำการเปลี่ยน "สนามรบ" ให้เป็น "สนามการค้า" เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจและความเป็นอยู่ของประชาชนในภูมิภาคแถบนี้
3. สร้างความสามัคคีภายในชาติ ส่งเสริมและรักษาความมั่นคงของชาติ ตลอดจนการยกระดับความเป็นอยู่ของประชาชนในประเทศ เปิดโอกาสให้ทุกคนมีงานทำ และส่งเสริมพัฒนาการผลิตภาคเกษตรกรรม เป็นต้น

ผู้นำคนสำคัญของพรรคชาติไทย ซึ่งเข้ารับตำแหน่งรัฐมนตรีนอกจาก พล ต. ชาติชาย ชุณหะวัณ ซึ่งรับตำแหน่งนายกรัฐมนตรี และรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม และได้รับการเลื่อนยศเป็นพลเอกในเวลาต่อมาแล้ว ก็มีบุคคลอื่น ๆ ดังนี้คือ

* พล ต. ประมาณ อติเรกสาร เป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย (ต่อมาได้รับเลื่อนยศเป็น พล ต.อ.)

นายบุญเหลือ ประเสริฐสุวรรณ เป็นรัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรี

นายอนุวรรตน์ วัฒนพงศ์ศิริ เป็นรัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรี

นายกร ทัพพะรังสี เป็นรัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรี

* เมื่อวันที่ 9 มกราคม 2533 มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งให้พลตำรวจเอกประมาณ อติเรกสาร ไปดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงอุตสาหกรรม และนายบรรหาร ศิลปอาชา ไปดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย

นายอุดมศักดิ์ ทั้งทอง เป็นรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์

นายประมวล สภาวสุ เป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง

นายสุขุม ชามพูนท เป็นรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงการคลัง

นายทวีช กลิ่นประทุม เป็นรัฐมนตรีว่าการทบวงมหาวิทยาลัย

นายประทวน รมยานนท์ เป็นรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงคมนาคม

นายชูชีพ หาญสวัสดิ์ เป็นรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงพาณิชย์

นายสกุล ศรีพรหม เป็นรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงศึกษาธิการ

พล ต.ท. จรรย์ส มังคลารัตน์ เป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม

นายเสนาะ เทียนทอง เป็นรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงมหาดไทย

น.พ. ประสงค์ บูรณพงศ์ เป็นรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงอุตสาหกรรม

* นายบรรหาร ศิลปอาชา เป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงอุตสาหกรรม

นายดุสิต รังคศิริ เป็นรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงอุตสาหกรรม

นายบัญญัติ เกสรทอง เป็นประธานสภาผู้แทนราษฎร

* เมื่อวันที่ 9 มกราคม 2533 มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งให้พลตำรวจเอกประมาธ อดีเรากสาร ไปดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงอุตสาหกรรม และนายบรรหาร ศิลปอาชา ไปดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย

จะเห็นได้ว่า นับตั้งแต่การก่อตั้งพรรคเมื่อปี พ.ศ. 2517 เป็นต้นมา พรรคชาติไทย ผ่านการเลือกตั้งทั่วไปมา 6 ครั้ง สามารถเข้าร่วมจัดตั้งรัฐบาลถึง 5 ครั้ง เป็นพรรคฝ่ายค้าน 2 ครั้งในช่วงปี พ.ศ. 2522-2523 (รัฐบาลพลเอกเกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์) และ พ.ศ. 2526-2529 (รัฐบาลพลเอกเปรม ติณสูลานนท์) ในด้านจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรนั้น พรรคชาติไทย มีแนวโน้มว่าจะได้รับความสำเร็จมากขึ้น เสมอ ยกเว้นการเลือกตั้งปี 2519 ซึ่งได้รับการเลือกตั้ง น้อยกว่าการเลือกตั้งปี 2518 แต่อย่างไรก็ตามการเลือกตั้งทั่วไปทั้ง 4 ครั้งที่ผ่านมาพรรคชาติไทย ก็ได้รับการเลือกตั้งเพิ่มขึ้นทุกครั้ง จนได้รับการเลือกตั้งมากที่สุดกว่าทุกพรรคในการเลือกตั้งทั่วไป ปี 2531 และเป็นแกนนำในการจัดตั้งรัฐบาลชุดปัจจุบัน

นับตั้งแต่วันที่ 9 สิงหาคม 2531 ที่ได้เป็นแกนนำจัดตั้งรัฐบาล เป็นต้น มาจนถึงวันที่ 31 ธันวาคม 2532 พรรคชาติไทยได้มีผลงานในสภา ดังในรายละเอียดตารางที่ 15

ตารางที่ 14 แสดงผลงานในสภาของพรรคชาติไทย ในฐานะเป็นแกนนำจัดตั้งรัฐบาล ปี 2531-2532

ลำดับที่	เรื่อง	ผู้เสนอ	ผลการพิจารณา
1	ร่าง พ.ร.บ. แก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายอาญา (ฉบับที่ 10) พ.ศ. 2532	คณะรัฐมนตรี	เป็นกฎหมาย
2	ร่าง พ.ร.บ. จัดตั้งศาลแพ่งกรุงเทพใต้ และ ศาลอาญากรุงเทพใต้ พ.ศ. 2532	คณะรัฐมนตรี	"
3	ร่าง พ.ร.บ. แก้ไขเพิ่มเติมพระธรรมนูญศาลยุติธรรม (ฉบับที่ 11) พ.ศ. 2532	คณะรัฐมนตรี	"
4	ร่าง พ.ร.บ. ปิโตรเลียม (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2532	คณะรัฐมนตรี	"
5	ร่าง พ.ร.บ. ภาษีเงินได้ปิโตรเลียม (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2532	คณะรัฐมนตรี	"

ลำดับที่	เรื่อง	ผู้เสนอ	ผลการพิจารณา
6	ร่าง พ.ร.บ. แก้ไขเพิ่มเติมประกาศของคณะปฏิวัติฉบับที่ 216 ลงวันที่ 29 กันยายน พ.ศ. 2515 (ฉบับที่ 30) พ.ศ. 2532	คณะรัฐมนตรี	"
7	ร่าง พ.ร.บ. จัดตั้งศาลอุทธรณ์ภาค พ.ศ. 2532	คณะรัฐมนตรี (นายสมาน ชมภูเทพ และนายสยม รามสูตร พรรค เอกภาพ)	"
8	ร่าง พ.ร.บ. แก้ไขเพิ่มเติมพระธรรมนูญศาลยุติธรรม (ฉบับที่ 12) พ.ศ. 2532	คณะรัฐมนตรี (นายสมาน ชมภูเทพ และนายสยม รามสูตร พรรค เอกภาพ)	"
9	รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2532	พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ	"
10	ร่าง พ.ร.บ. จัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวง (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2532	คณะรัฐมนตรี	"
11	ร่าง พ.ร.บ. แก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่ 17) พ.ศ. 2532	คณะรัฐมนตรี	เป็นกฎหมาย

ลำดับที่	เรื่อง	ผู้เสนอ	ผลการพิจารณา
12	ร่าง พ.ร.บ. นิรโทษกรรมแก่ผู้กระทำการอัน เป็นความผิดต่อความมั่นคงของรัฐภายในราชอาณาจักร ตามประมวลกฎหมายอาญา และ ความผิดตามกฎหมายว่าด้วยการป้องกัน การกระทำอัน เป็นคอมมิวนิสต์ พ.ศ. 2532	คณะรัฐมนตรี นายสมศักดิ์ ชาญด้วยกิจ กับคณะ (นายอาคม เ่องฉ้วน กับคณะพรรคประชา ธิปัตย์) (นายสวัสดิ์ คำประกอบ กับคณะ พรรคเอกภาพ) หมายถึงพรรครวมไทย (นายวิวัฒน์ไชย ฌ กาพลินธุ์ และนายอภิชาติ ทาล่าเจียก พรรคกิจสังคม) (นายณรงค์ วงศ์วรรณ กับคณะพรรค เอกภาพ)	"
13	ร่าง พ.ร.บ. งบประมาณรายจ่ายประจำปี งบประมาณ พ.ศ. 2533	คณะรัฐมนตรี	"
14	ร่าง พ.ร.บ. โอนกิจการบริหารบางส่วน ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ทบวง มหาวิทยาลัย ไปเป็นของมหาวิทยาลัยนเรศวร ทบวงมหาวิทยาลัย พ.ศ.	นายสุชน ชามพูนท ขอดอน กับคณะ	
15	ร่าง พ.ร.บ. สงเคราะห์คนชรา พ.ศ.	นายเจริญ ภักดีวานิช นายกฯ ไม่ให้ กับคณะ	คำรับรอง

ลำดับที่	เรื่อง	ผู้เสนอ	ผลการพิจารณา
16	ร่าง พ.ร.บ. จัดตั้งศาลจังหวัดที่อำเภอเบ็ญที่เมือง จังหวัดหนองคาย พ.ศ.	นายไชวัฒน์ พรหมประสิทธิ์ กับ คณะ	อยู่ระหว่างการ พิจารณาของนาย รัฐมนตรี
17	ร่าง พ.ร.บ. จัดตั้งศาลจังหวัดที่อำเภอ นางรอง จังหวัดบุรีรัมย์ พ.ศ.....	นายต่อสู ลัทธิกุล และนายประกิจ พลเดช	"
18	ร่าง พ.ร.บ. สงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า (ฉบับที่) พ.ศ.	พลโทเอนก บุญยถิ กับคณะ	"
19	ร่าง พ.ร.บ. เทศบาล พ.ศ.	นายพูลสวัสดิ์ โหดระไวศยะ กับ คณะ	"
20	ร่าง พ.ร.บ. มหาวิทยาลัยศรีสุนทรโวหาร พ.ศ.	นายเสริมศักดิ์ การุณ และนายสมศักดิ์ ชาญด้วยกิจ	อยู่ระหว่างการ พิจารณาของนาย รัฐมนตรี
21	ร่าง พ.ร.บ. โอนกิจการบริหารบางส่วน ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ทบวง มหาวิทยาลัย กิจการบริหารบางส่วนของ กระทรวงศึกษาธิการ ไปเป็นของมหาวิทยาลัย ศรีสุนทรโวหาร ทบวงมหาวิทยาลัย พ.ศ.	นายเสริมศักดิ์ การุณ และนายสมศักดิ์ ชาญด้วยกิจ	อยู่ระหว่างการ พิจารณาของนาย รัฐมนตรี
22	ร่าง พ.ร.บ. จัดตั้งศาลจังหวัดที่อำเภอเทิง จังหวัดเชียงราย พ.ศ.	จ.ส.อ. ทรงธรรม ปัญญาดี	"
23	ร่าง พ.ร.บ. รดยนต์ (ฉบับที่) พ.ศ.	นายเรวัตติ สิริบุญกุล กับคณะ	"
24	ร่าง พ.ร.บ. ตั้งจังหวัดสระแก้ว พ.ศ.	นายบูรินทร์ หิรัญบุรณะ	"

ลำดับที่	เรื่อง	ผู้เสนอ	ผลการพิจารณา
25	ร่าง พ.ร.บ. ส่งเสริมผู้ประกอบการ ความดี พ.ศ.	จ. ส. อ. ทรงธรรม บัญชาติ และนายสมศักดิ์ ชาญด้วยกิจ	"
26	ร่าง พ.ร.บ. เงินประจำตำแหน่งและ ประโยชน์ตอบแทนอย่างอื่น ของสมาชิก สภาจังหวัด และกรรมการสภาจังหวัด พ.ศ.	นายชาญชัย ปทุมารักษ์ กับคณะ	"
27	ร่าง พ.ร.บ. ช่างรังวัดเอกชน พ.ศ.	นายชาญชัย พรหมสาขา ณ สกลนคร	"
28	ร่าง พ.ร.บ. ยกเลิกคำสั่งของหัวหน้า คณะปฏิวัติที่ 31/2515 ลงวันที่ 8 มิถุนายน 2515 พ.ศ.	นายทรงยศ รามสูตร รอการพิจารณาใน กับคณะ	วาระที่ 1
29	ร่าง พ.ร.บ. แก้ไขเพิ่มเติมประมวล กฎหมายอาญา (ฉบับที่) พ.ศ.	จ. ส. อ. ทรงธรรม บัญชาติ	"
30	ร่าง พ.ร.บ. ห้ามนำกระเทียมทุกชนิดเข้า มาจำหน่ายในราชอาณาจักร พ.ศ.	จ. ส. อ. ทรงธรรม บัญชาติ	"
31	ร่าง พ.ร.บ. จัดรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม (ฉบับที่) พ.ศ.	จ. ส. อ. อนันต์ สุขสันต์ กับคณะ	รอการพิจารณา วาระที่ 1
32	ร่าง พ.ร.บ. สภาการเกษตรแห่งชาติ พ.ศ.	นายไชยวัฒน์ พรหม ประสิทธิ์ กับคณะ	"
33	ร่าง พ.ร.บ. พรรคการเมือง พ.ศ.	นายสมศักดิ์ ชาญด้วยกิจ และนายชาญชัย ปทุมารักษ์	"
34	ร่าง พ.ร.บ. การเลือกตั้งสมาชิกสภา ผู้แทนราษฎร พ.ศ.	นายสมศักดิ์ ชาญด้วยกิจ กับคณะ	"

ลำดับที่	เรื่อง	ผู้เสนอ	ผลการพิจารณา
35	ร่าง พ.ร.บ. การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ.	คณะรัฐมนตรี	"
36	ร่าง พ.ร.บ. พรรคการเมือง พ.ศ.	คณะรัฐมนตรี	"
37	ร่าง พ.ร.บ. จัดตั้งศาลคดีเด็กและเยาวชน ชน จังหวัดขอนแก่น พ.ศ.	คณะรัฐมนตรี	"
38	ร่าง พ.ร.บ. มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ พ.ศ.	คณะรัฐมนตรี	"
39	ร่าง พ.ร.บ. การรับขนของทางทะเล พ.ศ.	คณะรัฐมนตรี	"
40	ร่าง พ.ร.บ. มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ พ.ศ.	นายเชาวลิต สุขสวัสดิ์ กับคณะ	"
41	ร่าง พ.ร.บ. มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ พ.ศ.	นายเชาวลิต สุขสวัสดิ์ กับคณะ	"
42	ร่าง พ.ร.บ. ว่าด้วยสภาตำบล พ.ศ.	นายสมศักดิ์ ชาญด้วยกิจ กับคณะ	"
43	ร่าง พ.ร.บ. มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ พ.ศ.	คณะรัฐมนตรี	"
44	ร่าง พ.ร.บ. การศึกษาแห่งประเทศไทย (ฉบับที่) พ.ศ.	นายไชยวัฒน์ พรหม ประสิทธิ์ กับคณะ	"
45	ร่าง พ.ร.บ. อาวุธปืน เครื่องกระสุนปืน วัตถุระเบิด ดอกไม้เพลิง และสิ่งเทียม อาวุธปืน (ฉบับที่) พ.ศ.	นายวิทยา ชันอาสา	รอการพิจารณาใน วาระที่ 1
46	ร่าง พ.ร.บ. กำหนดวิทยฐานะผู้สำเร็จ วิชาการทหาร (ฉบับที่) พ.ศ.	คณะรัฐมนตรี	อยู่ระหว่างการ พิจารณาของคณะ กรรมาธิการ

ลำดับที่	เรื่อง	ผู้เสนอ	ผลการพิจารณา
47	ร่าง พ.ร.บ. มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี พ.ศ.	คณะรัฐมนตรี	"
48	ร่าง พ.ร.บ. มหาวิทยาลัยบูรพา พ.ศ.	คณะรัฐมนตรี	"
49	ร่าง พ.ร.บ. มหาวิทยาลัยนเรศวร พ.ศ.	คณะรัฐมนตรี	"
50	ร่าง พ.ร.บ. แก้ไขเพิ่มเติมประกาศของ คณะปฏิวัติ ฉบับที่ 216 ลงวันที่ 29 กันยายน พ.ศ.2515 (ฉบับที่) พ.ศ.	คณะรัฐมนตรี	"
51	ร่าง พ.ร.บ. มหาวิทยาลัยเทคโนโลยี สุรนารี พ.ศ.	คณะรัฐมนตรี	"
52	ร่าง พ.ร.บ. แก้ไขเพิ่มเติมประกาศของ คณะปฏิวัติ ฉบับที่ 216 ลงวันที่ 29 กันยายน พ.ศ. 2515 (ฉบับที่) พ.ศ.	นายสุชน ชามพูนท กับคณะ	"
53	ร่าง พ.ร.บ. มหาวิทยาลัยนเรศวร พ.ศ.	นายสุชน ชามพูนท กับคณะ	"
54	ร่าง พ.ร.บ. การทะเบียนราษฎร พ.ศ.	คณะรัฐมนตรี	รอบรรจุเข้า ระเบียบวาระ 2-3
55	ร่าง พ.ร.บ. การทะเบียนราษฎร พ.ศ.	นายเรวัตติ สิริบุญกุล	"

ลำดับที่	เรื่อง	ผู้เสนอ	ผลการพิจารณา
56	ร่าง พ.ร.บ. แก้ไขเพิ่มเติมประกาศ ของคณะปฏิวัติฉบับที่ 216 ลงวันที่ 29 กันยายน พ.ศ.2515 (ฉบับที่) พ.ศ.....(มหาวิทยาลัยศรีสุนทรโวหาร)	นายเสริมศักดิ์ การุญ และนายสมศักดิ์ ชาญด้วยกิจ	รอบรรจุเข้า ระเบียบวาระการ ประชุม เมื่อว่าง พ.ร.บ. เกี่ยวด้วย การเงินที่เกี่ยวข้อง ต้องได้รับคำรับ รองจากนายก
57	ร่าง พ.ร.บ. แก้ไขเพิ่มเติมประกาศของ คณะปฏิวัติฉบับที่ 216 ลงวันที่ 29 กันยายน พ.ศ.2515 (ฉบับที่) พ.ศ.	นายกิตติศักดิ์ หัตถสงเคราะห์	อยู่ระหว่างการ ดำเนินของเจ้า หน้าที่
58	ร่าง พ.ร.บ. มหาวิทยาลัยกรมหลวงประจักษ์ ศิลปาคม พ.ศ.	นายกิตติศักดิ์ หัตถสงเคราะห์	"
59	ร่าง พ.ร.บ. จัดตั้งจังหวัดหนองบัวลำภู พ.ศ.	นายกิตติศักดิ์ หัตถสงเคราะห์	"
60	ร่าง พ.ร.บ. ป้องกันการใช้สารระเหย พ.ศ.	นายเชาวลิต สุขสวัสดิ์ กับคณะ	"
61	ร่าง พ.ร.บ. วิเทศมนาคม (ฉบับที่) พ.ศ.	นายเรวัต สิริบุญกุล	"
62	ร่าง พ.ร.บ. อาวุธปืน เครื่องกระสุนปืน วัตถุระเบิด ดอกไม้เพลิง และสิ่งเทียมอาวุธ ปืน (ฉบับที่) พ.ศ.	นายประกิจ พลเดช กับคณะ	อยู่ระหว่างการ ดำเนินงานของ เจ้าหน้าที่
63	ร่าง พ.ร.บ. ยกเลิกคำสั่งของคณะปฏิรูป การปกครองแผ่นดิน ฉบับที่ 42 ลงวันที่ 21 ตุลาคม 2519 พ.ศ.	นายเสริมศักดิ์ การุญ	"

ลำดับที่	เรื่อง	ผู้เสนอ	ผลการพิจารณา
64	ร่าง พ.ร.บ. การพิมพ์ พ.ศ.	นายเสริมศักดิ์ การุญ	"
65	ร่าง พ.ร.บ. เปลี่ยนแปลงเขตอำนาจศาล จังหวัดมณฑลบุรี พ.ศ.	คณะรัฐมนตรี	"
66	ร่าง พ.ร.บ. แก้ไขเพิ่มเติมประกาศของ คณะปฏิวัติ ฉบับที่ 216 ลงวันที่ 29 กันยายน 2515 (ฉบับที่) พ.ศ.	คณะรัฐมนตรี	"
67	ร่าง พ.ร.บ. กองทุนสวัสดิการแรงงาน พ.ศ.	คณะรัฐมนตรี	อยู่ระหว่างการ ดำเนินงานของ วุฒิสภา (รอบรรจุ ระเบียบวาระเพื่อ
68	ร่าง พ.ร.บ. แก้ไขเพิ่มเติมประมวลรัษฎากร (ฉบับที่) พ.ศ.	คณะรัฐมนตรี	"
69	ร่าง พ.ร.บ. แก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมาย แพ่งและพาณิชย์ (ฉบับที่) พ.ศ.	คณะรัฐมนตรี	พิจารณาภาวะ 1) อยู่ระหว่างการ พิจารณาของคณะ กรรมาธิการ
70	ร่าง พ.ร.บ. แก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมาย แพ่งและพาณิชย์ (ฉบับที่) พ.ศ.	นายชาวลิต สุขสวัสดิ์ กับคณะ	"
71	ร่าง พ.ร.บ. การรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรม (ฉบับที่) พ.ศ.	คณะรัฐมนตรี	"
72	ร่าง พ.ร.บ. การรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรม (ฉบับที่) พ.ศ.	นายชาวลิต สุขสวัสดิ์ กับคณะ	"
73	ร่าง พ.ร.บ. จดทะเบียนครอบครัว (ฉบับที่) พ.ศ.	คณะรัฐมนตรี	"

ลำดับที่	เรื่อง	ผู้เสนอ	ผลการพิจารณา
74	ร่าง พ.ร.บ. จดทะเบียนครอบครัว (ฉบับที่) พ.ศ.	นายเซาวลิต สุขสวัสดิ์ กับคณะ	"
75	พระราชกำหนดแก้ไขเพิ่มเติมประมวล รัษฎากร (ฉบับที่ 15) พ.ศ.2532	คณะรัฐมนตรี	อนุมัติ (สภาผู้แทน ผู้แทนราษฎรและ วุฒิสภา
76	ร่างข้อบังคับการประชุมสภาผู้แทนราษฎร (ฉบับที่) พ.ศ.	นายประกิจ พลเดช	รอการพิจารณา (สภาผู้แทนราษฎร)
77	ญัตติ เรื่อง ขอให้ตั้งกรรมการวิสามัญ พิจารณาปัญหาและอุปสรรคการออก น.ส.3 ก. ที่ค้างค้างหรือมีปัญหา	นายนิยม วรปัญญา กับคณะ	ประธานสภาฯ สั่ง ระงับ
78	ญัตติ เรื่อง ขอให้ตั้งคณะกรรมการ วิสามัญเพื่อพิจารณาศึกษาปัญหา ให้แก่เกษตรกร การที่ต้องใช้ปุ๋ยในการผลิตพืชผลทางการ เกษตรอย่างเพียงพอและมีราคาถูกต้องมาตรฐาน จากการส่งเสริมของรัฐบาล ให้มีการผลิตภายใน ในประเทศทั้งภาครัฐบาลและ เอกชนอย่างมี ประสิทธิภาพ	นายนิยม วรปัญญา พลโท เอนก บุญยถิ	"
79	ญัตติ เรื่อง ให้พิจารณาเรื่องการช่วยเหลือ ราษฎรผู้ประสบอุทกภัยจังหวัดภาคใต้	พล.อ. ชาญ สนิทานนท์ กับคณะ	ไม่เป็นญัตติด่วน
80	ญัตติ เรื่อง ราษฎรถูกเจ้าหน้าที่ของรัฐไล่ ออกจากที่ทำกิน	นายเซาวลิต สุขสวัสดิ์	"
81	ญัตติ เรื่อง ขอให้พิจารณา 41 มาตราการ ป้องกันและแก้ไขการจัดงานรื่นเริงในรูปแบบ สถานบริการ (ติสโกเฮค)	นายเซาวลิต สุขสวัสดิ์	"

ลำดับที่	เรื่อง	ผู้เสนอ	ผลการพิจารณา
82	เรื่อง ขอให้สภาผู้แทนราษฎร แต่งตั้งคณะกรรมการวิสามัญ เพื่อพิจารณาแก้ปัญหาการประกอบอาชีพของคนต่างด้าว	นายสมบูรณ์ สิทธิมนต์ รอการพิจารณา กับคณะ	
83	เรื่อง ขอให้ตั้งคณะกรรมการวิสามัญ เพื่อศึกษาพิจารณาให้จังหวัดสตูล เป็น เมืองหลักแห่งการท่องเที่ยวและ เศรษฐกิจพิเศษ	นายวิฑูร หลั่งจี กับคณะ	"
84	เรื่อง ขอให้ตั้งคณะกรรมการวิสามัญ เพื่อศึกษาพัฒนาพื้นที่ ภาควิชาใต้ฝั่งตะวันตกตอนล่างให้เป็น เขตเศรษฐกิจพิเศษและ เมืองท่องเที่ยว	(นายพิทักษ์ รัชชธรรม) และนายสมบูรณ์ สิทธิมนต์	"
85	เรื่อง ขอให้สภาพิจารณาแนวทางแก้ไขปัญหาการบรรทุก เกินน้ำหนักของรถบรรทุก	นายเสริมศักดิ์ การุญ รอการพิจารณา	
86	เรื่องขอให้ตั้งคณะกรรมการวิสามัญศึกษาพิจารณาปัญหา เรื่องการขจัดทะเล เบียนและรถจักรยานยนต์ทุกชนิดที่ขาดการต่อทะเบียน	นายเรวัต สิริบุญกุล กับคณะ	"
87	เรื่องความไม่ปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของประชาชนในจังหวัดภาคใต้	นายสมบูรณ์ สิทธิมนต์ กับคณะ	"
88	เรื่องขอตั้งคณะกรรมการศึกษาการบริหารขององค์การขนส่งมวลชนกรุงเทพฯ (ขสมก.)	จ. ส. อ. อนันต์ สุขสันต์	"
89	เรื่องขอให้ตั้งคณะกรรมการวิสามัญ เพื่อพิจารณาแก้ปัญหาหญิงไทยถูกหลอกลวงไปทำงานในต่างประเทศ	นายชาญชัย ปทุมารักษ์ รอการพิจารณา	
90	ขอให้ตั้งคณะกรรมการวิสามัญพิจารณาศึกษาปัญหาเด็กนักเรียนและ เยาวชนตก เป็นทาสยาเสพติดให้โทษในรูปของสารระเหย	นายเชาวลิต สุขสวัสดิ์ และนายชาญชัย ปทุมารักษ์	"

ลำดับที่	เรื่อง	ผู้เสนอ	ผลการพิจารณา
91	เรื่อง ขอให้ตั้งคณะกรรมการวิสามัญศึกษา ปัญหาใน เรื่อง เขตแดนและแผนที่ของประเทศไทย	นายทรงยศ รามสูต	"
92	เรื่อง ขอให้สภาตั้งคณะกรรมการวิสามัญ เพื่อ ศึกษาพิจารณาการเช่าอาคารที่ราชพัสดุ	จ.ส.อ. ทรงธรรม บัญชาติ	"
93	เรื่องขอให้ปล่อยน้ำชลประทานเพื่อทำนาปรัง	นายสมศักดิ์ ปริศนานันทกุล	"
		กับคณะ	
94	เรื่องขอตั้งคณะกรรมการวิสามัญเพื่อศึกษา การดำเนินงานของรัฐวิสาหกิจ	นายสุชาติ ตันเจริญ	"
		กับคณะ	
95	เรื่อง ขอให้ตั้งคณะกรรมการวิสามัญ เพื่อ พิจารณาศึกษาปัญหาพยาบาลปราศรัยที่มีโรคแพง	นายพูลสวัสดิ์ โทตระไวศยะ	"
96	เรื่องขอให้สภาตั้งคณะกรรมการวิสามัญเพื่อ พิจารณาศึกษาให้สนามบินอุตะ เภา เป็นสนาม บินพาณิชย์	นายเสริมศักดิ์ การุญ	"
97	เรื่องขอให้ตั้งคณะกรรมการวิสามัญพิจารณา ศึกษาการแพร่ระบาดของโรคเอดส์	นาย เชาวลิต สุขสวัสดิ์	"
98	เรื่องขอให้ตั้งคณะกรรมการวิสามัญ เพื่อ ศึกษาพิจารณาหามาตรการคุ้มครองผู้ประกอบการ อาชีพสามล้อ เครื่องตัดแปลง	นายประสิทธิ์ จันทาทอง	"
99	เรื่องขอให้ตั้งคณะกรรมการวิสามัญเพื่อ ศึกษาและแก้ไขปัญหาการกระชับความสัมพันธ์ ระหว่างประเทศไทยกับประเทศเพื่อนบ้าน ใกล้ เคียง	พลโท เอนก บุญดิถีกับ รองการศึกษา คณะ	"
100	เรื่องขอให้ตั้งคณะกรรมการวิสามัญเพื่อ ศึกษาแก้ไขปัญหาราคายางพาราตกต่ำ	นายसानนท์ สุพรรณชนะบุรี	"

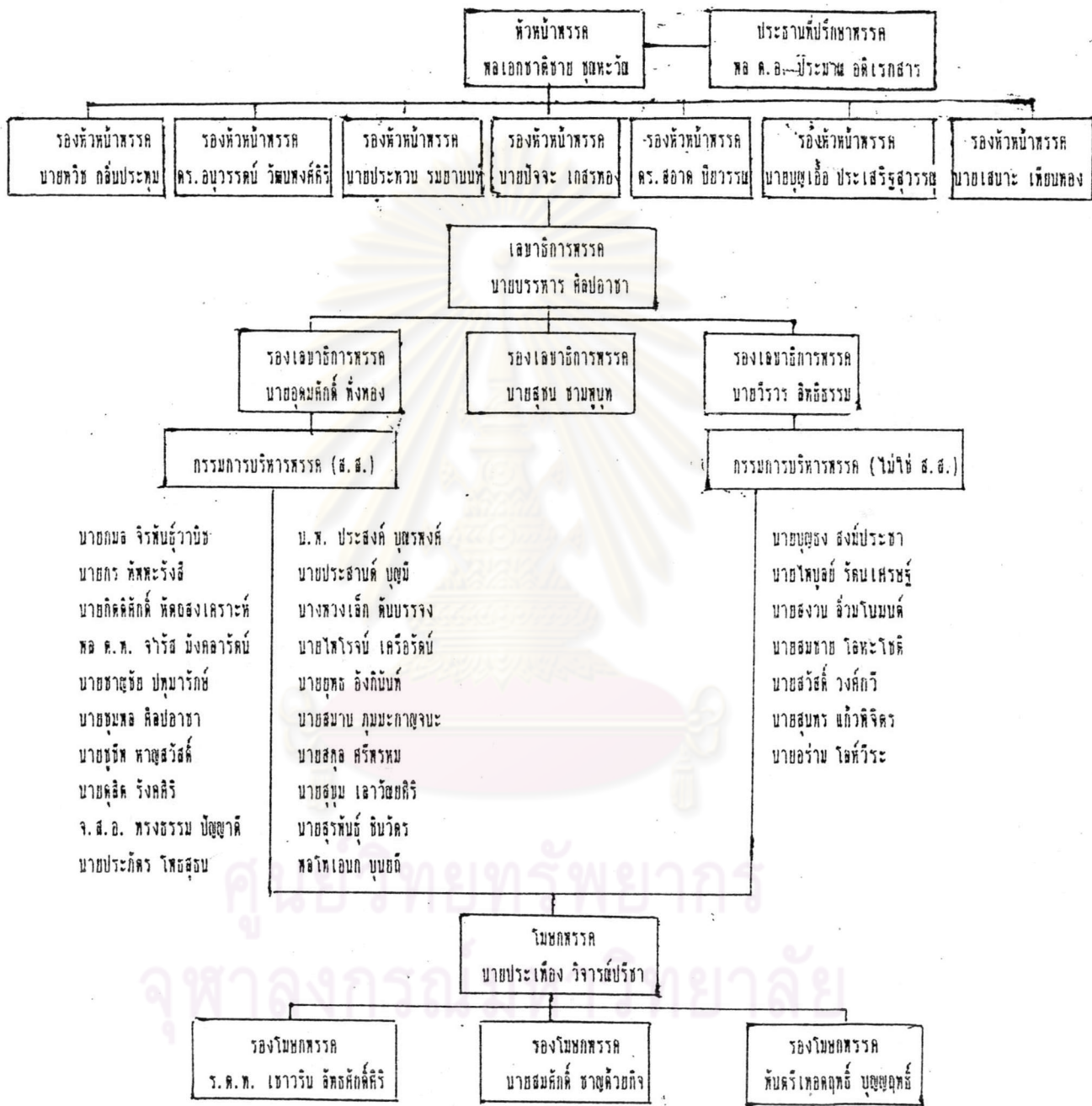
ลำดับที่	เรื่อง	ผู้เสนอ	ผลการพิจารณา
101	เรื่อง ขอให้ตั้งคณะกรรมการวิสามัญ พิจารณาศึกษาปัญหาการปลูกหม่อน และ เลี้ยง ไหม	นายนิยม วรปัญญา กับคณะ	"
102	เรื่อง ขอให้ตั้งคณะกรรมการวิสามัญ ศึกษา พิจารณาปัญหาความเดือดร้อนของชาวนา	พลโท เอนก บุญยดี	"
103	เรื่องขอให้ตั้งคณะกรรมการวิสามัญศึกษา ปัญหาและอุปสรรคของเกษตรกรที่ปลูกข้าวโพด และพืชไร่	พลโท เอนก บุญยดี	"
104	เรื่องขอให้ตั้งคณะกรรมการวิสามัญ เพื่อ พิจารณาศึกษาปัญหาการนำอาวุธสงคราม ใช้ประกอบอาชญากรรม	นายประกิจ พลเดช	"
105	เรื่องขอให้ตั้งคณะกรรมการวิสามัญเพื่อ พิจารณาศึกษาขยายการศึกษาภาคบังคับจาก ระดับประถมศึกษาจนถึงมัธยมศึกษาตอนต้น	นายเชาวลิต สุขสวัสดิ์	"
106	เรื่องขอให้สภาตั้งคณะกรรมการวิสามัญ เพื่อศึกษาปัญหาสุขภาพและการรักษาพยาบาล ของประชาชน	นายนิยม วรปัญญา กับ คณะ	รอการพิจารณา
107	เรื่อง ขอให้สภาตั้งคณะกรรมการวิสามัญ เพื่อศึกษาและหาทางแก้ไขปัญหาเพิ่มภัยของสาร จากยากำจัดศัตรูพืชที่เป็นอันตรายต่อคนและสัตว์	นายนิยม วรปัญญา กับ คณะ	"
108	เรื่อง ขอให้ตั้งคณะกรรมการวิสามัญ เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคการศึกษาเพื่อ หาแนวทางแก้ไขและสนับสนุนให้เกิดประโยชน์ สูงสุด	นายนิยม วรปัญญา กับ คณะ	"

ลำดับที่	เรื่อง	ผู้เสนอ	ผลการพิจารณา
109	เรื่อง ขอให้ตั้งคณะกรรมการวิสามัญศึกษา เรื่องการนำแก๊สหมักมาใช้แทนพลังงาน	นายนิยม วรรณญา กับ คณะ	รอการพิจารณา
110	เรื่อง ขอให้สภา ตั้งคณะกรรมการวิสามัญ เพื่อพิจารณาจัดตั้ง เมืองหลวงสำรอง	นายเชาวลิต สุขสวัสดิ์	"
111	เรื่อง ขอให้ตั้งคณะกรรมการวิสามัญศึกษา การพัฒนา น้ำจากแม่น้ำเจ้าพระยาและแม่น้ำ ป่าสัก มาใช้ประโยชน์ให้ได้มากที่สุดและแก้ ปัญหาน้ำเสีย	นายนิยม วรรณญา กับ คณะ	"
112	เรื่อง ขอให้ตั้งคณะกรรมการวิสามัญเพื่อ ศึกษาพื้นที่ปลูกยางพารา ไม้ไผ่ ยูคาลิปตัส สะเดา ตะกั่ว และไม้เศรษฐกิจ อื่นๆ เพื่อ ส่งเสริมให้ปลูกป่าชดเชย ป่าที่สูญเสีย ไปให้ เกิดประโยชน์ทาง เศรษฐกิจต่อประเทศชาติ และประชาชน	นายนิยม วรรณญา	"
113	เรื่องขอให้ตั้งกรรมการวิสามัญศึกษาปัญหา และอุปสรรคการเลี้ยงโค กระบือ สุกร และ การเพราะเลี้ยงสัตว์น้ำ เพื่อส่งเสริมช่วยภาค เอกชนให้มีความปลอดภัย ไม้เสี่ยงต่อการ ขาดทุน	นายนิยม วรรณญา กับคณะ	รอการพิจารณา

ที่มา : งานยุติติ กองการประชุม สำนักงานเลขาธิการสภา

แผนภูมิที่ 6 แสดงโครงสร้างคณะกรรมการพรรคชาติไทยในปี 2532

พรรคชาติไทยในปัจจุบัน (ปี 2532)

ที่มา : เอกสารการสืบมาสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรพรรคชาติไทย วันที่ 28-30 กรกฎาคม 2532

ณ โรงแรมภูเก็ตอาคาเดีย จังหวัดภูเก็ต (กรุงเทพฯ: ศูนย์การพิมพ์พลชัย, 2532)

หน้า 100-101.

สรุป

นับตั้งแต่ พ.ศ.2475 เป็นต้นมา พรรคการเมืองไทยเริ่มก่อกำเนิดขึ้นโดยผลของการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ.2475 และแม้ว่าปัจจุบันนี้ประเทศไทยจะมีการปกครองระบอบประชาธิปไตย มีพระมหากษัตริย์เป็นประมุขและมีพรรคการเมืองเกิดขึ้นมากมายแล้วก็ตาม แต่พรรคการเมืองไทยหาได้พัฒนาขึ้นมาตามความหมายในทางรัฐศาสตร์ไม่ สาเหตุที่พรรคการเมืองไทยไม่ได้รับการพัฒนานั้น มีอยู่หลายประการ เช่น พื้นฐานการก่อกำเนิดพรรคการเมืองไทยที่มีได้เกิดจากมวลชนที่มีอุดมการณ์ร่วมกันมารวมก่อตั้ง การปฏิวัติ รัฐประหาร ทำให้มีการยุบเลิกพรรคการเมือง มีการแตกแยกทางพรรคการเมือง โดยอดีต ส.ส. ของบางพรรคแยกตัวออกไปตั้งพรรคใหม่ ก่อให้เกิดพรรคเล็กพรรคน้อย พรรคการเมืองไทยในอดีตจึงมีจำนวนมาก แต่ปัจจุบันยังมีเหลืออยู่ 14 พรรค ซึ่งเป็นพรรคที่มี ส.ส. ในสภาผู้แทนราษฎร

หลังเหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 มีพรรคการเมืองเกิดขึ้นภายใต้พระราชบัญญัติพรรคการเมือง พ.ศ.2517 มากมาย พรรคชาติไทยเป็นพรรคหนึ่งที่ถูกก่อตั้ง ได้แก่ พลตรีประภาณ อติเรกสาร พลตรีศิริ สิริโยธิน และพลตรีชาติชาย ชุณหะวัณ โดยจดทะเบียนพรรค เมื่อวันที่ 21 พฤศจิกายน 2517 มีวัตถุประสงค์ของการก่อตั้งพรรคก็เพื่อป้องกันและต่อต้านการขยายตัวของพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย ซึ่งจะเป็นภัยร้ายแรงต่อประเทศไทย และเป็นภัยร้ายแรงต่อประเทศไทยและราชบัลลังค์ และกำหนดหลักการสำคัญไว้ 6 ประการคือ ยึดมั่นในชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ และการปกครองประเทศตามระบอบประชาธิปไตยมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข ต่อสู้และต่อต้านการดำเนินงานทุกรูปแบบของฝ่ายซ้ายหรือพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย ตามวิถีทางของระบอบประชาธิปไตย แสดงตนโดยเปิดเผยที่จะไม่ย่อท้อต่อกลุ่มอิทธิพลต่างๆ ที่ไม่เคารพกฎหมาย สร้างศรัทธาต่อประชาชน ให้เห็นว่านักการเมืองคือผู้เสียสละและสุจริต พยายามดำเนินการเพื่อยกระดับความเป็นอยู่ของผู้มีรายได้น้อย ช่วยประสานงานสามัคคีระหว่างประชาชนทุกหมู่เหล่า เพื่อให้ร่วมมือกันสร้างความเจริญทางเศรษฐกิจแก่ชาติ สำหรับนโยบายของพรรคชาติไทยนั้นกำหนดไว้ 2 ประการคือ นโยบายที่ต้องกระทำโดยเร่งด่วนและนโยบายที่ไว้ประยะยาว นโยบายที่ต้องกระทำโดยเร่งด่วน ได้แก่ การรักษากฎหมาย และความสงบเรียบร้อยในสังคม ส่งเสริมให้ประชาชนมีความปลอดภัยในชีวิต ร่างกาย และทรัพย์สิน ดำเนินชีวิตโดยปกติสุข และส่งเสริมให้เกิดความสามัคคีในชาติ ลดความเหลื่อมล้ำระหว่างบุคคลทั้งทางเศรษฐกิจและสังคม โดยการส่งเสริม

ให้มีการลงทุนในด้านที่เกิดประโยชน์แก่ประเทศชาติ กล่าวคือ มีการจ้างงานจำนวนมาก ลดจำนวนผู้ว่างงานลง ตลอดจนการให้การสงเคราะห์แก่ผู้มีรายได้น้อย เพื่อให้คนรวยและคนจนอยู่ด้วยกันในสังคมโดยปกติสุข ส่วนนโยบายทั่วไปเป็นนโยบายในระยะยาว โดยมีวัตถุประสงค์ในการส่งเสริมให้ประเทศชาติมีความมั่นคงและก้าวหน้าในด้านต่างๆ ทั้งทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคม และการทหาร

ในการเลือกตั้งทั่วไปทั้ง 5 ครั้ง นับตั้งแต่วันที่ 26 มกราคม 2518 ถึงวันที่ 24 กรกฎาคม 2531 พรรคชาติไทยได้ส่งผู้สมัครเข้ารับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และได้รับเลือกตั้งเข้ามาทุกครั้งในจำนวนที่เพิ่มขึ้นเรื่อยๆ ทำให้พรรคชาติไทยมีโอกาสเข้าร่วมรัฐบาลเกือบทุกครั้ง และได้เป็นฝ่ายค้านด้วย จึงนับว่าเป็นพรรคการเมืองพรรคหนึ่งที่มีบทบาทในการต่อสู้ทางการเมืองมาอย่างต่อเนื่อง นับตั้งแต่ได้มีการก่อตั้งพรรคชาติไทยขึ้นมา ในการเข้าร่วมเป็นรัฐบาลนั้น บทบาทของพรรคชาติไทยในสภาผู้แทนราษฎรนั้น อาจแยกได้ว่าในช่วงปีเข้าร่วมรัฐบาลหลังการเลือกตั้งทั่วไป เมื่อวันที่ 26 มกราคม 2518 วันที่ 4 เมษายน 2529 และวันที่ 22 เมษายน 2522 พรรคชาติไทยมี ส.ส. จำนวน 28 คน 56 คน และ 38 คน ตามลำดับ ได้เสนอร่างกฎหมายเข้าสู่การพิจารณาของสภาผู้แทนราษฎรรวมทั้งหมด 47 ฉบับ แต่ได้รับการสนับสนุนผ่านให้เป็นกฎหมาย 2 ฉบับคือ พระราชบัญญัติการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2523, พระราชบัญญัติยกเลิกคำสั่งของคณะปฏิรูปการปกครองแผ่นดิน ฉบับที่ 22 ลงวันที่ 13 ตุลาคม พ.ศ.2529 พ.ศ.2522 ต่อมามีการยุบสภาเพื่อเลือกตั้งใหม่ หลังการเลือกตั้งเมื่อวันที่ 18 เมษายน 2526 พรรคชาติไทยมี ส.ส. 78 คน และมี ส.ส. จากพรรคสยาม-ประชาธิปไตยเข้ามาร่วมเป็น 108 คน พรรคชาติไทยได้รับการโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งเป็นผู้นำพรรคฝ่ายค้านในรัฐบาล พลเอกเปรม ติณสูลานนท์ ซึ่งได้พยายามกระทำหน้าที่เป็นพรรคฝ่ายค้านเต็มความสามารถ โดยมีบทบาทในการเสนอร่างกฎหมายรวม 89 ฉบับ ซึ่งสภาผู้แทนราษฎรได้ผ่านเป็นกฎหมาย 3 ฉบับคือ พระราชบัญญัติองค์การโทรศัพท์แห่งประเทศไทย (ฉบับที่ 4) พ.ศ.2527, พระราชบัญญัติวิทยาลัยครู (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2527, พระราชบัญญัติกำหนดวิทยฐานะผู้สำเร็จวิชาการพระพุทธศาสนา พ.ศ.2527 และได้เสนอญัตติรวม 96 ญัตติ ที่สำคัญ เช่น ญัตติเรื่องขอเปิดอภิปรายทั่วไปเพื่อลงมติไม่ไว้วางใจรัฐมนตรีเป็นรายบุคคลตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย มาตรา 137 ซึ่งเสนอโดยพลตรีประมาณ อติเรกสาร หัวหน้าพรรคในขณะนั้น (ที่ประชุมลงมติให้ความไว้วางใจ) ญัตติเรื่องขอเปิดอภิปรายทั่วไปตามรัฐธรรมนูญแห่งราช

อาณาจักรไทย พ.ศ.2521 มาตรา 137 ซึ่งเสนอโดยพลตรีประมาณ อติเรกสาร (ตกไปเพราะผู้เสนอไม่ครบตามรัฐธรรมนูญ) ญัตติเรื่องให้สภาผู้แทนราษฎรลงมติประนามพฤติกรรมบ่อนทำลายสถาบันผู้แทนราษฎร ซึ่งเสนอโดยพลตรีประมาณ อติเรกสาร

ต่อมาพรรคชาติไทยได้มีการเปลี่ยนแปลงหัวหน้าพรรคจากพลตรีประมาณ อติเรกสาร เป็นพลตรีชาติชาย ชุณหะวัณ เมื่อวันที่ 24 มิถุนายน 2529 ส่วนพลตรีประมาณ อติเรกสาร ดำรงตำแหน่งประธานที่ปรึกษาพรรค หลังการเลือกตั้งเมื่อ 27 กรกฎาคม 2529 พรรคชาติไทย มี ส.ส. จำนวน 63 คน ได้เข้าร่วมรัฐบาลอีกครั้งหนึ่ง ซึ่งได้มีบทบาทในสภาผู้แทนราษฎรโดยเสนอร่างกฎหมายเข้าสู่การพิจารณาของสภาผู้แทนราษฎร จำนวน 63 ฉบับ ผ่านเป็นกฎหมาย 4 ฉบับ ได้แก่ พระราชบัญญัติจราจรทางบก (ฉบับที่ 3) พ.ศ.2529, พระราชบัญญัติรถยนต์ (ฉบับที่ 8) พ.ศ.2530, พระราชบัญญัติการทำอากาศยานแห่งประเทศไทย (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2530, พระราชบัญญัติโอนกิจการบริหารบางส่วนของกรมตำรวจ กระทรวงมหาดไทยไปเป็นของกรมการขนส่งทางบก กระทรวงคมนาคม (ฉบับแรก) พ.ศ.2530, พระราชบัญญัติการรถไฟแห่งประเทศไทย (ฉบับที่ 5) พ.ศ.2530 และร่างพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายอาญา (ฉบับที่ 9) พ.ศ.2530 และได้เสนอญัตติ 34 ญัตติ ต่อมา มีการยุบสภาเพื่อเลือกตั้งใหม่

หลังการเลือกตั้งเมื่อวันที่ 24 กรกฎาคม 2531 พรรคชาติไทยได้เป็นแกนนำในการจัดตั้งรัฐบาล และมีบทบาทในสภาผู้แทนราษฎรดังนี้คือ (ตั้งแต่ตั้งรัฐบาลจนถึงวันที่ 31 ธันวาคม 2532) ได้เสนอร่างกฎหมาย 76 ฉบับ ได้ผ่านเป็นกฎหมายแล้ว 13 ฉบับ ได้แก่ พระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายอาญา (ฉบับที่ 10) พ.ศ.2532, พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแพ่งกรุงเทพใต้และศาลอาญากรุงเทพใต้ พ.ศ.2532, พระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมพระธรรมนูญศาลยุติธรรม (ฉบับที่ 11) พ.ศ.2532, พระราชบัญญัติปิโตรเลียม (ฉบับที่ 4) พ.ศ.2532, พระราชบัญญัติภาษีเงินได้ปิโตรเลียม (ฉบับที่ 4) พ.ศ.2532, พระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 216 ลงวันที่ 29 กันยายน พ.ศ.2515 (ฉบับที่ 30) พ.ศ.2532, พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลอุทธรณ์ภาค พ.ศ.2532, พระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมพระธรรมนูญศาลยุติธรรม (ฉบับที่ 12) พ.ศ.2532, รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2532, พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวง (ฉบับที่ 4) พ.ศ.2532, พระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่ 17)

พ.ศ.2532, พระราชบัญญัตินิรโทษกรรมแก่ผู้กระทำการอันเป็นความผิดต่อความมั่นคงของรัฐ ภายในอาณาจักรตามประมวลกฎหมายอาญาและความผิดตามกฎหมายว่าด้วยการกระทำความผิด เป็น คอมมิวนิสต์ พ.ศ.2532, พระราชบัญญัติงบประมาณรายจ่าย พ.ศ.2533 เสนอญัตติ 37 ญัตติ กล่าวได้ว่าพรรคชาติไทย เป็นพรรคการเมืองที่ได้ก่อตั้งมาตั้งแต่ 21 พฤศจิกายน 2517 จนถึงวันที่ 31 ธันวาคม 2532 เป็นเวลา 15 ปี ได้มีบทบาททางการเมืองโดยต่อเนื่องมาตลอด และ ปราศจากความแตกแยก เช่น พรรคประชาธิปัตย์ หรือ พรรคกิจสังคม (อาจจะ มี ส.ส. แยกตัวออกไป ลังกัดพรรคอื่นแต่เป็นส่วนน้อย เช่น นายทวี ไกรคุปต์ แยกตัวไป เข้าพรรคกิจสังคม และถึงแม้ว่า ก่อนการเลือกตั้งปี 2529 พันเอกพล เจริญประเสริฐวิทย์ จะนำพรรคสยามประชาธิปไตย แยกออกไป ตั้งพรรคสหประชาชาติไทย แต่ก็เป็นการแยกตัวออกไปหลังจากที่มาเข้าร่วมในปี 2526 เพราะหวังว่าจะได้เป็นรัฐบาล)

ศูนย์วิทยพัชกร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย